

zeneKar

2011/01

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös lapja

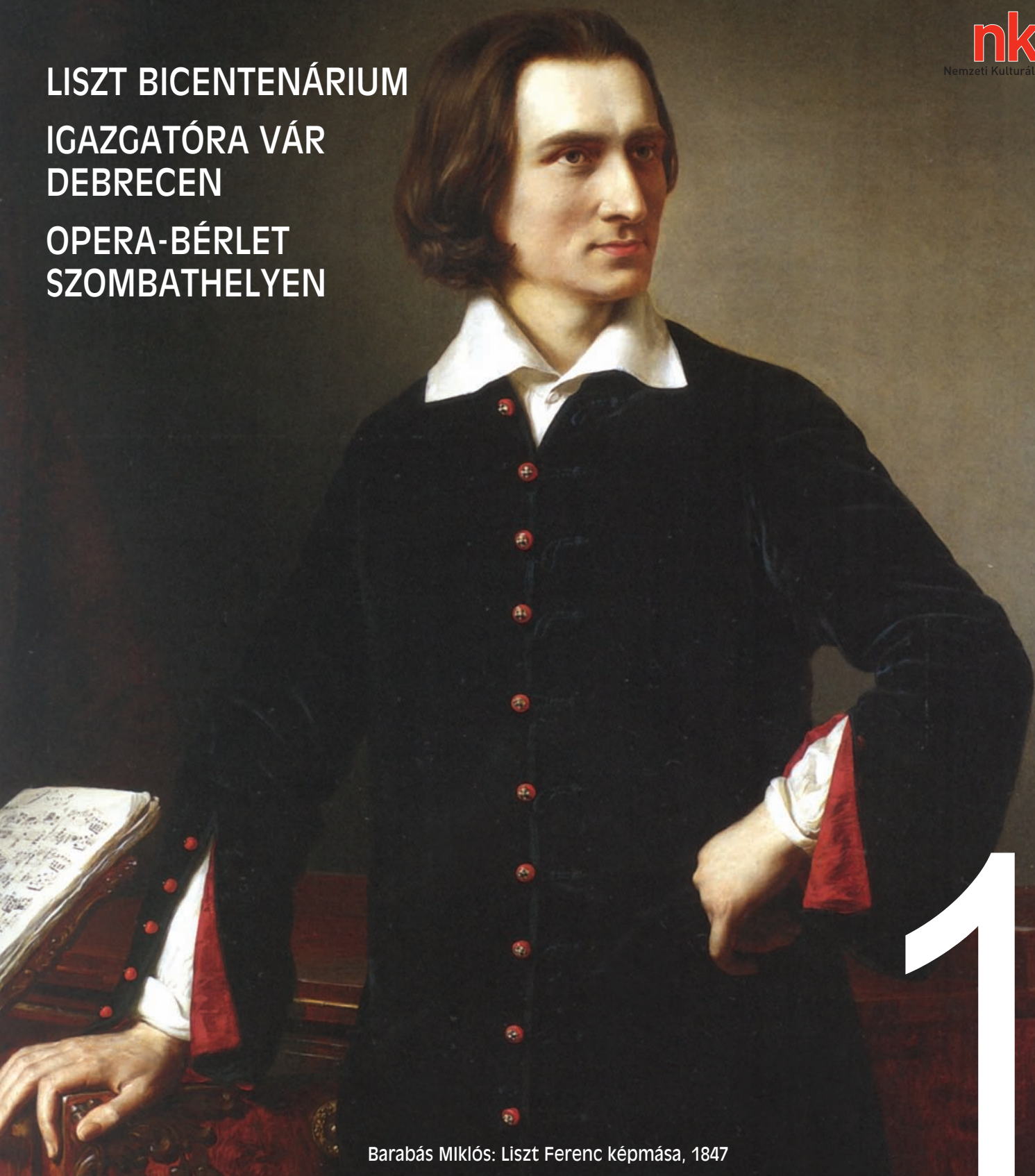
www.aho.hu
www.zene-kar.hu

nka
Nemzeti Kulturális Alap

LISZT BICENTENÁRIUM

IGAZGATÓRA VÁR
DEBRECEN

OPERA-BÉRLET
SZOMBATHELYEN

Barabás Miklós: Liszt Ferenc képmása, 1847

KALENDÁRIUM

3

A KULTÚRPONT IRODA hírei

5

ZENEI KÖZÉLETÜNK

LISZT-BICENTENÁRIUM

200 éve született Liszt Ferenc

Liszt Ferenc születésének kétszázadik évfordulóját ünnepli a világ, és mi magyarok különösen. Bár hosszú ideig élt Párizsban, Weimarban és Rómában, elsősorban magyarnak érezte magát.

6

Interjú Kovács Gézával, a Nemzeti Filharmonikusok főigazgatójával
Liszt rendkívül összetett, gazdag személyiséggel rendelkezett. Nemcsak életművén keresztül, hanem életútja során is rendkívül sokféle arcot mutatott, amelyet sokszor félreértettek, vagy szándékosan félremagyaráztak, vagy klisévé egyszerűsítettek. Ritkán esik szó azonban a zongorapedagógusról, vagy arról a tudósról, akinek utolsó periódusában a zeneirodalom legmélyebb, legsötétebb univerzumaiba volt bátorsága behatolni. A Nemzeti Filharmonikusok ezt a kevésbé ismert Liszt Ferencet szeretné felmutatni.

(Kaisinger Rita)

DEBRECEN

„Szeretnénk, ha a zenekar is felhívna magára a figyelmet”

Eddig két alkalommal volt sikertelen a Debreceni Filharmonikus Zenekar és a Kodály Kórus igazgatói posztjára kiírt pályázat, de a város alpolgármestere, Somogyi Béla reméli, most, a harmadik alkalommal már megtalálják a megfelelő jelöltet. Az új vezetőtől Debrecen vezetése azt várja, hogy tegye még sikeresebbé a zenekart, s az együttes is hívja fel magára produkcióival a figyelmet, legalább annyira, mint ahogyan ez az elmúlt években a debreceni Csokonai Színháznak sikerült.

(Réfi Zsuzsanna)

9

„A munkának még nincs vége”

Kocsár Balázs már tizenkét esztendeje dolgozik Debrecenben, de szerinte akadnak jócskán megoldandó feladatok. A színházi operatagozat zeneigazgatójaként, a kórus és a zenekar művészeti vezetőjeként úgy véli, szükség volt és van arra, hogy egy kézben összpontosuljanak a szervezési teendők, emellett pedig a meglévő lehetőségeket még jobban ki lehetne használni.

(Réfi Zsuzsanna)

10

SZOMBATHELY

Operabérlés, kamarazenei koncertek Szombathelyen

Nehéz helyzetben kezdett neki ennek a szezonnak a Savaria Szimfonikus Zenekar, pedig Vásáry Tamással nagyszerű koncerteket adnak és telt házasak a koncertjeik. Az együttesnek több tízmillió forinttal kisebb büdzsé áll a rendelkezésére, mint az elmúlt esztendőben. Csak az Előadó-művészeti törvény adókedvezményre vonatkozó előírásai következtében befolyó támogatásoknak köszönhetően maradtak talpon, s bíznak abban, hogy a következő évadban az új terveknek, kezdeményezéseknek köszönhetően már nagyobb költségvetéssel számolhatnak. A zenekar igazgatója, Mérei Tamás beszélt az együttes helyzetéről.

(Réfi Zsuzsanna)

13

Szerencsés planétaállás Szombathelyen

Temérdek helyszínen, a londoni Sadlers Wellsen át a Magyar Állami Operaházig dirigált már operaelőadásokat Vásáry Tamás, de most először vezet olyan zenekart, amely saját operabérlést indított. A zongoraművész-karmester három feltétele közül ez volt az egyik, ami teljesült Szombathelyen. Még az ültetési rendet is megváltoztatta a Savaria Szimfonikus Zenekarnál, s kimondottan büszke arra, hogy a BBC Gustav Holstról szóló filmjéhez a szombathelyi együttes játszotta fel a Planétákat.

(Réfi Zsuzsanna)

14

SZEGED

Szegedi értékelés féldőben

Éppen igazgatói megbízásának felénél jár Baross Gábor. A Szegedi Szimfonikus Zenekar vezetője elégedetten tekint vissza az eddigi két és fél esztendőre, egyedül azt hiányolja, hogy nem sikerült elindítaniuk az egyetemi bérlést, miközben ezt a közönségnevelés fontos elemének tartja. A zenekari igazgató arról is beszámolt, hogy új koncertmesterrel bővül az együttes, s idén az összes muzsikuskuk megmértetésen esik át, ráadásul, a szólamvezetői posztok sem lesznek a jövőben bebetonozva...

(Réfi Zsuzsanna)

16

Áldozatvállalás, sok munka és tehetség

Három esztendeje vezeti a Szegedi Nemzeti Színházat Gyüdi Sándor, s emellett a Szegedi Szimfonikus Zenekar vezető karmestere. Bár kevesebb ideje marad az együttesre, így ritkábban vezényli a társulatot, mint a korábbi időszakban, azért azt a tevékenységét is nagyon fontosnak érzi. Örül annak, hogy a színházban egyre többen váltanak jegyet az operaelőadásokra. Úgy véli, hogy az emberek vágyanak a művészetek kínálta élményre, de azért tisztában van azzal, hogy a válság nem múlt el, és emiatt általában nem tudnak sokat költeni a kultúrára.

(Réfi Zsuzsanna)

18

JUBILEUM

25 éves a Nemzeti Énekkar

A Nemzeti Énekkar Állami Énekkar néven 1986-ban jött létre. A kórus magját a Magyar Állami Népi Együttes énekkara alkotta. Alapító karnagyja Pászti Miklós volt, akinek keze alatt nagy oratóriumok előadására alkalmas, nyolcvan tagú kórusra fejlődött.

(Kaisinger Rita)

19

KRITIKA

Hangversenykritika

Kritika a Duna Szimfonikus Zenekar, Budafoki Dohnányi Zenekar, a MÁV Szimfonikus Zenekar, a Nemzeti Filharmonikusok, a Concerto Budapest, a Zuglói Filharmonia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar és Oratóriumkórus hangversenyeiről

(Fittler Katalin)

22

Könyvkritika

Zoltan Roman: Mahler és Magyarország
Miként könyve magyar kiadásához írott előszavában rámutatott a szerző, kevés olyan zeneszerző van, akinek születési és halálozási éve két éven át tartó ünneplésre adna alkalmat.

(Fittler Katalin)

27

ZENETÖRTÉNET

Auer-iskola

Sohasem lehetett hallani olyan gazdag, gyönyörűen rezonáló hegedűhangot, amit szinte úgy varázslott elő a fiatal Mihail Szaulovics Elman. Egyrészt nevéhez fűződik a modern hegedűjáték kezdete, másrészt ő kezdte inspirálni a zsidó származású vonóhangszeresek lavinaszerű megjelenését, akik valósággal kiözönlöttek Kelet-Európa gettóiból a múlt század első negyedében.

(Közreadta Rakos Miklós)

29

MŰHELY

Egy szenvedélyes (szenvedéses?) pálya

Alig létezik még egy olyan szakma, amely oly sokszor van kitéve ártalmas feszültségeknek, eufória és frusztráció között hullámzó kedélyállapotoknak. A muzsikusk lét legtöbbször nem is hivatás, hanem életforma. A muzsikálás a gyermekkortól kezdve lényeges részét képezi az egyén életének. Ha a személyiségnek ezt a részét különféle káros befolyások érik, hamar elbizonytalanodás léphet fel, amely negatívan befolyásolhatja a művészi tevékenységet.

(Ingolf Schbauer/Harry Schröder)

35

Szinte már tudjuk, mikor jön a varázslat...

Interjú Szepesi János klarinétművésszel a 15 éves Budapest Klarinét Kvartett alapítójával és művészeti vezetőjével.

(Kaisinger Rita)

37

HANGVERSENYNAPTÁR

40

NAGY SIKERŰ közös lengyel-magyar ünnepi koncerttel zárult a 2010-es Chopin-év és nyílt meg a 2011-es Liszt-év hétfőn este az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének (UNESCO) párizsi székházában. A mintegy 1200 férőhelyes díszterem zsúfolásig megtelt a két nagy romantikus zeneszerző műveiből összeállított hangversenyre, amelyen a varsói Frédéric Chopin és a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem növendékei léptek fel. A koncert díszvendége volt Marton Éva, világhírű opera-énekesnő, aki tanszékvezető egyetemi tanárként hallgatóit kísérte el Párizsba, valamint Szócs Géza, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium (NEFMI) kultúráért felelős államtitkára.

A 200 ÉVE SZÜLETETT LISZT FERENC Műveiből rendeztek ünnepi hangversenyt a berlini magyar nagykövetségen abból az alkalmából, hogy januártól fél éven át Magyarország tölti be az Európai Unió soros elnökének a tisztségét. Czukor József nagykövet az „örségváltás” jegyében átvette Belgium berlini nagykövététől, Marc Geleyntől az EU csillagos kék zászlaját és a leköszönő elnökség jókívánságait. Can Togay János, a berlini Collegium Hungaricum igazgatója a Liszt-év eseményeire hívta fel a figyelmet, majd felolvasta Nike Wagnernek, a weimari művészeti fesztivál igazgatójának üdvözlését. (Wagner asszony akadályoztatása miatt nem tudott személyesen részt venni a rendezvényen.) Liszt ükunokája (Richard Wagner dédunokája) egyebek között hangsúlyozta: Liszt Ferenc igazi kozmopolita volt. Nem csapódott sem a forradalmárokhoz – pedig játékonysági akcióiban igencsak megmutatkozott szociális érzékenysége –, sem az általa amúgy tisztelt arisztokrata és katolikus körökhöz. És bár nem tudott magyarul, magyarországi fellépései során mindig lelkesebb fogadtatásra talált, mint azokban az országokban – Francia- és Németországban –, amelyeknek a nyelvét beszélte.

NICOLAS SARKOZY francia államfő fővédnökségével, óriási érdeklődés mellett nyitotta meg a franciaországi Liszt-évet Párizsban Frédéric Mitterrand francia kulturális miniszter, Szócs Géza, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium kultúráért felelős államtitkára, valamint Hatos Pál, a Balassi Intézet főigazgatója és Xavier Darcos, a francia programsorozatot szervező Institut Francais igazgatója.

HEINZ FISCHER osztrák köztársasági elnök hivatalosan is elvállalta a Lisztomania 2011 elnevezésű burgenlandi Liszt-emlékvé fővédnökségét a Magyarországgal határos osztrák tartomány küldöttségének felkérésére. A Liszt Ferenc születésének 200. évfordulója alkalmából rendezendő emlékvé programjában mintegy kétszáz koncert, kiállítás és más rendezvény szerepel. A legtöbb koncert helyszíne az a modern koncertterem lesz, amely Liszt szülőháza mellett, az akkor Magyarországhoz, ma Ausztriához tartozó Doborjánban (Raiding) áll. A programok január 27-én a zongoraművész Kurtowatz-fivérek ünnepi koncertjével és Heinz Fischer nyitóbeszédével indulnak. Október 22-én, Liszt Ferenc születésnapján Daniel Barenboim ad elő zongoraműveket. Liszt életművének szentelik idén a 30. évfordulóját ünneplő, Gidon Kremer lett hegedűművész és karmester alapította Lékai (Lockenhaus) Kamarazenei Fesztivált is. Lékán rendezik meg a Liszt valamennyi orgonaművét megszólaltató orgonaest-sorozatot is. A raidingi Liszt-házban Liszt gyermekéveit bemutató kiállítás látható. A tartomány központja, Kismarton (Eisenstadt) több kiállításnak is helyet ad, többek között a Liszt weimari és Josef Haydn kismartoni udvari karmesteri pályáját összehasonlító tárlatnak.

KONCERTEKKEL, kiállításokkal, irodalmi estekkel ünneplik Európa-szerte a magyar kultúra napját a magyar kulturális intézetekben. A Párizsi Magyar Intézetben kedden Krausz Adrienne magyar születésű, de régóta Párizsban élő zongoraművész Liszt, Bartók és Kodály műveiből összeállított hangversenyét hallhatják az érdeklődők. Londonban, a Magyar Kulturális Központban az ünnep alkalmából szerdán levetítik Káel Csaba operafilmjét, a Bánk bánt.

A KORMÁNY nemzeti fenntartásba veszi a pécsi Európa Kulturális Fővárosa (EKF) program egyik nagyberuházásaként épült Kodály Központot – jelentette be Páva Zsolt, Pécs polgármestere a baranyai megyeszékhelyen. A fideszes politikus sajtótájékoztatón azt mondta, hogy a kiemelt státus megadására az új Széchenyi-terv nyújt lehetőséget. Hangsúlyozta: Pécs lesz az első vidéki helyszín, ahol nemzeti fenntartású intézmény működik, a döntéssel pedig a város évente mintegy 700 millió forintot takarít meg. Ennyit kellett volna ugyanis költenie a központ működtetésére.

A PÉCSI KODÁLY KÖZPONT koncertorgonája jövő év augusztusára készül el a tervek szerint, melyet egy vállalkozó házaspár építtet tragikus körülmények között elhunyt fiuk emlékére.

LINZ, a volt európai kulturális főváros nem hagyta abba a fejlesztéseket, már épül és 2013 áprilisában megnyílik Felső-Ausztria legszebb operaháza. Josef Pühringer, a tartomány vezetője szerint a nyitás után már „másik ligában játszanak”. Az építkezés 150 millió euróba (42 milliárd forintba) kerül, ebből 36,3 milliót áll Linz városa, a többit a szponzorok adják. A 65 méter széles és 215 méter hosszú, szabálytalan alaprajzú épület energiatakarékos lesz, a fűtésbe-hűtésbe a napenergia is besegít. A ház szerkezetkész, a tervezők - a brit Terry Pawson és irodája - kiváló akusztikát ígérnek. A nagy auditorium belső kiképzése a rajzok szerint hasonló, mint a Művészetek Palotájáé. Angol és német cég gondoskodik a színpadtechnikáról, amely alkalmas lesz nagyszabású operaelőadások, balettek, musicalek, de dal- és szimfonikus koncertek befogadására is.

JÁNOS KÁROLY spanyol király és Zsófia királyné, valamint Schmitt Pál köztársasági elnök és felesége, Makray Katalin jelenlétében tartották meg Madridban a soros magyar EU-elnökség „felvezető” koncertjét – Farkas Gábor zongorista és a Rolla János koncertmester vezette Liszt Ferenc Kamarazenekar nagysikerű fellépésével.

EMLÉKDÍJAKAT adtak át a Magyar Állami Operaházban. Az Oláh-plakettet Fekete Attila magánénekes, a Ferencsik-emlékdíjat pedig Szabó Sándor harsonaművész kapta az idén. Az elismeréseket Ferencsik János születésének 104. évfordulóján adták át a

Magyar Állami Operaházban. Az Oláh Gusztáv-émlékplakettet átnyújtva Győriványi Ráth György főzeneigazgató kiemelte: figyelemmel kísérte Fekete Attila magánénekes pályájának kiteljesedését, s úgy véli, jó kézbe került az elismerés.

EGY ELVESZETTNEK HITT Ferencsik János-felvétel jelent meg CD-n In memoriam Ferencsik címmel: A kékszakállú herceg várának 1976-os koncertelőadását, amelyen Juditot Kovács Eszter, a Kékszakállút Kovács Kolos énekelte, a Bartók-opera egyik leghitelesebb verziójaként tartják számon. Mint az a Magyar Állami Operaházban, Ferencsik János születésének évfordulóján tartott bemutatón elhangzott, az emlékező zeneakadémiai koncert rádiófelvétele elveszett, azonban Kovács Eszter férje, Tréfas Miklós egy sztereo kézi magnóval rögzítette az előadást – ezt játszották most CD-re.

SIMON RATTLE vezényletével a Berliini Filharmonikus zenekar Befejezte Szingapúrban háromdimenziós koncertfilmjének felvételét. A különleges élményt ígérő alkotás tavasszal kerül a mozikba. A Musical Journey in 3D (Zenei utazás 3D-ben) című produkció „teljesen új távlatokat nyit a mozinézők számára” – közölte az EuroArts Music International iroda, hozzátéve, hogy a közönség úgy érezheti majd, mintha a zenekar soraiban ülne. A felvételekhez nyolc darab 3D/HD kamerát használtak. A zenekar többek között Gustav Mahler I. szimfóniáját és Szergej Rahmanyinov Szimfonikus táncait játssza.

JAN VOGLER neves német csellóművész és fesztiváligazgató nyerte el idén a drezdai sajtóklub hagyományos és rangos elismerését, a 10 ezer euróval járó Erich Kästner-díjat. A kitüntetést nem csupán a koncertpódiumon világszerte nyújtott magas művészi teljesítményéért ítelték Voglernek, hanem azért a példaszerű toleranciáért is, amely életét áthatja, valamint Drezda kulturális, zenei életéért végzett közönségbarát munkájáért.

A MAGYAR UNIÓS ELNÖKSÉG első hónapjában a Miskolci Nemzetközi Operafesztivál által szervezett rendezvényekkel mutatkozik be a borsodi megyeszékhely a Brüsszeli Magyar Kulturális Intézetben. A koncertekkel, kiállításokkal, gasztronómiai bemutatókkal színesített programsorozat január 11. és február 9. között mutatja be az Észak-magyarországi Régiót, elsősorban Miskolcot.

A SCHILLER THEATERBE való átköltözés után sem csökkent a berlini Staatsoper látogatóinak száma: 2010-ben 90,6 százalékos, rekordnak számító kihasználtsággal működött az intézmény. A Staatsoper Unter den Linden épülete jelenleg felújítás alatt áll. A háromévesre tervezett, 270 millió euróba (77,4 milliárd forintba) kerülő renoválás idejére a társulat elköltözött a közelmúltban megújult Schiller Theaterbe. A Staatsoperben sorozatban a hatodik évben növekedett a helyfoglalások száma. Az operaház közlése szerint az elmúlt évben összesen 189 545-en látogattak el a 287 rendezvényre.

A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ működését átvilágító bizottság várhatóan február végéig készül el munkájával. A dalszínházban elkezdődött Erkel Ferenc Bánk bán című operájának ősváltozatából a lemezfelvétel, és egyeztetések folynak az Erkel Színház esetleges újra megnyitásáról. Horváth Ádám Hajduné Sipos Erika személyében új gazdasági igazgatót hozott a házba a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumból, és új a megbízott ügyvezető igazgató is, Mozsár István. A miniszteri biztos az operaházzal közös intendatúrát képzel el, de az Erkel Színházban önálló ügyvezető igazgatóval és főzeneigazgatóval, valamint egy rezidens zenekarral, mert a jelenlegi operaházi zenekari létszám már nem elég a két ház kiszolgálásához. Úgy vélte, az első évadban legfeljebb száz előadást tarthatnak, a második évben azonban ez felmehet 130-ra is.

SZÁMTALAN PROGRAMOT kínál az elkövetkező hat hónapban az EU-elnökségre érkezőknek és a turistáknak a jelentős tanácskozásonként helyet adó Gödöllő. A szórakoztató rendezvények zömét a Grassalkovich-kastélyban és a sajtóközpontként működő Művészetek Házában tartják. Az uniós elnökségi események egybeesnek a gödöllői barokk év rendezvényeivel. 2011-ben a város két jelentős eseményre, Mária Terézia magyar királynő látogatásának 260. és a kastélyt építő gróf Grassalkovich I. Antal halálának 240. évfordulójára emlékezik. A jeles alkalomból több rangos eseményt is tartanak a helyi zeneiskolában, a máriabesnyői templomban, a városi múzeumban és könyvtárban, s nem utolsósorban a királyi kastélyban.

AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁG szimfonikus zenekarainak költségvetését jelentősen csökkentette az Arts Council (helyi NKA). A BBC-t vezető Mark Thompson konzultációra hívta az érintetteket. A BBC kötelékében jelenleg Szimfonikus és Filharmonikus Zenekar, Szimfonikus Kórus, a BBC Singers, a Skót Szimfonikus Zenekar, a Walesi Nemzeti Zenekar és a BBC Koncertzenekar található. A társaság büdzsáját 16%-kal csökkentik, a tévéelőfizetés díját pedig hat évre befagyasztotta a kormány. A legnagyobb és leghíresebb brit zenekarok közül a manchesteri Hallé, a Királyi Filharmonikusok és a Londoni Szimfonikusok közel 30%-kal kapnak kevesebbet az Arts Counciltől. Mark Thompson hangsúlyozta, hogy a BBC együttesekre nem átokként, hanem koronaékszerként tekint és bízik abban, hogy a zenekarok vezetői összeülnek és együtt próbálnak megoldást találni a jelenlegi nehéz gazdasági helyzetben akár úgy is, hogy erőforrásaikat egyesítik, és együttműködési lehetőségeket keresnek.

KÉTSZÁZEZER EURÓ (55,7 millió forint) értékben loptak el hegedűket egy bécsi zenész otthonából. Iris Seper rendőrségi szóvivő elmondta, hogy a tolvajok december 30-ra virradóan törtek be a zenész lakásába, aki nem tartózkodott otthon. A Kronen Zeitung című osztrák napilap hétfői számában közölték szerint a tolvajok hátra hagytak olyan hangszereket, amelyek sokkal értékesebbek a tíz ellopottnál. Ebből arra következtetnek, hogy nem megbízásból elkövetett rablásról van szó. Az ellopott hangszerek között van egy Stoß-hegedű is, amelyet egykor a császári udvar számára készített a hegedűgyártásban élen járó híres osztrák család. Az egyedülálló darabot az osztrák Művészettörténeti Múzeum egyik kiállításán mutatták volna be a közeljövőben.

MEGKEZDŐDTEK az előkészületek a 100. Bayreuthi Ünnepi Játékokra; „minden fesztivál anyja” július 25-én a Tannhäuser új változatával indul. Amint azt Bayreuthban bejelentették, készülnek a Richard Wagner 200. születésnapja, valamint halála 130. évfordulója kapcsán szerveződő eseményekre is; mindkettő 2013-ban aktuális. A most nyilvánosságra hozott statisztikák szerint 1876, az első fesztivál óta 2485 bemutatót tartottak. 1876. augusztus 13-án egyébként A Rajna kincse premierjével indult a fesztivál története; az első játékon Beethoven IX. szimfóniáját játszották Wagner műve mellett.

MATTHIAS SCHULZ ÉS MARC MINKOWSKI igazgatja a jövőben a salzburgi Mozarteum Alapítványt és programjait. Schulz az általános és kereskedelmi igazgatói posztot foglalja el határozatlan időre, míg Minkowski a művészeti kérdésekért, elsősorban a Mozart-hétért felel három évig.

JIRI BELOHLAVEK – a világszerte ismert és tisztelt cseh karmester –, jelenleg a londoni BBC Symphony Orchestra vezető karmestere – a 2012-es szezonban visszatér a Cseh Filharmonikusokhoz. Jiri Belohlavek aláírta szerződését, amelynek értelmében 2012 őszén foglalja el posztját, a 64 éves karmestert kötelezettsége addig a brit együtteshez köti - jelentette be a cseh kulturális minisztérium szóvivője, Stanislav Brunclik. Eliahu Inbalnak, a Cseh Filharmonikusok jelenlegi vezető karmesterének pedig ekkor jár le a megbízatása. A zenekar menedzsmentje hosszú távúnak reméli az együttműködést a Csehországban született, világjáró karmesterrel, aki 1990 és 1992 között már irányította az együttest, és akit már évek óta szeretnének viszontlátni vezetőként.

AZ IDEI MIDEM zenei vásár mindenekelőtt a zene és az internet viszonyáról, a zenepiac új lehetőségeiről szól, amelyet január 23. és 26. között rendeznek meg Cannes-ban. A háromnapos rendezvényt pódiumbeszélgetések, előadások és más események színesítik. Az idei MIDEM-et a „One event can change everything” (Egy esemény mindent megváltoztathat) címmel rendezik meg, bár hozzáértők kételkednek abban, hogy a jelmondatban foglaltak megvalósulhatnak. A vásáron a zeneipar mintegy nyolcezer képviselője – producerek, előadók – lesznek jelen. Kísérő konferenciát is rendeznek, ennek címe Zene a digitális korban lesz. Az eseményre várják a Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) főigazgatóját, Francis Gurryt, csakúgy, mint az Európai Bizottság belső piacért felelős biztosát, Michel Barnier-t. Ott lesz a vásáron többek közt David Guetta francia dj, valamint Diane Warren Grammy-díjas szerző, akinek tollából az Aerosmith vagy Christina Aguilera slágerei is származnak. A klasszikus zene ezúttal külön napot kap, január 24-én a Monte-Carlói Filharmonikusok lépnek fel Jakov Kreizberg vezényletével.

A KULTÚRPONT IRODA HÍREI

TÁRSSZERVEZŐT KERESNEK ZENEI BIENNÁLÉKHOZ A European-Egyptian Contemporary Music Society (Európai-Egyiptomi Kortárs Zenei Társaság) társzervezőt keres az egyiptomi és az európai zenei kapcsolatok fejlesztéséhez. A társaság szervezi a 2011-es alexandriai és kairói zenei biennálét, emellett koncertek, rendezvények, fesztiválok, szemináriumok szervezését, valamint különböző oktatási projektek támogatását vállalja.

TEHETSÉGGONDOZÓ PROGRAM INDUL A ZENEAKADÉMIÁN A Liszt Ferenc Zene-művészeti Egyetem nagyszabású tehetséggondozó programmal és új ösztöndíjjal, együttműködésekkel támogatja a fiatal tehetségeket. A tehetséggondozó program kiemelkedő klasszikus, dzsessz, illetve népzene tagozatos növendékeket támogat a Liszt Ferenc Zeneakadémiája, az európai felsőfokú zenei oktatás megújuló központja Budapesten című fejlesztési program keretében. A program lehetőséget ad arra, hogy a zeneakadémisták felkészüljenek a nemzetközi zenei porondon történő bemutatkozásra, valamint fejlesszék személyiségüket és kommunikációs képességeiket. Az ifjú

tehetségeket segítő program az Európai Unió Európai Regionális Fejlesztési Alapjának társfinanszírozásával valósul meg. A Zeneakadémia és az Iparművészeti Múzeum számos közös projektet indít a társ-művészetek szorosabb kapcsolatának kialakítása érdekében. Az együttműködés keretében a kiállítások megnyitót az adott kort idéző koncertek, kamarazenei események színesítik, így bővülnek a fiatalok koncertezési lehetőségei. A Zeneakadémia és a szegedi Gál Ferenc Hittudományi Főiskola évi 5 ezer euró összegű Anda Géza-ösztöndíjat hirdet egyetemi tanulmányokat folytató zongoraművészeknek 2011-től. Az ösztöndíj célja, hogy hozzájáruljon a fiatalok tehetségének fejlesztéséhez és tanulmányi kiadásaikhoz.

FEJÉRVÁRI ZOLTÁN MÁSODIK LETT MANCHESTERBEN Második helyezést ért el Fejérvári Zoltán a 2010. november 29. és december 4. között megrendezett manches-

teri (Egyesült Királyság) James Mottran Nemzetközi Zongoraversenyen. Fejérvári Zoltán, a Liszt Ferenc Zene-művészeti Egyetem ötödéves hallgatója, a döntőben Beethoven G-dúr zongoraversenyét játszotta. A versenyt a fehéroroszországi Kiryl Keduk nyerte.

MEGHALLGATÁST HIRDET AZ OPERAHÁZ ÉNEKKARA A Magyar Állami Operaház Énekkara meghallgatást hirdet a Tenor I. szólamba. Elvárások: magas szintű hang- és zenei képzettség, lapról olvasási készség, színpadi affinitás. A meghallgatás anyaga: Wagner: Tannhäuser, II. felvonás, 4. jelenet Freudig begrüßen... (német nyelven) kezdetű kórusrészlet; Mozart: A varázsfuvola, II. felvonás, No.18. Oh Isis és Osiris... (magyar nyelven) kezdetű kórus tenor szólama, valamint két különböző stílusú dal vagy ária. A meghallgatást 2011. február 21-én tartják. Jelentkezési határidő: 2011. február 17.

200 éve született Liszt Ferenc

Liszt Ferenc születésének kétszázadik évfordulóját ünnepli a világ, és mi magyarok különösen. Bár hosszú ideig élt Párizsban, Weimarban és Rómában, elsősorban magyarnak érezte magát: "...másutt mindenhol a közönséggel van dolgom, de Magyarországon a nemzethez szólok! És ez bizony szép és nagy dolog, érzelmi kapcsolatba jutni ily módon egy olyan nemzettel, mint a miénk." Liszttel foglalkozó kiállítások, konferenciák és hangversenyek jegyében telik az ünnepi év, hiszen – mint ahogyan Tallián Tibor megfogalmazta: „Liszt 1840 után az egész magyar művelődés számára van jelen akkor is, amikor nem tartózkodik Magyarországon; mint alkotó és mint szellem, részét képezi a nemzeti tudatnak akkor is, ha szétfeszíti kereteit; nem beszélve a hatásról, amit a magyar stílus fejlődésére, számos magyarországi szerző pályafutására és a magyar zenei intézmények sorsának alakulására gyakorol.” Kétségtelen, hogy Liszt volt az első igazán jelentős zeneszerző, aki kísérletet tett a magyar szimfonikus zene megteremtésére. E témában adunk most közre egy részletet Csengery Kristóf munkájából, amely először a Mozgó Világban jelent meg. (A Szerk.)

Csengery Kristóf: Liszt Ferenc, a jövő zenésze

Ha megkockáztatjuk azt az állítást, mely szerint a 18. századi zene három alpműfaja a szonáta, a vonósnégyes és a szimfónia, akkor a gondolatmenetet folytatva hozzátehetjük: ugyanezt a funkciót a 19. században a dal, a szimfonikus költemény és a zenedráma tölti be. A szembeállítás plasztikusan érzékelteti, hogy az előbbi korszak milyen eredendően az elvont logikájú abszolút zenei formák talaján állt, s hogy vele ellentétben az utóbbi milyen döntően a zenén kívüli – irodalmi – hatások alatt bontakozott ki. Ezt mutatja uralkodó stílusirányzatának neve is: romantika = regényesség. Ellenvetésként fogalmazhatná meg valaki, hogy a három alpműfajnak nevezett 19. századi műforma közül csak kettő, a dal és a zenedráma él szimbiozisban a szóval s általában a fogalmi gondolkodással, de ez nem igaz: a szimfonikus költemény egyfelől valóban szimfonikus, másfelől azonban költemény, s utóbbi minősége éppen azt jelenti, hogy olyan zenekari művel van dolgunk, melynek jelentéséhez s annak megértéséhez a szerzői szándék által vállaltan szükséges a szóbeli magyarázat, a program.

A dalt, ha úgy tetszik, a művészettel foglalkozó emberiség őskorától örökölte a romantika: a primitív népek is énekelnek. A zenedrámát Richard Wagner találta fel, pontosabban ő fejlesztette ki az opera konvencióinak megszüntetése-átformálása útján. De ki a szimfonikus költemény atyja? Minden jel arra mutat, hogy Liszt Ferenc (1811–1886). Liszt életét három nagy kor-

szakra szokás osztani: a pályakezdés úgynevezett „virtuóz éveire”, melyekben az ifjú és szép zongoristafenomén sikert sikerre halmozva járta Európát és típorta a női szívet, a középső, „weimari korszakra”, amely a megállapodást, elmélyülést, a valóban tervszerű kompozíciós munka kezdetének időszakát jelentette Liszt pályafutásában, végül a „Weimar–Róma–Pest háromszög” sarkai közti utazások éveire, melyeknek során Liszt egyrészt nagy hatású zongorapedagógusként fejtette ki tevékenységét, lelkes fiatalokat gyűjtve maga köré, másrészt a 20. századi modern zenei törekvések bámulatosan merész előfutáraként kibontakoztatta (kortársai által értetlenül fogadott, de leginkább észre sem vett) kései stílusát. A szimfonikus költemények a második, weimari periódusból származnak.

Mi a szimfonikus költemény jelentősége? Felszabadította a zenekari írásmód területén a gondolkodást, amelyet az 1850-es évekre már igencsak béklyóztak a 18. századi szimfóniaműfajtól örökölt kötöttségek: négytételesség, kötött tételrend (gyors szélső tételek, középpüzt lassú tétel és tánc), bizonyos formátípusok (szonátaforma, triós szerkezet, variáció, rondó) meghatározó jelenléte. A négytételű szimfónia helyett egytételű, tömör műtípust kínált, melynek logikáját a szabadon szárnyaló teremtő képzelet valamilyen külső tényező (egy vers, egy regény, egy hős életútja, egy történelmi esemény ábrázolása stb.) tagolódásához igazodva alakíthatja. És mindennekfelett: az ábrázoló szel-

lemet, amely a romantikának mindig, minden műfajban oly fontos volt. Tegyük hozzá még valamit: a szimfónia-műfaj mint kötött, megszilárdult (és az idők során megmerevedett) forma, alkalmas volt arra, hogy bizonyos akadémizmus találja meg benne a maga megnyilvánulásainak keretét. A szimfonikus költemény fejlődésének egyetlen szakaszában sem volt táptalaja doktriner gondolkodásnak, egyszerűen azért nem, mert az új műfajtól lényegét tekintve volt idegen minden formalizmus.

„Elvhű” muzsikuskokat sem termelt ki az új műfaj: ezt mi sem mutatja meggyőzőbben, mint hogy néhány szimfonikusművelet-szerző (Csajkovszkij, Smetana, Dvořák, Sibelius) szimfóniát vagy szimfóniákat is alkotott. Magától Liszt Ferencről mindenfajta dogmatikus gondolkodás idegen volt: tudjuk, hogy sok nála fiatalabb komponistát pártfogolt, lelkesedve műveikért, és jellemző, hogy közöttük három olyan is akad (Borodin, Franck, Saint-Saëns), aki Liszt iránti csodálata ellenére is látott még fantáziát a szimfónia műfajában, s legalább egy jelentős, a koncerttermekben ma is nagy sikert arató szimfóniát komponált. (Sőt maga Liszt is írt két szimfóniának nevezett művet – Faust-szimfónia, Dante-szimfónia: ezek többletű alkotások, de a programatikusság gondolkodás meghatározó szerepet játszik bennük.) A szimfonikus költemény hatásának erejét bizonyítja, hogy Liszt után egy olyan szerző vált legfőbb művelőjévé, aki egyébiránt semmi másban sem volt a ma-

gyar mester követője, sőt alkata, habitusa nagyban különbözött az övétől: Richard Strauss.

A szimfonikus költemény tehát – a mindig mindenben teremtő szellemű Liszthez híven – nem rombolt, csak épített, nem vett el semmit a zene történetétől, csak adott. Ezt mutatja, hogy Liszt után még egész szimfónia-életművek születtek. Mindegyik előtt Brahmsé: Johannes Brahmsnak mind a négy szimfóniája már a liszti szimfonikusműfaj meggléte idején keletkezett. És ne feledkezzünk meg Anton Brucknerről, Gustav Mahlerről, majd nyomában a 20. század legnagyobb szimfóniaszerzőjéről, Dmitrij Sosztakovicsról. Hár-

muk közül kettőt, Mahlert és Sosztakovicsot azért is érdemes ebben az összefüggésben említeni, mert nagy jelentőségű szimfónia-termésük nemcsak a műfaj nem szűnő erejét, továbbélésre való képességét mutatja, hanem azt is, miként termékenyült meg a szimfónia a szimfonikus költemény által. Mahlernél és Sosztakovicsnál ugyanis rendkívül erős a szimfóniák háttérében munkáló narrativitás szerepe, márpedig ez a szimfonikus költemény újdonságai közül az egyik legfontosabb. A másik a szimfonikus költemény tematikus egysége, amely rendkívül koherens műveket eredményezett, a variációs elv és a tématranszformáció mint munkamódszer markáns jelenlétével.

A szimfonikus költemény műfajának megal-

kotása nagy tett volt a zenetörténetben, olyan elhatározó újítás, amely páratlan erővel hatott a zenekari zene komponálására, és paradigmaváltást hozott. Ehhez képest Liszt szimfonikus költeményei máig nem foglalták el a repertoárban az őket megillető helyet, bizonyos szempontból úgy tetszik, máig megmaradt olyan zeneszerzőnek, aki felfedezésre vár. Mert mit is játszanak ma Liszttől a hangversenytermekben? A virtuóz szólószongora-repertoárt, a versenyműveket, és örülhetünk, ha egy-két igényesebb előadó olykor válogat a Zarándokévek soraiból. A Krisztus-oratórium, Liszt életművének izgalmas kései termése, valamint a szimfonikus költemények tucatnyi remekműve máig a periférián tengődik.

Liszt Ferenc követői

Interjú Kovács Gézával, a Nemzeti Filharmonikusok főigazgatójával

„Liszt rendkívül összetett, gazdag személyiséggel rendelkezett. Nemcsak életművén keresztül, hanem életútja során is rendkívül sokféle arcot mutatott, amelyet sokszor félreértettek, vagy szándékosan félremagyaráztak, vagy klisévé egyszerűsítettek. Ritkán esik szó azonban a zongorapedagógusról, vagy arról a tudósról, akinek utolsó periódusában a zeneirodalom legmélyebb, legsötétebb univerzumaiba volt bátorsága behatolni. A Nemzeti Filharmonikusok ezt a kevésbé ismert Liszt Ferencet szeretné felmutatni.”

I Programjából ítélve a Nemzeti Filharmonikus Zenekar és a Nemzeti Énekkar nemcsak a Liszt-évben, hanem az azt keretező két hangverseny-évadban is gyakran tűzi műsorára Liszt Ferenc műveit...

– A Nemzeti Filharmonikusok Kocsis Zoltán művészeti vezetésével nemcsak az évfordulók alkalmával szolgáltatta meg jeles magyar zeneszerzők alkotásait. Liszt Ferenc esetében ez különösen igaz, hiszen a legismertebb Liszt-kompozíciók a zenekar állandó repertoárjának részei. Közismert tény továbbá, hogy Kocsis Zoltán évfordulótól

függetlenül hangszerelte meg Liszt számára rendkívül kedves és fontos zongoraműveit, amelyeket itthon is és külföldön is több helyen bemutatott már az együttes.

I Hol adták elő eddig ezeket a meghangszerelt zongoraműveket?

– Alkalomtól függetlenül játszottuk többek között a zenekar spanyol turnéján, továbbá a bécsi Musikvereinsaalban is – hogy csak a legrangosabb helyszíneket említsem –, de más külföldi zenekarok is műsorra tűzték már e meghangszerelt zongorakompozíciókat.

I Milyen további különlegességekkel készülnek az évfordulóra?

– Az évforduló nekünk nagy örömünkre szolgál. Boldogan és büszkén mutatjuk fel Liszt ismert és kevésbé ismert kompozícióit. Számunkra épp ezért nagy lehetőség rejlik a jubileumi évben. Mindig megütközéssel olvastuk ugyanis azokat a fanyalgó, tudálékos cikkeket, amelyek elsősorban német, brit és amerikai lapokban jelentek meg Liszttel kapcsolatban. Érdekes módon ezek a cikkek általában mint idejétmúlt öregurat állítják be Liszt Ferencet, és vagy kizárólag az életmű legedesebb apró gyümölcsseit csipegetik – mint például a magyaros jellegű kompozíciók –, vagy azokat a Liszt-műveket, amelyek annak idején egész más funkcióval jöttek létre, mint amilyen céllal

most mi hallgatjuk őket. Eközben mélyen hallgatnak arról a Lisztről, aki egészen új utakon járt, és szinte már közhelyszámba megy, hogy nélküle nem lenne Wagner, Debussy, Richard Strauss vagy Bartók.

I Ez tény, hiszen maga Bartók volt az, aki akadémiai székfoglalójában Lisztről, mint a 20. századi zene előfutáráról értekezett. Mint általában a nagy egyéniségeknek, Lisztnek azonban nemcsak a zenéje, hanem az egyénisége is minden korban megosztotta a közvéleményt.

– Liszt rendkívül összetett, gazdag személyiséggel rendelkezett. Nemcsak életművén keresztül, hanem életútja során is rendkívül sokféle arcot mutatott, amelyet sokszor félreértettek, vagy szándékosan félremagyaráztak, vagy klisévé egyszerűsítettek. Inkább előtérben van a gáláns kalandjairól elhíresült megnyerő férfi, a híres zongoravirtuóz, vagy az önzetlenül segítőkész barát, aki egyforma jóindulattal nyilatkozott Chopinról és támogatta Wagnert, jóllehet nem mindig részesült viszonzásban. Ritkán esik szó azonban a zongorapedagógusról, vagy arról a tudósról, akinek utolsó periódusában a zeneirodalom legmélyebb, legsötétebb univerzumaiba volt bátorsága behatolni. A Nemzeti Filharmonikusok ezt a kevésbé ismert Liszt Ferencet szeretné felmutatni.

■ Milyen műveken keresztül kívánják teljesíteni ezt a missziót?

– Ha végigtekintünk a Liszt-bicentenáriumot érintő két hangversenyévnád, akkor egyszerre találjuk meg benne a zongorára és zenekarra komponált népszerű Magyar Fantáziát, de a ritkán hallható, „Amit a hegyen hallani” című Victor Hugo-vers nyomán komponált első szimfonikus költeményt is. A jelenleg zajló hangversenyévnád nyitókoncertjén pedig a szintén keveset játszott 13. zsoltárt, valamint a Strassburgi katedrális harangjai című alkotást adták elő együtteseink.

■ Hogyan illeszkednek bele a Nemzeti Filharmonikusok hangversenyei a Liszt-évteljes magyarországi programsorozatába?

– A magyarországi Liszt jubileumi év hivatalos megnyitójára 2011. január 22-én került sor a budapesti Művészetek Palotájában, a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. Az a megtiszteltetés érte együtteseinket, hogy a nyitó díszhangversenyen Kocsis Zoltán vezényletével, neves szólisták társaságában működhetek közre többek között Liszt Koronázási miséjének előadásában. A Magyar Televízió közönsége és a Művészetek Palotája honlapjára látogatók is tanúi lehetnek, hogy milyen Liszt képet kívánunk közvetíteni. Azét a Liszt Ferencét, aki a rapszodiákon túl magasodik, irányt mutatva a 20. századi európai zeneszerzők nemzedékeinek.

■ Külföldön is ezt a Lisztet kívánják megmutatni, szakítva az eddigi klisékkel?

– Igen, feltétlenül. Január végén Magyarország európai elnökségének hivatalos megnyitó-ünnepségén két koncerten léptek fel az együttesek a brüsszeli Beaux Arts patinás hangversenytermében, Liszt és Bartók műveivel. Itt Lisztől az Á-dúr zongoraverseny hangzott el Ránki Dezső szólójával, Kocsis Zoltán vezényletével, valamint a Les préludes és a Koronázási mise, a februári németországi turné műsorán pedig szintén a Les préludes szerepel. Május 27-én a Vatikánban adnak elő Liszt kompozíciót együtteseink. Itt eredetileg a Szent Erzsébet legenda lett volna műsoron, de a Szentszék kérésére egy rövidebb műsorról kell fellépünk, ezért itt is a Koronázási mise csendül majd fel.

2011. október 22-én, Liszt Ferenc születésnapján pedig szerte a világon a Krisztus oratórium hangzik el. A Nemzeti Filharmonikus Zenekar és a Nemzeti Énekkar Kocsis Zoltán vezényletével a helyszínen jelen lévők és a televíziós közvetítés nézői számára a budapesti Szent István Baziliká-

ban szólaltatja meg ezt a remekművet, amelyet annak idején a pesti közönség Liszt vezényletével ismerhetett meg.

■ Jelent-e valamilyen többletet az együttesek számára e monumentális művek megszólaltatásakor, hogy a jelenlegi főzeneigazgató, Kocsis Zoltán zongoraművészként maga is a zongora felől közelít a Liszt-oeuvre megismeréséhez?

– Nagyon sok tekintetben válik az együtteseink javára, hogy Kocsis Zoltán mint zongoraművész gyerekkora óta tanulmányozza a legnagyobb zongorista-zeneszerzők életműveit, mintegy belülről kifelé hántva le azok egyes rétegeit. Amint a Bartók Új Sorozat lemezösszkiadásra is igaz, hogy a zongoraművész Kocsis Zoltán karmesterként is egészen páratlan mélységében ismeri a bartóki életművet, ugyanez érvényes Lisztre is. Amikor például a Les préludes-öt próbálja, vagy egy Liszt oratóriumot, akkor mintegy belebújik annak a zseniális zongoristának a bőrébe, akinek – mint ahogy neki is – egy idő után kevés volt a zongora, és a nagyzenekar színeire, lehetőségeire volt szüksége ahhoz, hogy zenében kifejezhesse mindazt amit gondol. Ez hallatszik a Kocsis által vezényelt Liszt-művek interpretációján is. A zongoristák színe-javától megszokott pregnáns billentéstechnika, a megszólaltatott hangok egzakttsága, tisztasága ugyanolyan követelmény, mint az a poézis, ami nemcsak a Szerelmi álmokban lelhető fel, hanem a Liszt kompozíciók többségében, például az imént említett Szent Erzsébet legendában is. Éppen ezért azt gondolom, hogy a zenekar és az énekkar is bőségesen kiveszi a részét abból a Liszt ünnepségsorozatból, amely legalább annyira a miénk, mint más nemzeteké – ha nem jobban, és legalább annyira a nagyvilágé, mint amennyire a miénk. Ismét csak azt tudom mondani, hogy a célunk az, hogy az ismeretebb művek mellett a bicentenárium adta különös figyelemnek köszönhetően egy olyan Lisztet mutassunk fel, amely nem a tévésorozat „Szerelmi álmok” Lisztje csak.

■ Terveznek-e lemezfelvételeket a jubileum alkalmából?

– Örömmel mondhatom, hogy a televíziós és rádiós közvetítéseken túlmenően, a Warner lemeztársasággal készítünk egy Liszt-lemezt, amelyen a január 22-i műsorunkon elhangzó több mű a Les préludes-del kiegészítve kerül felvételre. Továbbá az is nagy örömünkre szolgál, hogy egy korábbi Les préludes- és Mazeppa-felvétellel szerepelünk azon a CD-n is, amelyet a kormány

Magyarország európai uniós elnöksége alkalmából jelentetett meg. Egy Magyarországról, Liszt Ferencről, Bartókról, a magyar kultúráról szóló album mellett ezt a lemezt kapják ajándékba azok a koronás fők, kormánytagok, politikusok, művészek, akikkel az uniós elnökségi félév során Magyarország kapcsolatba kerül. A lemezen egyébként a Nemzeti Filharmonikus Zenekaron kívül közreműködik még Csalog Gábor, Krausz Adrienne zongoraművész, a csodás tehetségű igen fiatal Vida Mónika, akadémiai zongorista-növendék, valamint a Szent Efrém férfikar. Terveink között szerepel egy olyan, a Hungaroton gondozásában megjelentetendő Liszt-lemez is, amelyről még egyeztetések zajlanak. A lemez műsorán jobbra Kocsis Zoltán Liszt-hangszereléseit hallhatjuk majd. A Művészetek Palotája elmúlt karácsonykor megkezdett internetes közvetítésének köszönhetően pedig valamennyi, a MÚPÁ-ban megrendezésre kerülő Liszt-koncertünk is élő egyenesben a MÚPA honlapján lesz megtekinthető. A külföldi fellépéseink jelentős részét a helyi klasszikus adók közvetítik. Ez volt a helyzet Brüsszelben, mint ahogy több német adó is jelezte már, hogy a németországi koncertkörút műsorát szeretné majd sugározni, ezen túlmenően a Vatikáni Rádió is terve vette már a Koronázási mise közvetítését. Amint azt már említettem, az október 22-i Krisztus oratórium-előadást pedig a Magyar Televízió nézői is láthatják-hallhatják.

■ A már említetteken kívül milyen egyéb hazai zenei eseményeken vesznek részt a Liszt év kapcsán a Nemzeti Filharmonikusok?

– Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy a Nemzeti Filharmonikusok a vidéken legtöbb hangversenyt adó budapesti székhelyű együttes. Ennek következtében mind az énekkar, mind a zenekar együtt is és külön-külön is meglehetősen sok, évente átlag 30-35 hangversenyen vesz részt a nagyobb vidéki városokban. A január 22-i nyitóhangverseny műsorát például, a budapesti koncertet megelőzően két vidéki városban is előadtuk, Székesfehérvárott, illetve Sopronban. A Liszt-év során még számtalan alkalommal lép fel a két együttesünk vidéken, hol együtt, hol külön-külön adva műsorokat többnyire Liszt törzsrepertoárral. Marian Lapsansky a Szlovák Filharmonia igazgatója pedig épp most, beszélgetésünk előtt hívott meg bennünket Liszt-műsorról idén decemberre a Pozsonyi Zenei Fesztiválra, hogy a fesztivál díszvendégeiként Liszt műveit tolmácsoljuk. *Kaisinger Rita*

„Szeretnénk, ha a zenekar is felhívná magára a figyelmet”

Somogyi Béla bízik abban, hogy megtalálják a megfelelő igazgatót

Eddig két alkalommal volt sikertelen a Debreceni Filharmonikus Zenekar és a Kodály Kórus igazgatói posztjára kiírt pályázat, de a város alpolgármestere, Somogyi Béla reméli, most, a harmadik alkalommal már megtalálják a megfelelő jelöltet. Az új vezetőtől Debrecen vezetése azt várja, hogy tegye még sikeresebbé a zenekart, s az együttes is hívja fel magára produkcióival a figyelmet, legalább annyira, mint ahogyan ez az elmúlt években a debreceni Csokonai Színháznak sikerült.

■ *Rendbagyó módon alakult az utóbbi időben az együttesek sorsa...*

– Tényleg érdemes áttekinteni az elmúlt esztendő történetét. Kocsár Balázs már második alkalommal dolgozik az együttesekkel, hiszen amikor 2006. január 1-jétől Herboly Domonkos lett az összevont – a zenekart és kórust is magába foglaló – intézmény igazgatója öt esztendőre, akkor vele együtt, ugyanennyi időre kapott művészeti vezetői mandátumot ő is. Ez a megbízás december végén járt le, így Kocsár Balázs jelenleg az együttes karmestere. Herboly Domonkos azonban már korábban, tavaly februárban kérte felmentését, s azóta az ő pozícióját – helyettesítéssel – a gazdasági igazgató látja el. Már tavasszal pályázatot írtunk ki erre a posztra, s az első alkalommal négyen jelentkeztek. Egy részüknek azonban nem volt meg a szakmai gyakorlata, a többieknek pedig a végzettsége nem volt megfelelő. Így kénytelenek voltunk eredménytelenek nyilvánítani a pályázatot, amelyet a következő alkalommal nyáron írtunk ki. Akkor akadt néhány érdeklődő, viszont komoly jelentkező nem, éppen azért, mert az aspiránsok nem akarták, hogy a leköszönő közgyűléstől kapják meg a kinevezésüket. Ezért most ősszel ismét kiírtuk a pályázatot, és bízom benne, hogy megtaláljuk a megfelelő igazgatót. A szakmai zsűri január 10-én ülésezett, január 27-én pedig a közgyűlés határoz arról, hogy ki kapja meg ezt a posztot.

■ *Az új igazgató dönt arról, hogy ki legyen a művészeti vezető?*

– Igen, hiszen ezt a posztot nem kell pályáztatni, s a művészeti vezetőt az igazgató nevezi ki. Miután az aspiránsoktól öt éves vezetői programot kértünk, emellett nyilatkozatot kellett tenniük arról is, hogy kivel kívánják végezni a munkájukat, az új vezetőnek nem köthetjük meg a kezét azzal, hogy megmondjuk, ki legyen a művészeti vezető. Nyitva kell hagynunk számára ezt a lehetőséget. Most eléggé eltérő területről érkeztek a jelentkezők, akad köztük zenekarvezető, menedzser, s a törvény lehetővé teszi azt is, hogy jogász, közgazdász végzettséggel is lehessen pályázni. Mindez új helyzetet teremt, hiszen valószínűleg egy muzsikusi igazgató más művészeti vezetőt keres, mint az, aki menedzseri végzettséggel érkezik. Esetleg elképzelhető, hogy a művészeti munkát is másképpen képzele el, mint ahogyan eddig folyt...

■ *Viszont a kórus vezetője adott, hiszen Pad Zoltán kinevezése három évre szól, amelyből csak egy esztendő telt el...*

– Úgy vélem, személyében agilis, tehetős fiatal embert találtunk, aki új színt, lendületet hozott az együttes működésébe, és bízom abban, hogy együtt tud dolgozni az új igazgatóval. A döntés természetesen azonban a kinevezett vezető kezében lesz, hiszen az ő joga megválogatni, hogy kikkel dolgozik. Egyébként a város éppen azért döntött a zenekar és a

kórus összevonása mellett, és azért támogatta, hogy az együttesek művészeti vezetője legyen az operatagozat irányítója, mert korábban folytonosan egyeztetési gondok, feszültségek adódtak az intézmények között. Sokszor ahelyett, hogy segítették volna, csak nehezítették egymás munkáját... A város vezetése, amelynek munkájában én is részt vettem, azt mondta a 2000-es évek elején, hogy ezt a helyzetet kezelni kell. A zenekar és a Kodály Kórus egységes intézményként kell, hogy működjön, s olyan vezetőre van szükség, aki mindezt kézben tartja. Ezért javasoltuk Kocsár Balázst az operatagozat vezetésére is. A színház vezetője elfogadta ezt az álláspontot. Azóta viszonylag zökkenőmentesen működnek a dolgok.

■ *Az új igazgató nevez majd ki művészeti vezetőt, aki adott esetben akár Kocsár Balázs is lehet...*

– Igen, hiszen lehet, hogy olyan ember nyeri el a posztot, aki az együttműködést vele képzele el. Ahogy az igazgató személyéről dönt a közgyűlés, annak függvényében ez is kiderül. Mindenkinek türelemmel meg kell várnia, hogy mi lesz a végeredmény. Kocsár Balázsnak január 1-től egyetlen megbízatása szűnt meg, a művészeti vezetői, de karmester a zenekarnál, s a színháznál is vezeti a tagozatot.

■ *A város vezetésének melyek az új igazgatóval szemben támasztott elvárásai?*

– Tudjuk azt, hogy nagyon nehéz szakmai, logisztikai feladat az operajátszás feladatainak eleget tenni, emellett a koncertéletet is kiválóan működtetni, azonban mégis azt szeretnénk, ha a zenekar jelentősebb tényezőként jelenne meg a zenei piacon, és felhívná magára a figyelmet. Ez a kettős elvárás korábban szintén megvolt, meg is maradt az igazgatóval szemben, hiszen lényeges, hogy ne csak az opera legyen sikeres. A színház ugyanis az elmúlt néhány évben díjakat kapott

a POSZT-on, felkerült a címlapokra. Világszerte megismerték azt az értéket, amelyet a teátrum jelent. A Kodály Kórus is tartja azt a színvonalat, amit elért az évtizedek során. A fő elvárás tehát az, hogy a zenekar ne csak az operához kötődve érjen el országos, nemzetközi sikereket. Legyenek olyan produkciók is, amelyekre felkapja a fejét a helyi közönség. Tudom, országos gond, hogy elfogy, kiöregszik a publikum, meg kell hát találni az új koncerthallgatókat. Akadt néhány jó kezdeményezés az elmúlt években, remek ifjúsági és gyerekprogramok, s azt is jónak tartom, hogy rendszeresen jár vidékre az együttes, mindezt azonban folytatni kell! Az új igazgató felé az az elvárásom, hogy találja meg annak az úrnak a pótlását, amelyet a közönség fogyása eredményezett. Emellett dolgozzon azon, hogy olyan előadások szülessenek, amelyekre országos szinten felkapják a fejüket. Debrecenben erre van szükség. Annak idején a MODEM létét is sokan megkérdőjelezték azzal, hogy egy ekkora képzőművészeti kiállító teremnek van-e létjogosultsága egy ekkora városban. Az utóbbi időszak bebizonyította, igen. Akadt olyan tárlat, amelynek több mint 25 ezer budapesti látogatója volt. Tennünk kell a kulturális vízfejűség ellen. Jó példa tényleg a MODEM, ahol az első tárlat, a Leonardo-kiállítás óta számos más kiállítás is felkeltette az ország figyelmét. A színházban Vidnyánszky Attila igazgatása alatt olyan produkciók születtek, amelyek nemzetközi sikert arattak. Ilyen célokat érdemes kitűzni.

■ *Akadnak azért nebezítő tényezők, hiszen nincs az együttesnek önálló koncertterme, nincs az együttesnél művé-*

szeti pótllék, amellyel ösztönözni lehetne jobb munkára a muzsikusokat...

– Ezek között az adottságok között kell színvonalat produkálni... Debrecen ilyen hely. De úgy vélem, nem ezek akadályozzák azt a művészeti áttörést, amelyre várok... Azt gondolom, hogy a pénzen kívül vannak más motiváló eszközök is. Be kell kapcsolódni nemzetközi programokba, turnéokra kell indulni. Az én vágyam az, hogy találjunk egy olyan igazgatót, akinek az irányítása alatt Debrecenben is nagyszerű ötletek, programok születnek. Tudom, minden fellépés nem lehet rendkívüli, de a kivételes estek legyenek többségben. A Kodály Kórusnak sok szép fellépése akad, a zenekar esetében ezt még hiányolom... Ezt az elvárás kell, hogy a következő ciklusban maga elé tűzze az igazgató, a művészeti vezető, az összes karmester és muzsikus. Az már egy másik kérdés, hogy ehhez milyen úton jutnak el. Természetesen a város vezetése minden segítséget, amit tud, megad a zenekarnak és az igazgátónak.

■ *Kocsár Balázs említette, hogy szükség lenne városi szervezőirodára...*

– A színház és a zenekar jelenleg nem ütközik. Emellett a Főnixnek is vannak programjai, de a városvezetés volt az, amely kérésként megfogalmazta, hogy ne üssék egymást a rendezvények. Egy héten ne szervezzenek három koncertet, mert a közönség számára ez nem finanszírozható... Egyeztetni kellene minden résztvevővel, ez is az igazgató feladata. Az intézmények figyeljenek egymásra, és adják át az információkat. Annyira nem nagy város Debrecen, hogy a művészeti élet szereplői ne kommunikáljanak egymással.

■ *Az új igazgatót biztathatja nagyobb költségvetéssel?*

– Sajnos, a jelenlegi nem az az időszak... A költségvetési tervezés most kezdődött el, február végén fogadjuk el, akkor okosabbak leszünk, de szeretném, hogy legalább a tavalyi szintű támogatás fennmaradjon. Bízom abban is, hogy sikerül az állami finanszírozásban kicsit racionalizálni a dolgokat, mert nem vagyok biztos abban, hogy minden úgy van jól, ahogy van...

■ *Az előadó-művészeti törvény változtatására céloz?*

– Igen. Elég régóta részese vagyok a kulturális területnek, az objektív számok nem tükrözik azt, hogy hányféle módon működő együttesről van szó... A kritériumrendszer sem pontosan érték, tehetség alapján mér. Eleve nehézséget jelent Debrecenben, hogy nálunk a zeneszeknek a színházi szolgálatot is el kell látniuk. Ahogy a kórusnak az okoz hátrányt, hogy nem fővárosi... Sajnos azt látom, vidéken komolyabb eredmények születnek, mégis alacsonyabb támogatással ismerik el mindezt... Mindenesetre mi azt tudjuk tenni, hogy bízunk a sikeresebb munkában. Várhatóan január 27-én a közgyűlés értékeli a pályamunkákat, s ha talál megfelelő jelöltet, akkor február 1-jétől kinevezi a zenekar és a kórus igazgatójává. Az új vezető feladata lesz az SZMSZ elkészítése, a belső struktúra és a következő évad tervezése. Ha mégsem találunk megfelelő jelöltet, akkor újabb pályázat következik, de az átmeneti időszakban is biztosítani kell a működést...

R. Zs.

„A munkának még nincs vége”

Kocsár Balázs már tizenkét esztendeje dolgozik Debrecenben, de szerinte akadnak jócskán megoldandó feladatok. A színházi operatagozat zeneigazgatójaként, a kórus és a zenekar művészeti vezetőjeként úgy véli, szükség volt és van arra, hogy egy kézben összpontosuljanak a szervezési teendők, emellett pedig a meglévő lehetőségeket még jobban ki lehetne használni. Bár december 31-vel lejárt a művészeti vezetői megbízása, bízik abban, hogy az új igazgató szintén azt az utat folytatja majd, amelyen néhány évvel ezelőtt elindultak az együttesek.

■ *Tucatnyi esztendő telt a debreceni együttessel, hiszen először 1993 és 1999 között vezette a színház opera tagozatát, az utóbbi hat évben pedig Ön nemcsak a színház Zeneigazgatója, hanem a Debreceni Filharmonikus Zenekar és a Kodály kórus művészeti vezetője is. Hogyan értékeli az elmúlt éveket?*

– Az első időszak végén, 1999-ben azért távoztam Debrecenből, mert a zenekarral való társbérlet folyamatos nehézséget, súrlódást jelentett. Annak ellenére, hogy születtek nagyon szép előadások, mivel a színházban nem a saját zenekarommal dolgoztam, ez a minőségi fejlődés gátja volt. Amikor aztán 2002-ben visszahívtak az ötven esztendő jubileumát ünneplő társulathoz, és életre hívtunk egy Lohengrin-produkciót, az előadás sikere kapcsán egyeztetés indult arról, hogyan lehet a debreceni művészeti egységek létét átfőrdőlni. Olyan egységes szervezetet kívántunk létrehozni, amely Európa kulturális életének is tényezőjévé válik. Az ugyanis mindig gondot jelentett, hogy Debrecen csak közepes nagyságú város, hiába akadnak itt nagyon komoly művészeti értékek, és olyan struktúra, amelyben a zeneiskolától az egyetemi képzésig, mindent megtalálni. Van itt professzionális kórus, remek zenekar és egy olyan színház, amely három tagozattal működik. Komoly erők, de mindenki a maga útját járja, és az energiák jelentős részét az egymással való harc, az egyeztetési nehézségek viszik el. Így nehéz olyan színvonalas produkciókat létrehozni, amelyek méltán képviselik a várost. Joggal mondhatja azt az önkormányzat, hogy az a nem kevés pénz, amit ezekre az intézményekre szán, nem hasznosul megfelelő módon...

■ *Gondolom ekkor került szóba, hogy összevonják a zenekart, a kórust, és az együttes látja el a színházi szolgálatokat...*

– A zenekar mindig is játszott a színházban. Sőt amikor a MÁV megszűnt, mint fenntartó, a színházi szakma összefogása kellett ahhoz, hogy a város fölváljalja a zenekart! Úgy gondoltuk, hogy a leggyorsabban eredményt hozó út, ha visszatérünk a gyökerekhez. Korábban ugyanis itt is, mint sok más városban, egyetlen zenekar és zeneigazgató dolgozott, aki így képes volt arra, hogy rendet tartson, fennakadások és súrlódások

nélkül működtesse a település zenei életét. Ezért hozta létre a debreceni önkormányzat 2005-ben az összevont szervezetet. Egyértelmű volt ugyanis, hogy az együttesek minőségi színvonalát emelni kell. A cél az volt, hogy olyan értéket hozzunk létre, amely a város határain kívül is felkelti a figyelmet. Ehhez két út vezetett. Vagy a filharmonikus zenekart, mint koncert-zenekart kezdjük favorizálni – ezzel az operajátszást lehetetlenítjük el (lásd Pécs) –, vagy az operajátszással érünk el átütő eredményeket. Az első változat komoly anyagi befektetést igényel, ráadásul az sem teszi egyszerűvé a dolgunkat, hogy nem könnyű Debrecenbe csábítani a fiatal muzsikusokat, hiszen mi nem tudunk művészeti pótlékot fizetni... Bár nagyon remélem, hogy ezen a jövőben változtatni tudunk.

■ *Az is nehezíti a helyzetüket, hogy nincs saját otthonuk még ma sem...*

– Fontos lenne, hogy az együttesnek önálló koncertterme legyen, ahol próbálni tud, ez a minőségi hangversenyek lényeges feltétele. Sajnos a Kölcsey Központ, amelyben dolgozunk, nem ideális, nem tudjuk, mi lesz a Bartók Terem további sorsa, eladják-e vagy sem. Néha fellépünk még ezen a helyszínen, de a Bartók Terem hangzása nem tökéletes. Olyan, mint egy nagyobb tornacsarnok akusztikája, mert a kilencvenes évek végén beépítették a hátsó erkélyt. Pedig a Zeneakadémia után itthon ez a második legnagyobb, patinás koncertterem. Még a mai viszonyok között is szeretünk játszani benne. Optimális otthona lehetne az együttesnek... De ez sem a miénk, küzdeni kell azért, hogy bejussunk a falai közé. Emellett a sikeres működéshez jó marketingmunkára is szükség van, hiszen ma már kevés, hogy valami jó, el is kell tudni adni... Ehhez sem forrásunk, sem emberünk. Ha pedig csak az operajátszást erősítjük, az a koncertéletre van rossz hatással, és mindez fordítva is igaz. Az azonban most némi előrelépést jelent, hogy mindez egyetlen kézben összpontosul, hiszen így összhangot lehet teremteni, s ezek a feladatok nem mennek egymás rovására.

■ *Sőt, ahogy az utóbbi években elnyert díjaik is jelzik, inkább erősítik, jobbat teszik egymást...*

– Büszke vagyok arra, hogy az előző két operaversenyen is komoly elismeréseket szereztünk, és bebizonyítottuk, olyan

darabokat is hallgatható színvonalon tudunk eljátszani, mint a Borisz Godunov vagy A tüzes angyal...

■ *Az utóbbi évek fontos célkitűzése, hogy egyedi repertoárt építsenek, ritkán hallható darabokkal...*

– Igen, ez tudatos törekvés. Engem, mint zeneszerzést is tanult embert, mindig érdekelt, hogy vajon mi lehetett a zeneszerző eredeti célja, és az átdolgozókat tanulmányozva szerettem kikeresni, minek mi volt a kiindulópontja. Arra törekedtem, hogy az eredeti verziókat mutassam be, de közönségbarát módon. Ez jellemző a koncertekre is.

■ *Említette a publikumot. Mennyire sikerül megtölteni az előadásaikat?*

– A koncertjeink rendszerességét nagyon szereti a közönség. Egyébként erről tárgyaltunk a szimfonikus zenekarok vezetőivel, hiszen mindenkinek gondot jelent, hogy már nem támaszkodhatunk úgy a Filharmónia szervezésére, mint korábban. Nálunk nehezíti a helyzetet, hogy nincs marketing költségvetésünk, emberünk sem, aki ezzel foglalkozik. Így csoda, hogy a közönség még jár a hangversenyeinkre... Az, hogy nincs telt ház, már a 90-es évektől probléma. Már akkor felmerült, hogy a Filharmónia miatt szükség lenne egy városi hangversenyirodára. Szegeden példaadó a Filharmónia monopolhelyzete, hiszen az összes koncertet ők szervezik, így elkerüljük az ütközéseket, a fölösleges feszültségeket. Jelenleg Debrecenben e kérdésben teljes az anarchia. A zenekar mellett az egyetem, a filharmónia, a Kölcsey Központ is szervez hangversenyeket, s előfordul, hogy egyetlen napon két-három koncert is van...

■ *Pedig úgy emlékszem, korábban szó volt arról, hogy létrehoznak egy városi zeneigazgatói posztot, amelyet Ön töltene be...*

– Igen, szóba került, de aztán különböző egyeztetési gondok miatt ez a pozíció végül nem született meg. Természetesen az, hogy a zenekar és a Kodály Kórus művészeti vezetője vagyok, valamint a Csokonai Színház zeneigazgatója, segít abban, hogy a korábbi súrlódások megszűnjenek. Olyan közös produkciókat hoztunk például létre, mint a Krisztus oratórium, amelyet idén Budapesten és a miskolci fesztiválon is előadunk, emellett több külföldi meghívásunk is akad.

Képesek vagyunk arra, hogy az erőnket összpontosítsuk, miközben mindhárom együttes autonóm testületként működik. De ez csak erre a három intézményre igaz a városban... Nem tudom elégszer elmondani, mennyire hiányzik a jó produktciókhoz a jó marketing...

■ A városban van azonban két olyan profi intézmény, ahol ezek a feltételek adottak lennének...

– A Kölcsey Központra és a Főnix Csarnokra is igaz ez, de a Csokonai Színháznak is van közönségszervezése, ami kiválóan működik, hiszen a Borisz Godunovot, a Turandotot, a Hunyadi Lászlót is 4-5 ezer ember nézte meg. Jelentős szám, s ott van a nézői lista a színház kezében, tehát rajtuk keresztül is működhetne mindez. Sokkal egyszerűbbé tenné a helyzetünket, hiszen ha ennek a közönségbázisnak a húsz-huszonöt százalék eljönne, teltházassá válnának a koncertjeink. Vannak tehát lehetőségek a városban, s akadnának nagyon egyszerű megoldások.

■ Ráadásul nemcsak a zenekar, hanem a kórus koncertjeire is közönséget kell szervezni...

– A kórus fantasztikus érték, fenntartása roppant lényeges, de a koncertérett magunknak kell bizonyítanunk a létjogosultságát. A városon belüli repertoár is eléggé behatárolt... De például a Bartók Terem ideális helyszíne a kóruskoncerteknek, nem szakrális repertoárhoz kiváló, ezért is lenne remek, ha a miénk lenne... Tényleg rengeteg dologra akadna megoldás, csak az a kérdés, hogy a debreceni értékek megfelelő módon vannak-e használva...

■ Ebben a segítségére lehet az új igazgató, akinek személyéről most döntenek.

– Bízom én is ebben, hiszen nem volt egyszerű az a tíz hónap, amely Herboly Domonkos távozása óta telt el... Az igazgató-nélküliség sok bizonytalanságot, rossz helyzetet szült. Korábban mind Turi Gábor, mind Halász János alpolgármester nagyon konstruktív módon vett részt a művészeti együttesek életében, kérdés, hogy a mostani vezetés szintén ezt a rendszert kívánja-e továbbvinni. Az is elképzelhető, hogy az újonnan kinevezett igazgatóval más utakra kívánják terelni ezeket az intéz-

ményeket. Akadnak ugyanis mindig csábítóknak tűnő lehetőségek, kérdés azonban, hogy mindebből mi az, ami megvalósítható.

■ Arra utal, hogy elégedetlenek az együttesek eddigi teljesítményével?

– Tisztában vagyok azzal, hogy művészeti vezetőként vannak hibáim. Többek között az, hogy nem voltam olyan kemény az emberekkel, ahogyan ezt mások tennék. Ennek két oka van. Nem hiszek abban, hogy gyomorgörcsrel, szorongva lehet jól zenélni, s átadni a muzsikálás örömét a publikumnak. Pedig ez adja az igazi koncertélményt. Másrészt tudom, hogy ezek az emberek szinte a minimálbérért teljesítik azt, amit teljesítenek, és mellette két állásban dolgoznak, hogy eltartsák a családjukat. A számonkérést ehhez kell hát igazítani. Kérdés, hogy tényleg van-e lehetőségük arra, hogy többet gyakoroljanak... Úgy vélem, a helyzethez képest fantasztikusak. Senki sem mondhatja, hogy az utóbbi öt évben nem fejlődtek minőségi szempontból. Megérdemelnék, hogy ehhez olyan anyagi juttatásokat kapjanak, hogy valóban maradjon több szabadidejük a gyakorlásra.

■ Úgy tűnt eddig, a város mindenképp Önök mellett áll...

– A támogatás megvolt, az anyagi helyzet azonban Debrecenben sem túl jó... Nagyon örültem Tallián Tibor Hunyadi-ról szóló kritikájának, amelyben azt írta, hogy 12 éve Kósa Lajos meghirdetett egy kulturális programot, s ezt a debreceni operajátszás teljesítette... Úgy vélem, még nagyon sok potenciál rejlik az együttesekben, s én azért dolgozom, hogy ebből minél több megvalósuljon. Jó lenne mindezt a városhatáron túl is megmutatni, ehhez azonban anyagi segítségére van szükség...

■ Képesek megfelelni az előadó-művészeti törvény számainak?

– Igen, bár a törvényt nem ránk találták ki... A debreceni zenekarnál csak a szombathelyi együttesnek kisebb a létszáma, s ennyi muzsikussal kell a koncerteket és az előadásokat is megoldanunk... Nagyon kevés próbával dolgozunk, s azért, hogy így is minőségi koncertek születnek, a zenészeket illeti köszönet.

■ Milyen utakat, megoldási lehetőségeket lát?

– Jó döntésnek tartom, hogy a kórus élére Pad Zoltán személyében fiatal, ambiciózus személy került, nekem művészeti vezetőként csak a koncepció kitalálása, a programok koordinálása a feladatom. Nagyon lényegesnek tartom, hogy megmaradjon az autonómiájuk, így számos döntésben szabad kezet kapott. Eredményes a munkája, minőséget produkál. Úgy vélem hát, hogy a kórus jó úton halad. A Debreceni Filharmonikus Zenekar esetében az lenne a legfontosabb, hogy legyen forrása a minőségi bérrépléknak. Ezt a pénzt tényleg az alapján lehetne elosztani, hogy ki hogyan dolgozik...

■ Hogy mennyire fontosnak tartja debreceni munkáját, azt talán az is igazolja, hogy a városba is költözött...

– Igen, két évvel ezelőtt úgy határoztunk a családommal, hogy Magyarországra, Debrecenbe költözünk. A feleségem olasz, így korábban Itáliában éltünk. Nem volt egyszerű döntés, de azt gondoltam, hogy ennek az intézménynek a súlya ezt mindenképpen megköveteli. Nem tehetem meg, hogy nem vagyok itt minden nap, hiszen rendszeresen akadnak ellátandó feladatok.

■ Összel felreppentek olyan hírek is, hogy a Magyar Állami Operaházhoz hívják, első karmesternek...

– Valóban volt ilyen, szóbeli megkezdés. Már több mint 18 esztendeje, 1992 óta rendszeresen dirigálok az Operaházban, s a világ több dalszínházában is dolgoztam. Ezek azonban csak tárgyalások maradtak, és Debrecen sem akartam otthagyni... Úgy vélem ugyanis, hogy a zenekarban, a kórusban, az operatagozatban rejlenek még lehetőségek, így van értelme annak, hogy mindezt továbbvigyem. Persze tudom, hogy a kinevezésem nem örökidőre szól, szükség is van időnként szakmai megújulásra, de jelenleg azt érzem, ennek a munkának még nincs vége, csak egy bizonyos szakaszig jutottunk el. Akkor van értelme gondolkodni a távozáson, ha nem tudok a feltételeken változtatni, és nem vagyok képes a minőségen javítani... Addig azonban van még jócskán tennivaló...

R. Zs.

Operabérlet, kamarazenei koncertek Szombathelyen

Mérei Tamás a zenekarépítést tartja a legsürgetőbb feladatnak

Nehéz helyzetben kezdett neki ennek a szezonnak a Savaria Szimfonikus Zenekar, pedig Vásáry Tamással nagyszerű koncerteket adnak és telt házasak a koncertjeik. Az együttesnek több tízmillió forinttal kisebb büdzsé áll a rendelkezésére, mint az elmúlt esztendőben. Csak az Előadó-művészeti törvény adókedvezményre vonatkozó előírásai következtében befolyó támogatásoknak köszönhetően maradtak talpon, bíznak abban, hogy a következő évadban

az új terveknek, kezdeményezéseknek köszönhetően már nagyobb költségvetéssel számolhatnak. A zenekar igazgatója, Mérei Tamás beszélt az együttes helyzetéről.

I Nagyon nehéz anyagi helyzetben kezdtek neki az idei szezonnak, hiszen 40 millió forinttal kevesebb támogatással gazdálkodhattak az előadó-művészeti törvény szorzója miatt. Milyen megoldást találtak?

– Sajnos a fenntartó, Vas Megye és Szombathely Város Önkormányzatának forrásai is rendkívül korlátozottak, így a kiesett összeget csak részben tudták fedezni. Túlélésünket az előadó-művészeti törvényben biztosított, cégek általi, adókedvezménnyel együtt járó támogatásnak köszönhetjük. Miután koncertszámunk és a közönségünk száma egyaránt rendkívüli mértékben nőtt, ezért ez az összeg óriási segítséget jelentett.

I Tudnak a következő esztendő számain változtatni, vagy jövőre is csupán ennyi pénzből gazdálkodhatnak?

– Bízom abban, hogy nagyobb lesz a keretünk, hiszen a fenntartói támogatásunk, a koncertszámunk, és egyéb – a központi forrás mértékét befolyásoló – paramétereink is nőttek tavaly 2009-hez képest. Így talán a minisztériumi támogatásból is több jut majd az együttesünknek. Helyben viszont sajnos az előző éves adatokkal kellett a költségvetésünket terveznünk... Persze, a másik oldal az, hogy talán a zenekar az egyetlen intézmény a megyében, ahol az önkormányzatok nem csökkentették a támogatást...

I Az idei már a második közös évadjuk Vásáry Tamással. Milyennek látja az együttes és a karmester kapcsolatát, s hogyan hatott a dirigens a társulatra?

– Ez szerintem egy igazi sikertörténet! Az első évadban valóban meghatározta karnagy úr a hosszabbítás feltételeit, de ezeket teljesíteni is tudtuk. Elsősorban a zenekar teljesítményére, a művészi munka színvonalára gondolok. Persze – és ezt most pozitív élel mondom – könnyű ilyen inspiráció mellett ilyen színvonalon muzsikálni! Vásáry Tamás annyira szuggesztív zenei egyéniség, hogy mindenkit a hatása alá von. Egyébként a siker titka, hogy ez a szuggesztív egyszerre hat a zenészekre és a közönségre. Ezt jól meg lehetett figyelni például október másodikán, a Művészetek Palotájában adott koncerten. A hangverseny előtt másfél hónappal minden jegy elkel, és az előadás végén, a ráadások után sem szűnt a taps, úgyhogy végül a karnagy úrnak kellett „levezetni” koncertmesterünket a színpadról. Ez a siker így már mindenképpen közösnek mondható.

I Továbbra is üresen maradt azonban a zeneigazgatói poszt, hiszen Vásáry tiszteletbeli elnök-karnagy...

– Igen, ezt a feladatkört továbbra is én látom el, de természetesen a Művészeti Bizottsággal szoros együttműködésben. Egyelőre nem érkezett még kritika, hogy ez az állapot tarthatatlan lenne...

I Hol tartanak a zenekar-építésben?

– Ez talán az egyik legsürgetőbb feladat. 65 zenészünk van, aki ezt az újságot olvassa, az tudja, ez milyen kevés a mi repertoárunkhoz. Mindenképpen szeretném, ha minimálisan tíz muzsikussal több tagja lenne a zenekarunknak. A kérdésre adott válasz másik része viszont pozitív. Egyfolytában újítunk, intenzíven dolgozunk, olyan mértékben, hogy még a szolgálatszám korlátokat is rendszeresen túl kell lépünk, és habár ez mindenkitől maximális erőfeszítést kíván, a sikerek miatt a hangulat mégis kifejezetten jónak mondható.

I A közönség mit érzel ezekből a változásokból? Mire jutottak a nézők visszacsábításában? Milyennek találja zenekari igazgatóként a kamarazenei és az operasorozatot?

– Hadd mondjak egy-két adatot: 2010-ben 98 hangversenyt adtunk, korábban 53-at. A zenekar történetében először opera- és kamarazenei bérletet is indítottunk. A hangversenyek most már az a ritka, ha nem teltházas egy este, és ez nemcsak a Bartók Teremben tartott előadásainkra igaz. Karácsonyi koncertünkön például több mint ezer látogató tisztelt meg bennünket jelenlétével. A korábban említett koncerten, a MŰPÁban pedig ezerhétszázan voltak. Az operabérlet második előadása előtt, amikor plakátot szerettem volna csináltatni, halkan mondták munkatársaim, jó, de már nincs jegy! A tavaly elkezdett folyamatnak – ahogy akkor fogalmaztam: az egész pályás letámadásnak – mára kétség kívül mérhető, hallható eredménye lett. Magam sem hittem volna, de az általam korábban évekre becsült folyamat eredménye már egyértelműen látszik: az embereknek Szombathelyen a szimfonikus zenekarról már kifejezetten a szórakozás, az újdonság jut eszébe. Beszédtéma lettünk a polgárok hétköznapijaiban, szeretnek bennünket.

I Beszélgettünk már korábban is arról, hogy az együttesnek meg kell találnia a csak rá jellemző arculatát. Milyen sajátos vonásokkal rendelkezik a Savaria Zenekar?

– Nagyon örülök ennek a kérdésnek, ez ugyanis a következő lépés – mármint az arculat tudatos megélése, kommunikálása. Egyrésztől a klasszikus szimfonikus zenekari létünk meghatározó elemei a következők: opera-, szimfonikus-, kamarazene bérlet, Bartók Szeminárium és Fesztivál, továbbá az állandó minőségi fejlődés. Mindenki jó hangulatban, az együttes iránti felelősséggel dolgozik. Nyáron a velünk szemben lévő, uniós forrásból fantasztikusan újjáépített Iseumban Varázsfuvola-előadásokat akarunk tartani.

A kicsit távolabbi jövőben, 2012 nyaratól pedig Iseumi Szabadtéri Játékok címmel egy teljesen új fellegrát szeretnénk létrehozni a szabadtéri operajátszásnak, a minőségi kultúrának. Másrésztől tudatosan beépítettük – és ezt tesszük a jövőben is – hétköznapijainkba a korábban nem jelen lévő koncert-típusokat: a filmzenei esteket, a szabadtéri, könnyedebb hangvételű, más művészeti ágakkal összekapcsolt előadásokat, valamint az új helyszíneket. Hogy konkrétumot is mondjak: felléptünk decemberben Vásáry André lemezbemutató koncertjén a Kongresszusi Központban, de vendégünk volt Sasvári Sándor, Koós Réka, Auth Csilla is. Tervezünk az idén 60 éves Balázs Fecóval közös turnét, illetve kifejezetten gyermekeknek szóló, filmzenei koncertkörutat is. Ez utóbbit Görög Zitával együtt, ő a fogyatékkal élő gyermekek alapítványának nagykövet asszonya, a bevételből az alapítványt is szeretnénk támogatni.

! Érdemes volt ismét felújítani az együttműködést a Filbarmóniával?

– Mindenképpen, ez az együttműködés nálunk nagyon bevált. Egymás szempontjainak kölcsönös megértésével, egymás segítségével végső soron nemcsak magunkat, hanem a közönséget szolgáljuk. Együtt olyan produkciókat kínálhatunk bérletünkben, ami kifejezetten a közös rendezésnek köszönhető.

! Két esztendővel ezelőtt vállalta el a zenekari igazgatói posztot. Elégedett-e ennek az időszaknak az eredményeivel? Mit vár a következő háromtól?

– A válaszom határozottan igen. Gyakran megkérdezik, hogyha előre tudom, hogy ez fog történni mi lett volna a véleményem? Nos, egyből „aláírtam” volna a dolgok ilyen alakulását. Ez persze nem jelenti azt, hogy nem lehetett volna bizonyos dolgokat jobban csinálni, de mégis, a zenekar helyzete idekerülésem idején eléggé aggasztó volt. Lehet, sokakban ez nem tudatosult, de amikor egy önkormányzat a kötelező és az önként vállalt dolgairól kezd diskurálni, s mindezt egy világgazdasági válság közepén teszi, az nem jó jel. Mára – a maximális odaadásnak köszönhetően – a zenekar a város, a megye „bezzeg” története lett, büszkék ránk fenntartóink, rendszeresen járnak hangversenyeinkre, beleértve polgármester urat és Vas megye elnökét is.

! Korábban beszélt arról, mennyire fontosnak tartja a régiós szemléletet.

Sikerült e téren is eredményeket elérni?

– Ez még előttünk álló feladat. Természetesen ezen a téren is igyekeztünk minél többet elérni. Vendégkarmesterünk Ausztriából Hermine Pack, akivel több közös fellépésünk is megvalósult a határ túloldalán. De az áttörést még nem értük el. A részben Burgenlandot kiszolgáló szimfonikus zenekar víziójának megvalósulásáért még sokat kell tenni, konkrét elképzelések vannak, de miután ehhez külső – politikai – segítséget is igénybe kell venni, az előrelépés nem csak rajtunk múlik...

! Szó esett korábban arról is, hogy esetleg politikai karrierbe kezd, szerencsére azonban maradt a zenekarnál...

– Ez azért nem feltétlen van úgy, hogy az ember eldönti, s aztán hajrá! A lehetőséget sem én kerestem, jött magától. A zenekart semmiképpen nem szerettem volna elhagyni, és bár nem lettem politikus, azért manapság nem haszontalan a jó kapcsolat ezekkel a körökkel. Egyébként októberben a városi közgyűlés a Savaria Történelmi Karnevált (is) működtető alapítvány kuratórium elnökének választott. Tehát én lettem az a személy, aki mindenért felel. Ez óriási megtiszteltetés, hiszen a tizenegy éve folyamatosan megrendezett római karnevál a város legnagyobb eseménye, három-négy nap, 450 program, százhuszezer látogató... Röviden, ha nem is politikusként, de nem mostanában lesz gondom az unalommal!

R. Zs.

Szerencsés planétaállás Szombathelyen

Vásáry Tamás a zenekar ülésrendjét is átrendezte

Temérdek helyszínen, a londoni Sadlers Wellsen át a Magyar Állami Operaházig dirigált már operaelőadásokat Vásáry Tamás, de most először vezet olyan zenekart, amely saját operabérletet indított. A zongoraművész-karmester három feltétele közül ez volt az egyik, ami teljesült Szombathelyen. Még az ültetési rendet is megváltoztatta a Savaria Szimfonikus Zenekarnál, s kimondottan büszke arra, hogy a BBC Gustav Holstról szóló filmjéhez a szombathelyi együttes játszotta fel a Planétákat. Vásáry Tamás, aki a zenekar tiszteletbeli elnök-karnagya, abban is bízik, hogy előbb-utóbb rendes, kosztümös operaelőadások hangozhatnak fel Szombathelyen.

! Úgy tűnik, megtalálták azokat a produkciókat, amellyel telt bázis előadásokat lehet adni Szombathelyen, hiszen az új operasorozatuk előadásaira elkelt az összes jegy...

– Gyerekkorom óta a műfaj szerelmese vagyok, s szerencsére a zenekari igazgató, Mérei Tamás szintén szorgalmazta, hogy ilyen produkciókat hívjunk életre. Emellett azon is dolgozik, hogy Szombathely városában operaház szülessen. Az opera különleges helyet tölt be az életemben, hiszen ha nem távoztam volna külföldre, akkor 1956-tól az operaházban dirigálhattam volna, várt Tóth Aladár... Ha ezt az utat választom, akkor lehet, hogy nem is futok be zongoristakarriert. Az opera volt mindig a kedvencem, de a sors ál-

landóan közbeszólt. Állandó vezető-karmesterként szimfonikus zenekaroknál dolgoztam, nem operaházi együtteseknél. Most azonban ez Szombathelyen adott, hiszen a Savaria Szimfonikus Zenekar a hagyományos repertoár mellett operát is játszott és játszik, s számomra ez a legnagyobb vonzerő. Az első közös opera-előadásunk, a Carmen nagy örömmre óriási sikert aratott, s Mérei Tamástól tudom, azóta is erről az estről beszélnek a városban. Amit szeretnék az az, hogy ne csak hangversenyszerű produkciók kerüljenek színre, hanem rendes operaházban legyenek az előadások. Addig is minden évben legalább egy operát dirigálok majd, a következő szezonra a Bohémélet van kitűzve.

■ *Azt, hogy maradjon-e egy év után is a Savaria Szimfonikusoknál, három feltételhez kötötte. Az egyik az operabérlet volt, ami megvalósult. A második a zenekar minősége, amellyel szintén elégedett. A harmadik azonban a költségvetés kérdése, hiszen azt mondta, nem szeretné, ha a túlságosan szűkös büdzsé miatt meg lenne kötve a keze...*

– Nagyon úgy tűnik, hogy folytatni fogom Szombathelyen a munkát, hiszen a három feltételből kettő magas szinten teljesült, a harmadik pedig, hogy mekkora a büdzsé és a zenekar kondíciói megfelelő szinten teljesülnek-e, nem csupán a pénztől függ, hanem inkább strukturális kérdés... Továbbra is kérdéses, hogy az új önkormányzati testület hogyan viszonyul az együtteshez, mit tud tenni azért, hogy jól dolgozzunk. Ígéreteket mindenestre kaptunk, de pontosan ez az év az, amikor kiderül, hogy az új politikai vezetés alatt milyen irányt fog venni a zenekar sorsa. Ez a legfontosabb tényező. Az érdekel, hogyan lesz stabilizálva a zenekar jövője, végre tudjuk-e hajtani azokat a változásokat, amelyeket szeretnénk. Addig ezekben az ügyekben nem lehetett tisztán látni, amíg az új kormány nem kezdett el dolgozni, s tényleg kérdés, hogy mennyiben kívánják támogatni az együttest. Szerencsére minden jel arra mutat, hogy megkapjuk a kívánt segítséget, s így továbbra is fogok a szombathelyi zenekarral dolgozni. Ezt az évet ezért még szintén próbaesztendőnek számom, de a tendenciák kedvezőek...

■ *Említette azt is, hogy a zenekar még arra az ötletére is jól reagált, hogy megváltoztatta a megszokott ülésrendet...*

– Ami általában nagy forradalmat szokott okozni, mert az emberek megszokták, hogy például a csellisták ülnek a pódium szélére, s nem mindenki szereti ezt a helyet. Ráadásul

nekik több hely kell, hogy a vonót kihúzzák, tehát rengeteg oka van annak, hogy ne üljenek át... Eppen ezért nagyon meglepődtem, hogy amikor ezzel az ötlettel előálltam, azonnal szívesen teljesítették a kérést. Most az első hegedű mellett ülnek a csellisták, mellettük a brácsa, a első hegedűvel szemben kapott helyet a második hegedű. Úgy vélem, ez segít a jó hangzásban. A kedvemért még, szükség esetén, a próbarenden is hajlandóak változtatni. Arra is büszke vagyok, hogy Tony Palmer, aki talán a világ egyik legnagyobb portré- és dokumentumfilmrendezője – számos kiváló alkotást készített már, például a háromórás Richard Wagner-filmet, és rengeteg díjat nyert a produkcióival – felkért tavaly novemberben, hogy a Savaria Szimfonikusokkal a Gustav Holstról készülő portréfilmjéhez felvételeket készítsünk. A zeneszerző Planéták című darabja a felvételek számát tekintve a Carmina Burana és Beethoven V. szimfóniája után a harmadik a világon. Ebből 130 felvétel van összesen, Tony Palmer kiválogatta a legjobbakat, köztük a Bécsi Filharmonikusok, a New York-i Filharmonikusok, a Londoni Filharmonikusok, a BBC Szimfonikus Zenekar CD-je is ott volt, majd azt mondta, a miénk a legjobb, mert abban annyi izgalom, feszültség, extra mondanivaló van. Ha jobban nem is játszunk a darabot, hiszen ezek mindegyike maga a tökéletesség, valami pluszt tudunk azonban adni, s ez komoly sikerélmény. Emellett szintén nagy előrelépésnek érzem, hogy miközben a vidéki zenekarok fővárosi koncertjei fél vagy üres házak előtt kerülnek színre, a szombathelyi zenekarral adott estünk a Művészetek Palotájában telt házas volt, hónapokkal előbb elkeltek a jegyek. A szezon folytatása is tartogat még izgalmas koncerteket.

■ *Ezek szerint tökéletes az összhang az együttesel, még tartanak a mézesbetek...*

– Mérei Tamással nagyon jó a kapcsolat, miatta vállaltam el ezt a megbízatást, s az elmúlt időszak igazolta a vele kapcsolatos, előzetes várakozásaimat. A zenekar muzikusait is szeretem. Az együttes körüli stábjában kellemes a hangulat, amit fontosnak tartok a jó muzsikáláshoz. Tényleg a legnagyobb lelkesedéssel teljesítik a kéréseimet. Szombathelyet, mint várost is megszerettem. A Kissin-koncert után a rendezvény menedzserével beszélgettem, aki szintén nagyon lelkesen nyilatkozott erről a városról. Jó volt ezt hallani.

■ *Egy szezont már az együttesel töltött. Most hol tart a zenekarépítésben?*

– Abban érzem a változást, hogy a zenekar most jobban felkészül a produkciókra. A mu-

zikusok általában blattolni szokták a próbán a műveket, ott veszik elő a kottát, de én nagy hangsúlyt fektettem a szólampróbákra, mire én odamegyek, addigra már tudják a hangokat. Szintén lényegesnek ítélem meg, hogy foglalkozzam a zenekar ritmikájával, ami nem volt a maga helyén... Most már, ha odamegyek, akkor erre figyelmet fordítanak. Már nem az ábécé elejéről indulunk....

■ *Mi a helyzet a másik együttesével, a Kodály Ifjúsági Zenekarral?*

– Dolgozunk továbbra is, kapunk külön pénzt a minisztériumtól, ebben Halász János államtitkár volt segítségünkre. Adunk Párizsban egy hangversenyt, lesz Budapesten fellépésünk, Kodály szülővárosában, Kecskeméten is szerepelünk. Sok érdekes dolgot tartogat még ez az év számomra, főleg Keleten. Októberre például meghívtak Kínába, Pekingben fogom ünnepelni Liszt 200. születésnapját, koncerttel. Most pedig Indiába, Pakisztánba is meghívtak – feleségemmel, Tunyogi Henriett táncművésszel. Közösen fellépünk a Budapesti Tavasz Fesztiválon is a tradíciók szerint, március 22-én adunk különleges, zongorás-táncos estet a Művészetek Palotájában. Jakobi László sorozatában is közreműködöm, amelynek „A zongorán túl” a címe. Úgy vélem, az, hogy nemcsak játszom, hanem mesélek is a szerzőkről, a darabokról és ezek kapcsán általános emberi kérdésekről, nagy vonzerőt jelent a fiatalok számára is. Sokan közülük, akik eljönnek ezekre az estekre, hangverseny-látogatókká váltak... Persze „Nyugaton” továbbra is dolgozom, idén többek között Olaszországban adok Liszt-koncerteket, karmesterként és szólistaként egyaránt. De nemcsak a Liszt-évre kaptam meghívást, 2012-ben Palermóban egy kilenc koncertből álló Beethoven ciklust / szimfóniák és az összes versenymű / vezényelek majd.

■ *A sok-sok hangverseny mellett pedig 7 nagy nemzetközi versenyen - Lipcse, Tel-Aviv, Brüsszel, Moszkva, Leeds, Top of the World Norvégiában, valamint 2011 áprilisában Utrecht - vállalt zsűrizést a közelmúltban...*

– Azért fogadtam el a felkéréseket, mert kíváncsi voltam, milyenek a mai fiatal zongoraművészek, milyen a zenével való viszonyuk. Tényleg hajmeresztő teljesítményekre képesek technikai szempontból. A nível nagyon magas, azzal azonban, hogy milyen mondanivaló rejlik a hangok mögött, azzal a leg-többben adósok maradnak. Pedig számomra ez az előadó-művészet lényege.

R. Zs.

Szegedi értékelés félidőben

Baross Gábor bízik abban, hogy koncertterem is épül a városban

Éppen igazgatói megbízásának felénél jár Baross Gábor. A Szegedi Szimfonikus Zenekar vezetője elégedetten tekint vissza az eddigi két és fél esztendőre, egyedül azt hiányolja, hogy nem sikerült elindítaniuk az egyetemi bérletet, miközben ezt a közönségnevelés fontos elemének tartja. A zenekari igazgató arról is beszámolt, hogy új koncertmesterrel bővül az együttes, s idén az összes muzsikuskor megmérettetésén esik át, ráadásul, a szólamvezetői posztok sem lesznek a jövőben bebetonozva...

I Öt évre szóló kinevezést kapott zenekari igazgatóként, most tart ennek az időszaknak a felénél. Hogyan értékeli az eddig eltelt szegedi éveket? Mi az, amivel elégedett, és miben szeretne előrelépni?

– 2008 nyarán ez az új lehetőség olyan volt számomra, mint egy mentőöv, amelyet a fuldoklónak hajtanak. Elmondhatom hát magamról, hogy az Isten a tenyerén hordoz, hiszen megajándékozott egy ilyen nagyszerű lehetőséggel. Költségvetésében, feladataiban, létszámában egy nagyobb művészeti intézményhez kerültem. Emlékszem, az

akkori nyilatkozatomban azt mondtam, hogy egy nagyon konszolidált, jól vezetett intézményhez kerültem. Elődöm, Gyüdi Sándor jó „gazdája” volt a zenekarnak. Az együttes művészei jóakarátú, becsületes muzsikuskok, akikkel jó együtt dolgozni. Természetesen, mint minden művészeti együttesben, itt is előfordul néhány másképpen gondolkodó, de elenyésző számban, s kezelhetőek az általuk okozott problémák. Különbösen is, én a korrekt kompromisszumok híve vagyok és igyekszem mindenkivel együtt dolgozni. Ez általában sikerül is! Az eddig eltelt 30 hónapot abszolút pozitívnak ítélem. Érzem a muzsikustól vagy a szegedi zenekarbarátoktól érkező visszajelzésekből, hogy elfogadtak. Szeged egyébként is befogadó város, szívesen látja azokat, akik hozzá tudnak tenni valamit a város fejlődéséhez. Roppant megtisztelő számomra a feladat, és igyekszem a legkevesebb csalódást okozni!

I Mennyire nehéz ellátni együtt a színházi és a zenekari feladatokat? Az Előadó-művészeti törvény kapcsán ugyanis kiderült, van olyan együttes, ahol ez problémát jelent.

– Az első időben számomra nagyon szokatlan volt, hogy a zenekar nemcsak koncertezik, hanem a színházban is lát el szolgáltatásokat. Sokrétű, izgalmas munka, amelyet a muzsikuskok magas színvonalon, és szívesen teljesítenek. Olyan tradíciókra épül a mi színházi munkánk, amelyeket még Fricsay Ferenc, és Vaszy Viktor alapozott meg. Egy régi, de igaz mondást szeretnék idézni: „A karmesterek között, aki egy operát jól el tud dirigálni, az bármelyik szimfonikus művel is könnyedén megbirkózik. Aki 'csak' szimfonikus irodalomban erős, azt egy opera vezénylése szinte megoldhatatlan feladatok elé állítja.” Így van ez a zenekarok világában is. A zenekari rutint, szakmai tapasztalatot csak a színházban lehet jól megtanulni. A kettős feladat ellátása Szegeden nem jelent beosztási problémát, 2007-ben ugyanis, az Önkormányzat által kezdeményezett,

megtakarítási célú intézkedés – a színház zenekarát összevonták a szimfonikusokkal – végül is pozitív mérleggel zárult: 99 muzsikuskus státusszal rendelkezünk, amelynek eredményeként gyakran ugyanazon napon, illetve estén, két különböző, egy színházi és egy hangverseny program is műsorra kerül. Ha nem ekkora és ilyen összetételű lenne a zenekarunk, alig lehetne ezt a kettős feladatrendszerrel ellátni, holott a szegedi közönség részéről egyaránt óriási igény van a zeneszínházi és a szimfonikus repertoárra is.

I A 2009/10-es évadban 15%-kal nőtt a koncertek száma. A jelenlegi szezonban is ilyen növekedésről tud beszámolni?

– A muzsikuskok létszáma lehetővé teszi a koncertek számának emelését. Természetesen ez nem mehet a végletekig, de ésszerű szervezéssel lehet még a fellépések számát emelni. Új területtel is gazdagodott a repertoárunk ebben az évadban. Szegeden még nem volt arra példa, hogy a zenekar művészei más műfajban is kipróbálják magukat. Rögtön az évad elején Duke Ellington: Sacred Concert című művét adtuk elő a Zsinagógában. Big Band formációt igényel ez a műfaj. El kell mondanom, hogy kollégáim nagy elánnal teljesítették ezt a feladatot. A közönség is lelkesen fogadta új próbálkozásunkat.

I Több mint egy évvel ezelőtt, az együttes 40. jubileumán beszélgettünk arról, hogy a közönségnevelés érdekében egyetemi bérletet is indítanak. Milyenek az eddigi eredmények?

– Talán ez az egyetlen olyan pályázati célkitűzésem, amelyet még nem sikerült megvalósítani. Annak ellenére, hogy több mint 30 000 egyetemista tanul Szegeden, nem értem el azt, hogy az egyetemi hallgatók számára bérletes formációban hangversenyeket adjunk. Elvértve, szóló koncertek formájában valahogy működik a dolog, ezen azonban javítani kell!

Viszont nagy sikere van az óvodás és kiskolások hangversenyeknek. Az igény is na-

gyon nagy ezekre a koncertekre. A kicsik jelentik talán a legőszintébb, leghálásabb publikumot! Azt tapasztaltam, hogy a szegedi diákok, iskolájuk révén nagy arányban hallgatják az ifjúsági koncertjeinket. A 14-18 éves korosztály jár ebben élen. Az általános iskola felső tagozatából kerülnek ki azok, akik aránylag keveset járnak a hangversenyekre. Számukra kitaláltam egy olyan konstrukciót, hogy az esti bérletes koncertek műsorából válogatva, a koncert napján délben, a főpróbára jöhetnek el. Ez az „Ifjúsági hangverseny délidőben” sorozatunk, amelyen elegáns helyszínen, a Szegedi Nemzeti Színházban, szakavatott műsorvezető segítségével hallgathatják a koncerteket, tanévenként hármat. Azt tapasztalom, hogy egyre népszerűbbek ezek az előadások, teltházat eredményeznek. A diákok hozzászoknak egy hallatlanul elegáns, igazi hangverseny atmoszférához!

■ *Meghatározó tag felvételére készülnek, hiszen koncertmesteri próbajátékot írtak ki.*

– A zenekar belső életében kétségtelenül fontos teendők előtt állunk. Legelőször említeném a koncertmesteri próbajátékot. Összetett tevékenységünk – koncertek, színházi munka – velejárója, hogy három koncertmesterrel dolgozunk. Közülük Szöllősy József kollégám az évad végén ténylegesen is nyugdíjba vonul (már jó ideje nyugdíjas volt, csak aktív tagja maradt a zenekarunknak.) Szép pályafutást mondhat magáénak, hiszen számos országos, illetve szegedi kitüntetés birtokosa. Szöllősy József január 21-én, a Magyar kultúra napja alkalmából rendezett ünnepségen a Szeged Város Művészetéért járó emléklapok és aranygyűrűt is átvehette. Legnagyobb öröömre, a próbajátéokra 14 koncertmester-jelölt pályázott. Körültekintően kell válogatnunk, hiszen nehéz, összetett feladat a koncertmesteri munka. A kiváló magyar hegedűpedagógának köszönhetően van egy igazán fiatal, tehetséges nemzedék. Én nagyon bízom az ifjúságban! A koncertmesteri próbajátékon kívül az évad végén szeretném, ha muzsikusaink megmérettetnének. Egyfajta minősítésen kell átesnünk. Tudom, hogy néhány zenekarban már túljutottak ezen, s mindenütt arról számoltak be, hogy érdemes volt, tanulságokkal járt, és meghozta a kívánt eredményt. Annál is inkább, hiszen ez lehet egy újfajta, teljesítményre épülő pótlékrendszer alapja. Nagyon fontos, hogy a munkavállaló és a munkáltató kétirányú utcában közlekedve járjon el, vagyis: ha többet ad, többet is kapjon. Még

egy fontos változás, aminek azért örülök, mert nem én találtam ki, csak támogatom! A Közalkalmazotti Tanács és a Szakszervezet, a zenekar vezetősége, azt javasolta, ne legyenek bebetonozva a zenekari pozíciók, ezalatt a szólamvezetőket és a helyetteseiket értem. Háromévente méretessenek meg és legyen lehetőség a váltásra. Ezt a felvetést támogatom, hiszen a művészi fejlődés egyik záloga, és azért örülök ennek, mert kollégáim nem úgy élik meg a próbát, hogy „már megint valami igazgatói macera” következményeit kell viselnünk.

■ *Milyen külföldi vendégszereplésekre utazik a zenekar?*

– 2011 áprilisában három hétre a spanyolországi Bilbaoba utazunk. Ez a zenekarnak immár a tizedik vendégjátéka ott. Fantasztikus épületben, a 2000 férőhelyes kongresszusi és zeneközpontban, a Palacio Euskalduna-ban öt alkalommal játsszuk Csajkovszkij Anyegin című operáját – amelyet helyszíni próbák előznek meg. Szegedről csak a zenekar utazik, a karmester és az énekesek a nemzetközi élvonalból érkeznek. 2011 számunkra kétségtelenül spanyol jegyben telik, hiszen az évet is hispán vidéken zárjuk, december végén két hétre Barcelonába, Alicante-be, Valenciába utazunk, ahol Strauss-koncerteket adunk. A helyszínek között a leghíresebb Barcelonában található, a 2000 férőhelyes Auditorium, ahol négy koncertünk lesz. Ezen a téren tehát nem lehet okunk panasza! A külföldi vendégszereplések az évadból kevés időt vesznek el, és jut elég idő az itthoni koncertezésre is. Ezeket a turnékat egyébként a zenekari élet fontos velejáróinak tartom, hiszen a nemzetközi porondon való bemutatkozás az együttesünk és egyben az országunk, városunk hírét-nevét öregbíti. Az szintén lényeges, hogy felkészült és magas művészi színvonalon teljesítő együttesként vegyünk részt ezeken a vendégszerepléseken, ne „hakniszintnek” tekintsük, még ha nehezebb és fárasztóbb is, mint az itthoni tevékenység. S az az igazi siker, ha visszahívják a zenekart, s nálunk rendszeresen ez történik.

■ *Több célkitűzése volt, köztük egy magas színvonalú koncertzongora beszerzése. Ezt sikerült elérnie, hiszen egy Bösendorferrel gazdagodott a város. Mi a helyzet a többi álommal? S a hangversenyterem ügyében sikerült előrelépni?*

– 2010 novemberében fantasztikus hangversenyzongorát vettünk. Bösendorfer Imperial, a zongorák zongorája! Hivatalo-

san a zenekar vette, némi önkormányzati segítséggel, de a hangszer a város zeneszerető polgáraié! És ez fontos! Az elkövetkezendő évtizedekben nem lesz minőségi probléma a zongorakérdés. Megjegyzem, még most is jó érzés fog el, ha a hétvégén hazamegyek Győrbe, és este bekapcsolom a helyi TV-csatornát. Többször volt már úgy, hogy a Richter Terem színpada jelent meg a képernyőn, és a színpadon két gyönyörű hangversenyzongora, egy Petrof és egy Steinway. Mindkettő beszerzése hozzám kötődik. Ez igazán maradandó alkotásnak tekinthető! Ez az álom teljesült tehát, de még van egy vágyam: 2011-re az a helyzet alakult ki Magyarországon, hogy a megyei jogú nagyvárosokban - Szegedet kivéve - mindenhol van hangversenyterem. December 9-én vettem részt Pécsen, a Kodály Központ szakmai megnyitóján. Ha rövid történeti visszatekintést teszek, akkor azt látom, hogy 1974-ben Szombathelyen átadták a Bartók termet, a rendszerváltás után először Debrecenben a Kölcsey, 2001-ben Győrött a Richter termet, majd valamivel később Miskolcon, a Művészetek Házát. Így maradt Szeged egyelőre hangversenyterem nélkül... Nagyon bízom abban, hogy a város vezetése egyszer csak elhatározza magát erre a nagy lépésre és csatlakozik az előbb említett településekhez. Annál is inkább, mivel Szeged csodálatos város, annyi minden fantasztikus dolog történik a kultúrában, művészetekben. Van egy gyönyörű és magas művészi színvonalat produkáló színházuk, szimfonikus zenekaruk. A szegedi emberek lokálpatrióták, szeretik a színházukat, zenekarukat! Én optimista vagyok ebben a kérdésben.

■ *Arról is ballani, hogy példás együttműködést folytatnak a Filharmóniával, amely koordinálja a koncerteket.*

– A Filharmónia Kelet-Magyarország Non-profit Kft-vel és igazgatójával, Finta János-sal jó a kapcsolat. Nekem személy szerint, és a zenekarnak is. Szegeden két hangversenysorozatunk van, a Vaszy- és a Fricsay-bérlet. A Matiné-bérletben évadonként 4 koncertet adunk, vasárnap délelőttönként, elsősorban a családoknak és a nyugdíjasoknak. Ehhez 4 sorozat kamarabérleti koncert társul, sorozatonként 3 hangversennyel, amely díjmentesen vásárlható a zenekari bérletek vásárlóinak. Hathatós anyagi hozzájárulással biztosítjuk, hogy a bérletes koncerteket magas színvonalon tudjuk tartani.

R. Zs.

Három esztendeje vezeti a Szegedi Nemzeti Színházat Gyüdi Sándor, s emellett a Szegedi Szimfonikus Zenekar vezető karmestere. Bár kevesebb ideje marad az együttesre, így ritkábban vezényli a társulatot, mint a korábbi időszakban, azért azt a tevékenységét is nagyon fontosnak érzi. Örül annak, hogy a színházban egyre többen váltanak jegyet az operaelőadásokra. Úgy véli, hogy az emberek vágnak a művészetek kínálta élményre, de azért tisztában van azzal, hogy a válság nem múlt el, és emiatt általában nem tudnak sokat költeni a kultúrára. Hisz abban, hogy az értékes előadások biztosítják a zenekar jövőjét. Munkájának eredményességét pedig talán az is jelzi, hogy nemrég Artisjus-díjat vehetett át.

I Komoly elismerés az Artisjus-díj. Ezek szerint sikerült a szegedi közönséggel is megszerettetnie a kortárs zenét?

– A díj a szerzők elismerését fejezi ki a kortárs művek értő interpretációjáért, színvonalas előadásáért. A kortárs zene megszerettetésének pedig ez a kulcskérdése: jól kell előadni a darabokat, teljes meggyőződéssel és nem félvállról, hanem hitelesen – ezt megéri a közönség. Ha a hagyományos repertoárban kivívtunk némi elfogadottságot, a közönségünk érdeklődni fog az iránt, amit mi komolyan veszünk.

I Vaszy-típusú karmesterként jellemezte magát. Hogyan jut ideje a zenekarra a színház mellett?

Áldozatvállalás, sok munka és tehetség

Gyüdi Sándor úgy véli, az értékes előadások biztosítják a zenekar jövőjét

– Vaszy Viktor példájára annyiban hivatkoztam, hogy a szegedi zenei életet igyekszem magam is egységben látni, azaz a zenés színházat és hangversenyeket egyidejűleg, összehangoltan, egymást segítve fejleszteni. 1999 és 2008 között dirigáltam és igazgattam a Szimfonikus Zenekart, emellett vezényeltem operaelőadásokat a Szegedi Nemzeti Színházban. 2008 nyara óta igazgatom a Szegedi Nemzeti Színházat és dirigálok benne operákat, emellett vezető karmesterként a szimfonikusok sok koncertjét vezénylem. A változás nem is olyan nagy... Amennyivel több elfoglaltságot ad a nagyobb intézmény vezetése, az a vendégszerepléseim számát csökkentette – pályám ennyiben is nagy elődöméhez hasonlít.

I Komoly megmutatkozási lehetőséget jelent mind a színház, mind a zenekar számára a nemzetközi operafesztivál. Ennek kapcsán néhány jobbító ötletet Ön is megfogalmazott. Mi lesz a rendezvény további sorsa?

– Az operafesztivált kitűnő és eredeti kezdeményezésnek tartom, és nagyon örülök annak, hogy immár háromszor volt sikeres házigazdája Szeged, a város anyagi támogatása, valamint elsősorban a színház és a zenekar munkája jóvoltából. Bennünk a hajlandóság továbbra is megvan (ezt fejezték ki jobbító szándékú javaslataim is), de a fesztivál nem a város rendezvénye, tehát jövője a másik félen, a jogokkal rendelkező gazdasági társaságon is múlik, és legjobb tudomásom szerint még nem dőlt el.

I Örülne, ha a gazdasági krízis nem veszélyeztetné a kulturális értékeket, ellenkezőleg, a művészet felértékelődne a válság közepette...– ezt nyilatkozta több mint egy évvel ezelőtt. Most mi-lennek látja a helyzetet?

– Ha a színházi nézőszámunk emelkedéséből indulok ki – és ebben nagy szerepe van az operakedvelőknek –, akkor optimista vagyok. Ha a jegyekből elért árbe-

vételt nézem, akkor kevésbé, és ez érthető, mivel a koncertjegy, a színházjegy nagyon „ár-érzékeny termék”, szemben pl. az alapvető élelmiszerekkel, vagy – az ellenkező végponton – a luxuscikkkel. Az emberek vágnak a művészetek kínálta élményre, de tudomásul kell vennünk, hogy a válság nem múlt el, emiatt általában nem tudnak sokat költeni a kultúrára.

I Most is úgy érzi, a munkája legszebb része, ha a zenekarhoz érkezik, hiszen „csak zenélni” jön...?

– Mind a két „munkahelyemen” zenélek. A színházban lényegesen több az egyébtől, de ott is megvannak a zenei élményeim. Konfuciusz bölcs tanácsa: válassz olyan hivatást, amit szeretsz, és akkor sohasem kell dolgoznod. Én ebben az örömben élek.

I „Szeretném, ha kollégáim – mindkét művészeti műhelyben – megbecsült embernek érezhetnék magukat, hogy munkájukra koncentrálhassanak” – szintén a tavalyi nyilatkozatának egy részlete. Ezen a téren mi a helyzet?

– Az az érzésem, nagyon kevés társadalmi csoportról mondható el Magyarországon, hogy tagjai megbecsült embernek érzik magukat, ezért megelégedetten élnek, a munkájukra koncentrálhatnak. A zenekari és színházi művészek ebben a tekintetben természetesen nem állnak jobban, mint például az orvosok vagy a pedagógusok. Hosszú fejlődési folyamat elején vagyunk: javulnia kell az egész társadalom gazdasági helyzetének és szellemi állapotának, hiszen nem elefántcsonttoronyban élünk.

I Most is úgy látja, a jelenlegi, nehéz anyagi helyzetben, hogy az értékes előadások biztosítják a zenekar jövőjét?

– Ez egészen biztos. Értékes előadások, és ami mögöttük van: áldozatvállalás, sok munka és tehetség.

R. Zs.

25 éves a Nemzeti Énekkar

Interjú Antal Mátyás karigazgatóval

A Nemzeti Énekkar Állami Énekkar

néven 1986-ban jött létre. A kórus

magját a Magyar Állami Népi

Együttes énekkara alkotta.

Alapító karnagya Pászti Miklós volt,

akinek keze alatt nagy oratóriumok

előadására alkalmas, nyolcvan tagú

kórossá fejlődött.

Az alapító karnagy 1988-as halálát

követően Elláné Bodonyi Katalin,

majd Ugrin Gábor irányította

az együttest. Antal Mátyás 1990

óta tölti be a karigazgató tisztét.

Az énekkar repertoárja rendkívül

gazdag, Bachtól, Schütz-től kezdve

kortárs zeneszerzőkig, az a capella

kórusművektől a nagy klasszikus

oratóriumokon keresztül az operáig

terjed, sőt a jazz műfajában is meg-

fordultak.

I Ön évtizedek óta rendkívül sokoldalú szerepet tölt be a magyar zenei életben. Két évtizeden át volt az Állami Hangversenyzenekar fuvolaművésze, majd a Budapesti Kórust vezette tizennyolc éven át. Jelenleg a Nemzeti Énekkar karigazgatójaként jubileumi hangversenyre készül, ami 2011. február 17-én lesz a Művészetek Palotája Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében.

– Valójában a karigazgatói tevékenység pályám késői szakaszához kapcsolódik. Már hosszú évek óta játszottam zenekarban, amikor 1983-ban megkeresett a Budapesti Kórus, hogy nem vállalnám-e el a karigazgatói munkát. Ez azért volt érdekes, mert korábban nem vezettem kórust, jóllehet rendelkeztem karnagyi diplomával is. 1990-ben ugyanígy, a tagság megkeresésére lettem a Nemzeti Énekkar karigazgatója.

I Véleménye szerint minek köszönhető a megkereséseket?

– Ezek a megkeresések abból adódtak, hogy valamilyen módon látták, ahogy dolgozom. A Budapesti Kórossal való első találkozásra akkor került sor, amikor Ferencsik János Haydn „Krisztus hét szava a keresztfán” című művét dirigálta lemezre. Ebben a produkcióban az Állami Hangversenyzenekar fuvolásaként vettem részt, és mögöttem állt a Budapesti Kórus. Miután a felvétel helyszíne a Mátyás templom volt, amelynek akusztikai körülményei jócskán eltérnek egy hanglemesztúdióétól, a karnagy úr megkért, hogy a lemezfelvétel előtt vezényeljem az együtteseket, amíg ő a keverő kocsiban ellenőrzi a hangzást. Jó húsz perc vezénylés után hatalmas tapsot kaptam a kórustól, majd amikor néhány évvel később megüresedett a karigazgatói állás, megkerestek. Először azt hittem, hogy tévedés történt, de utóbb kiderült, hogy mégsem. 1984-től hat éven keresztül vezettem a Budapesti Kórust, úgy hogy párhuzamosan az Állami Hangversenyzenekarban is fuvoláztam.

I Hogyan lehetett a karigazgatói munkát összeegyeztetni a zenekari tevékenységgel?

– A Budapesti Kórus tagjai intézték el az Országos Filharmónia igazgatójánál, Lakatos Évánál, hogy elvállalhassam a Budapesti Kórus vezetését úgy, hogy közben az Állami Hangversenyzenekarnak is tagja maradok. A zenekar zömmel napközbeni, a kórus pedig esti elfoglaltság volt.

I Hasonló helyzet adódott a Nemzeti Énekkarhoz történt kinevezése során is?

– A Nemzeti – akkor még Állami – Énekkarhoz úgy kerültem, hogy 1988-ban egy olasz turné során Gianandrea Gavazzenit, a híres olasz dirigentst coveroltam Mendelssohn Paulus oratóriumával. Ebben a produkcióban azonban nem vettem részt fuvolásként, és egy hangversenyt, amelyre Palermóban került sor, nekem kellett vezényelnem, mivel az idős mester a távolság miatt nem vállalta a szicíliai fellépést. Ismét eltelt azonban csaknem két esztendő, mire az énekkar tagjai hasonló ajánlattal megkerestek. Ekkor azonban már nem lehetett a zenekari és a karigazgatói tevékenységet összeegyeztetni, mivel az Állami Énekkar főhivatású együttes, és a két napközbeni elfoglaltság között folyamatos lett volna az átfedés.

Hozzá teszem, hogy 1990-től tizenkét éven át azért még a Budapesti Kórust is vezettem.

I Nem volt nehez két évtized után felbagyni a zenekari muzsikálással?

– Először csak egy évről volt szó, hogy kipróbáljuk, mennyire tudunk a gyakorlatban együtt dolgozni a kórossal. Ennek már 20 éve...

I Valójában nem szakadt meg a kapcsolata a zenekari muzsikálással. Először is ugyanannál a testületnél karigazgató, ahol korábban zenekari muzsikusként működött. Másrészt karigazgatói tevékenységével párhuzamosan rendszeresen vezényel szimfonikus zenekarokat is.

– Ez egy érdekes dolog, hogy mostanában folyamatosan kóruskarnagyként, illetve karigazgatóként emlegetnek – mivel a kórusnál van a „munkakönyvem” –, miközben nagyon sok szimfonikus, illetve hangszeres koncertet dirigálok. Ráadásul mielőtt kórusoknál kezdtem rendszeresen dolgozni, elsősorban szimfonikus koncerteket, illetve nagyon sok kortárs zenei hangversenyt dirigáltam.

Így emlékszem, többször vezényelte a Mihály András által létrehozott Budapesti Kamaraegyüttest is...

– Igen. Ezek közül a Magyar Rádió jó néhány Z-felvételt őriz, illetve több kortárs művet lemezen is rögzítettem. Akkoriban – mintegy huszonöt-harminc évvel ezelőtt – nem specializálódtam ennyire a dirigensi tevékenységre és nem volt ennyire meghatározva, hogy ki és mit dirigálhat, mint manapság. Én valahogy most oratórium-karmesternek lettem kikiáltva, pedig legalább ilyen szívesen vezényelek szimfonikus hangversenyeket is.

Így mennyiben más a kétféle apparátussal dolgozni? Milyen markáns különbségeket tudna meghatározni?

– Technikai értelemben tulajdonképpen nincs különbség, és nem is szabad különbséget tenni, hiszen a jelzőrendszer azonos. Azonban van egy dolog, amire mindig nagyon tekintettel kell lenni: az ütésvonalnak, vagyis a pálca végének mindig olyan távolra kell hatnia, mint a legtávolabb ülő kórustag vagy zenekari tag. Egy időben Gát Józsefnél, a kiváló csembalóművésznél tanultam zongorázni, aki mindig azt mondta, hogy billentés közben

el kell képzelni a kalapács végének, illetve magának a rezonáló húrnak a legtávolabbi pontját, illetve – pedig akkor még szó sem volt dirigálásról – mintha vezényléskor a karmester kitárt karja alá képzeletben beférne a teljes előadó-apparátus.

Így az életrajzából kitűnik, hogy a zongora és a fuvola mellett többféle hangszeren is tanult. Ezek szerint a céljai között már nagyon korán szerepelt a vezénylés...

– Olyannyira, hogy 14 és fél éves koromtól, amikor az I. István Gimnázium Zenekarában kezdtem fuvolásként játszani, már partitúrákat tettem ki a pultra, annak ellenére, hogy ebben a dimenzióban akkor még alig tudtam kottát olvasni, és persze azóta is gyűjtöm a partitúrákat. Visszatérve a vokális és a hangszeres együttesre, egy dologban azonban mégis érzek különbséget, nem a dolog technikai részét, hanem a primer impulzivitást tekintve. Ez alatt azt értem, hogy tapasztalatom szerint az énekkart ideig-óráig jobban meg lehet nyerni egyfajta tartalmi megjelenítéssel, míg a zenekart inkább egy egzaktabb, pontosabb, ritmikusabb dirigálással. Aztán a kettő valamilyen módon egymásba ér, és egy idő után kiderül, hogy mindkettőre mindkettőnél szükség van. Az énekkaroknál azonban a tartalmi megközelítés véleményem szerint nagyobb hangsúlyt kap.

Így tartalmi megközelítés alatt érzelmi ráhatást ért, vagy a szöveg magyarázatát?

– Részben igen. De nemcsak ezt. Érdekes módon az énekkarra nagyobb hatást tesz

az újdonság varázsa. Többször előfordult, hogy ha vendégkarmester dirigált, akkor először nagyon tetszett a kórusnak, majd később egyre kevésbé, jöllehet már az első alkalommal sem volt jobb a produkciója, mint utóbb. Épp mostanában, mikor az újév utáni első nap bejöttem dolgozni, akkor fogalmaztam meg magamnak, hogy az én hivatásom abból a szempontból meglehetősen kockázatos, hogy túl sokat látnak.

Így ezt hogy érti?

– Egy zenekart vezető karmestert akkor lát az együttese, amikor az a saját koncertjére készül. Közben eltelik két-három-négy hét, amikor nem ő dirigál, mert vendégkarmesterek jönnek, hiszen a zenekari karmester mindig programciklusokra készül fel. Az énekkarnál viszont sokkal tovább tart a felkészülési idő. Hogy egy példát mondjak, most hogy a brüsszeli vendégszereplésre készülünk, az énekkarral már két héttel korábban elkezdünk ismerkedni a francia és a flamand kiejtéssel, míg a zenekar két nappal a koncert előtt szinte lapról lejátssza a belga nemzeti himnuszt, ami ráadásul a zenekari muzikusok számára egy rendkívül egyszerű faktúra. Vagy említhetném a február közepén tartandó jubileumi hangversenyünk Sztravinszkij kompozícióját, a Menyegzőt, amit már november eleje óta tanulunk, hogy az orosz szöveget megfelelő biztonsággal és spontaneitással szólaltathassuk meg. Vagyis velem húsz év óta nap, mint nap találkozik a kórus.

Így ez akár a jó házasság ismérve is lehet, de feltételezem, minden hivatásos kórustag tisztában van azzal, hogy a munka professzionális jellege ezt a tartós és állandó együttlétet követeli meg. Másfelől vannak olyan zenekarok, ahol a vezető karmester mindössze évi nyolc-tíz hetet tölt saját együttesével, és valóban vitatható, hogy jó vagy rossz-e ez a gyakorlat egy zenekar fejlődésében.

– Nagyon érdekes, hogy Ferencsik János például mindig bejött legalább egy próbára, ha vendégkarmester dirigált. Emlékszem a hetvenes évek közepén, amikor a negyvenes éveiben járó Claudio Abbado – aki akkor már nemzetközileg elismert sztár volt – vezényelte az Állami Hangversenyzenekart, és Ferencsik megállapította, hogy „nagyon tehetséges fiatalember”.

■ *A Nemzeti Énekkarnál mindig megfigyelhető egy bizonyos hangszeres attitűd, olyan értelemben, hogy nagyon feszes ritmikával éneklő kórus.*

– Ez számomra valóban nagyon fontos. Ez egyébként mindkét oldalon az én ars poeticám, hogy énekelni olyan metrikus pontossággal kell, mint egy hangszerjátékos, vagy akár egy ütőhangszeres. Hangszeren zenélni viszont mindig olyan expresszivitással kell, mintha énekelne valaki.

■ *Valóban ez figyelhető meg az Ön karmesteri tevékenységében is. Amikor szimfonikus zenekar előtt áll, akkor nyilvánvalóan a karnagyai impulzusok is meghatározzák, hogy mit kíván meg elsőlegesen a zenekartól.*

– Meg kell, hogy mondjam, hogy ütés-technikai értelemben rám két karmester volt nagy hatással. Ferencsik János, a karmesterségnek a függőleges vektorában tett rám mély benyomást, míg Kobayashi Ken Ichiro a lineárisban. Kobayashinál a vonósok énekeltetése, a folyamatos hangáramoltatás, vonóadagolás, vagyis az állandó expresszív jelenlét teljesen lenyűgöző volt. Kobayashi legnagyobb erőssége egyébként szerintem ez volt. Gyönyörűen énekel a kórus a keze alatt és nagyon szép hangzást tudott a zenekarból kihozni.

■ *Bár ma már egyre gyakoribb jelenség, hogy egy hangszeres művész előbb vagy utóbb dirigálásra adja a fejét, az Ön esete annyiban mégis kivételes, hogy három különféle zenei tevékenység közül kettőt mindig párhuzamosan művelt.*

– A kilencvenes években elég hosszú ideig a Bartók Béla Zeneművészeti Szak-középiskolában és a Zeneművészeti Főiskolán is oktattam kamarazenét, illetve a fúvós növendékeket zenekari gyakorlatra, amit rendkívül szerettem csinálni. De régebben rengeteg fúvós-próbát is tartottam. Tulajdonképpen az aktív zenekari karmesteri pályafutásom a kortárs zene mellett a zenekari fúvós kor-repetitori tevékenységből indult. Ezen kívül sokáig és sok helyen dolgoztam betanító karmesterként is. A jelenlegi munkahelyemen hivatalosan öt évig voltam a zenekar betanító karmestere, egy rövid ideig a Rádiózenekarnál is dolgoztam ebben a minőségemben, sőt a kilencvenes évek elején időnként a Fesztiválzenekar is meghívott próbákat tartani.

■ *A Nemzeti Énekkar élén eltöltött elmúlt 20 évet hogyan értékelné most?*

– Nekem ez egy nagy boldogság. Ahogy az idő múlik, egyre inkább azt érzem, hogy az állandóság változatossága az igazi öröm. Jó bejönni egy olyan közösségbe, ahol jól érezzük magunkat – és remélem, hogy ezt kölcsönösen érezzük. Jó bejönni egy olyan közösségbe, ahol mindig van mit fejleszteni, de azért mindig látom, hogy hol tartunk éppen. Hozzá kell tennem, hogy abból a húsz évből, amit én töltöttem a kórusnál, igazán csak az első tíz év után kezdtem látni az eredményeket, azt is hozzátéve, hogy ma egészen másképp vezetem a kórust, mint az első tíz évben.

■ *Mit jelent ez a másképp?*

– Amint már utaltam rá, ma lényegesen állandóbb a jelenlétem a kórusnál, mint az első tíz évben volt. Akkoriban sok olyan egyéb elfoglaltságom is volt, amit ma nem feltétlenül vállalnék el.

A másik tényező pedig az, hogy ma már másképp időzíték a koncertekre való felkészüléshez. Régebben kicsit abból indultam ki, ami egy zenekari betanításhoz kell, vagyis, hogy egy nehéz szimfonikus műsor praktikusán egy heti munka, ám egy hasonlóan nehéz kórus-anyag sokszor akár több hónap!

■ *Az elmúlt tíz évben azonban a kórus összetétele is nyilvánvalóan megváltozott...*

– Nekem van egy meghatározott igényem az új kórustagok felvételekor: a jelentkező olyan énekes legyen, aki az éneklését illetően primeren énekes, az előéletét tekintve pedig primeren muzsikus. Vagyis nem olyan jelentkezőket várok, akik egy másik szakmából igazoltak át, mert huszonéves korukban kiderült, hogy szép hangjuk van. Számomra az ideális énekes rendelkezik valamilyen hangszeres, vagy zeneelméleti előélettel, és a mutáláskor derül ki, hogy véletlenül még szép hangja is van. Ma már ki tudunk állítani több szóló kvartettet a kórus tagjaiból olyan művekhez, amelyek előadása szólístát igényel.

■ *Ez egyébként hallatszik is a kóruson. Valamennyi kritika elismeri, hogy rengeteget fejlődött az énekkar az elmúlt évtizedben.*

– Ebben nagyon nagy szerepe volt annak, hogy a legutóbbi tíz évben a Nemzeti Filharmonikusok műsorpolitikája elsősor-

ban a főzeneigazgató, Kocsis Zoltán vállalkozó kedvének köszönhetően nagyon sokat változott. Olyan feladatok adódtak, amelyek korábban nem, és amelyekből elképesztő sokat lehetett tanulni. Legutóbb a „Mózes és Áron”, de előtte, szintén Schönbergtől a „Drei Satiren”, különböző Sztavinszkij-művek, Jeneytől a „Halotti szertartás” végleges változata, vagy Kurtágtól a „Csüggedés és keserűség dalai”, nem beszélve Bartók kompozícióiról.

■ *Talán ennek is köszönhető, hogy az elmúlt években mintha jócskán megnőtt volna a hivatásos énekkari művészek presztízse...*

– Valóban rendkívül sok a jelentkező. Naponta érkeznek telefonok, így szerencsére nem szűkölködünk utánpótlásban.

■ *A február 17-i jubileumi koncertre nagyon különleges műsorról készülnek. Milyen szempontok határozták meg a műsorválasztást?*

– Adódott egy helyzet, hogy a zenekar turnén van. Olyan műsort kellett összeállítani, ami a zenekar távollétében is megállja a helyét a Nemzeti Hangversenytérben. Tekintve, hogy jubileumi koncertről van szó, ezúttal nem akartunk vendégzenekart hívni, hanem inkább egy olyan összeállításban gondolkoztam, amelyik olyan hangzási dimenzióval rendelkezik, ami még ebben a térben is különleges és izgalmas. Ezért gondoltam Sztavinszkij Menyegzőjének négyzongorás-ütőhangszeres változatára, amelyet egyébként maga a szerző is egyedüli autentikus verzióként vállalt. A szimfonikus zenekari változat mellett Orff: Carmina Buranájából is létezik egy többzongorás szerzői letét – amit korábban is vezényeltem már –, de mindkét változat másképp hatásos. A Sztavinszkij-művel elsősorban azt szeretném megmutatni, hogy ez az énekkar valahol olyan, mint egy színész, aki különböző szerepekben, különböző kosztümökben is tud olyanná válni, mint maga a karakter, amelyet megjelenít. A Menyegzőben megpróbáljuk felidézni a szláv, erőteljes, mélyen zengő hangképzést, ráadásul van egy olyan férfikarunk, amely ezt már lehetővé teszi. Brahms Szerelmi dalkeringői a vokális kamarazenéről szólnak. Ezt kisebb létszámú együttes adja elő, amely képes megmutatni ezeket a merőben romantikus fogantatású, kamarazenei ihletésű dalokat.

K. R.

Hangversenykritikák

2010. október 29.

Duna Szimfonikus Zenekar

A Téli bérlet 4. előadásának műsorán Brahms-művek szerepeltek, Gál Tamás vezényletével. A Duna Szimfonikus Zenekar megunthatatlan csodája az az elhithető erő, amellyel a viszonylag kis létszámú együttes „bejátssza” a Duna Palota színháztermét. Eljátszom a gondolattal: vajon melyik vezető zenekarunk vállalkozna kislétszámú vonóskarral Brahms-szimfónia megszólaltatására (ebben az esetben a rendelkezésre álló tér maximálja a játékosok számát – s nem hátrány, ha azt is számításba veszik, hogy a legtöbb hangszer megszólaltatásához hely szükséges, ráadásul a muzsikuskok dobhártyája könnyen károsodó „munkaeszköz”). Rendkívül szimpatikus az adottságoknak-lehetőségeknek a racionális feltérképezése és mérlegelése, ami azt eredményezi, hogy a Duna Szimfonikus Zenekar törzsközönsége is részesül a szimfonikus zenekari termés értékes darabjaiból. Mert tudomásul kell venni, hogy zenekarainknak megvan a törzsközönsége, s szinte elhanyagolható az „átjárás” mértéke. (Nem lenne érdektelen felmérni, a rendszeres MüPa-látogatók hány százaléka fordult már meg a Duna Palotában.)

Zelinka Tamás habkönnyű bevezetővel „tálalta” a szerethető és szeretnivaló Brahms három értékes kompozícióját, a Tragikus nyitányt, a Variációk egy Haydn témára című korai darabot és a kései IV. szimfóniát. Először hallottam Gál Tamás vezényletével ezt az együttest – a vendégkarmesterrel való együttműködésre aligha lehet panasz. A dirigens számára vélhetően szokatlan a kis színpad, ám ez korántsem befolyásolta mozdulatai lendületét, nagyságát. Látványnak kicsit furcsa, hogy nem keres közvetlenebb kapcsolatteremtő módot; a közel ülő muzsikuskok belépését úgy vigyázza, mint ha megannyi akadályozó tényező nehezíthetné a kommunikációt (talán ezzel is a zenekari tudatot akarja erősíteni?). Nem titkolhatom viszont, hogy ebben a közegben zavaróak a karmester hangos avizói (a próbák során kétségkívül hatásos segítség a hangos belélegzés tételkezdettkor, vagy fokozásokkor, csúcspontoknál a hangzás intenzitásának növelésére sarkalló morgás). Szerepléskor kifejezetten negatív hatá-

súak, mert általuk soha nem tud „csendből” megszületni a zene – márpedig egyegy tétel indulása legtöbbször atmoszfératertető (kell/ene hogy legyen).

Ami mindannyiszor meghat, ha otthonában hallom az együttest: a játékosok erővel-energiával való eredményes gazdálkodása, és a fáradhatatlanság, amivel beleadnak „apait-anyait”. Intenzív hangzásra törekednek, s ennek érdekében vállallják, hogy – plakátművészetre emlékeztetően – könnyen érthető (értsd, értelmezett-végiggondolt) hallgatnivalót kínálnak. Ettől személytelenebb az előadásuk, mint ha megannyi árnyalattal foglalkoznának – viszont olyan megközelítésben csendülnek fel a művek, amely alap-élményként hatásosan népszerűsít, szinte arra készítve a közönséget, hogy folytasza zeneirodalmi barangolását.

Amit a Duna Palota közönsége nemigen kap meg, az a miniatűr-művészet, játék az árnyalatokkal. Az adott lehetőségek között alap-dinamikai szintek vannak, s egy-egy karakterhez tartozó hangerő holdudvara igencsak behatárolt. Éppen ezért, a megkomponált halk hangzásoknak, a különleges hangszín-kombinációknak különös varázsuk van ebben a környezetben. A variációsorozaton belül például – miközben az alap-dinamika keveset változott – a változatokként eltérő hangszerezésnek köszönhetően lett választékos a hangzás folyamata. A IV. szimfóniát félve és féltőn hallgattam – szerencsére, aggodalmam feleslegesnek bizonyult. Bizonyára a kisebb létszám is közrejátszik abban, hogy a muzsikuskok felelősséget éreznek szólamuk iránt, ami a technikai felkészültségen túl a jól karakterizált tematikus anyagok plasztikus megjelenítésében érhető tetten. Biztos lépték-választással sikerült realizálniuk a cikluson belüli arányokat – ily módon képesek voltak érzékeltetni a nagyságot, anélkül, hogy a hallgatót letaglózta volna a monumentalitás.

2010. október 30.

Budafoki Dohnányi Zenekar

Őszi koncertjei sorában egy alkalommal, az Universitas-bérlet 2. estjén lépett fel vendégkarmesterrel: Guido Mancusival. A Budafoki Dohnányi Zenekar ezúttal igazi koncertlétkört teremtő figyelemmel ját-

szott az Olasz Intézetben (talán elegánsabbak is voltak az átlagosnál – vagy csak a komolyságnak köszönhetően tűnt így?). Kerékfy Márton Passacagliáját remélhetőleg sokáig műsoron tartják – mű és előadók szerencsés találkozásának örvendhettünk, amikor a szerkezet plasztikus érvényesülése fokozza a mű hatását. Ritkán fordul elő, hogy nyitószámként új mű ennyire szuggesztíven szólaljon meg.

A hatásos kezdet után esett a színvonal – ismét kiderült, hogy Mendelssohn Olasz szimfóniája rendkívül igényes mű. Ezúttal a ciklus, s azon belül az egyes tételek ívét kellett hiányolnunk – a karmester olyannyira a mindig aktuális frázisra, motívumra koncentrált, hogy a részletek nem eredményezhettek felfogható nagyformát. Az induktív és a deduktív zenei építkezésnek egyaránt van előnye és hátránya – ezúttal főként az utóbbiakból részesültünk. Mint ha folyamatos egymásutánban villannának fel egy-egy nagy formai felület apró részletei; még ha a villódzás során voltak is tetszetős mozzanatok, összehátas nem alakult ki. Azért sajnálatos ez, mert szinte minden feltétel rendelkezésre állt, a megbízható szólamtudástól, a figyelmes előadótól a globális műismeretig (hiszen a zenekarban valószínűleg még a legújabb tagok vagy a kísézők sem ezúttal ismerkedtek a darabbal). Megint csak bizonyosodott, hogy ideális esetben az interpretáció: teremtés, tehát kreatív munka, nem pedig csupán mechanikus megismétlése korábban jól bevált folyamatoknak. Produkció helyett – reprodukciót kapunk; olyan (hang)színvilággal, amely nyomokban sem mutatta fel az eredeti gazdag változatosságát.

Műsorváltás következtében a második részben Cherubini helyett Mozart Requiemje csendült fel, a Budapesti Akadémiai Kórustársaság, valamint szólisták (Kiss Noémi, Megyesi Schwartz Lúcia, Honinger László és Cser Péter) közreműködésével. E változás okának ismerete nélkül, ambivalensen lehet viszonyulni a jelenséghez – de vélhetőleg sokan fogadták örömmel az ismert-kedvelt mű újrahallgatásának lehetőségét. Immár történeti hagyománya van annak, hogy egyházi művek nemcsak polgárjogot nyertek a koncerttermekben, hanem az év bármely részében felcsendülhetnek. Halottak Napjához és Mindenszentekhez közeledve

akár aktuálisnak is tekinthető a gyászmi-sék gyakori műsorra tűzése – a mozarti remek ezúttal is empatikus közönséget kapott. Az összhatást csupán a szólisták tónusban nem illeszkedő hangminősége zavarta. Várakozásunkban csalódást okozott Kiss Noémi, ám annál nagyobb elismeréssel szólhatunk Megyesi Schwartz Lúciáról, aki ebben a közegben vezető szólistának tűnt, kiegyenlített-dús hanggal, érzékeny dallamformálással. Az előadás sajátosságaként egyébként a már-már személytelen szakralitás említhető, klasszicizáló távolságtartással – hogy ez tudatos karmesteri koncepció, vagy biztonsági megoldásra törekvés, nehéz lenne megítélni.

2010. november 9. MÁV Szimfonikus Zenekar

Vannak koncertek, amelyekre később éveken keresztül példa-értékűként lehet hivatkozni – ezek sorába tartozik a Lukács Miklós bérlet 3. estje. Látványként, kínálatként aligha tűnhetett közönségcsalogatónak – de utóbb kiderült: érdemes volt meghallgatni. Hindemith brácsára és kizenekarra szánt versenyművének (Der Schwanendreher) szólistájaként Roberto Díazt hallhattuk, s ki-ki meglepve tapasztalhatta, hogy Bruckner IX. szimfóniája nem terjedelmével egyenes arányban tűnik fárasztónak – köszönhetően mind a MÁV Szimfonikus Zenekarnak, mind a vezénylő Kesselyák Gergelynek. A brácsaverseny hallatán csak elismeréssel adózhatunk Hindemithnek, aki műve bemutatójának szólistája volt. A játszanivaló alaposan próbára teszi az előadót, s korántsem csupán speciális technikai szempontokból. Ráadásul, közben állandóan kamarazenei érzékenységgel kapcsolatban kell állnia a gyakran váltakozó apparátusú, választékos kísérettel – nem beszélve az egyedi formai megoldásokról, amelyeket elhittető erővel kell plasztikussá építeni. Az amerikai szólista, akinek rövid életrajza sokoldalú muzsikust sejtet, első hallásra megszerettette hallgatóságával a művet. Nyilván muzsikusz-partnereivel is, azokkal a zenekari játékosokkal, akik e darabban kivétel nélkül felelősséggel kellett, hogy muzsikáljanak. A megannyi szólistikus állás, tematikus rangú részlet hálás játszanivaló – de az egyedi hangszerösszeállításból adódóan perdöntő volt a mindenkori kísérők dinamikai érzékenysége. Az előre felkészültség és az aktuális kontroll kettős feladata ezúttal nem csak a karmesterre

hárult. Az alcímből (és az ismertetőből) kiderül, hogy „régis népdalok nyomán” készült a mű, azaz, népdalokat ill. azok fordulatait idézi. A népdalfeldolgozásnak aligha mondható, szabad anyagkezelés megköveteli a játékosoktól a pregnáns formálást – hogy a hallgató biztonságosan tájékozódjon az egyes tételekben. Amire a harmadik (záró) tételhez értünk, fogékony közönség követte a fel-felbukkanó népdalfordulatokat, s értékelte a zenekari játékosok remek szólista-teljesítményeit.

Díaz – hogy még jobban belopja hallgatói szívébe a szerzőt – ráadásnak is Hindemithet játszott, káprázatos-virtuóz tételt, lélegzetelállítóan.

Az élmény üdítő hatásának köszönhetően újult érdeklődéssel fogadtuk a Bruckner-szimfóniát. Zsúfolásig megtelt az Operettszínház színpada – s minden elismerésünk az előadógárdáé, amiért ilyen körülmények között is képes volt térélmények hangzó életre keltéséhez. Testreszabott feladat volt ez az operakarmesterként is (sőt, talán elsősorban operakarmesterként) jeleskedő Kesselyák Gergelynek, aki fantasztikus empátiával olvasta a bruckneri partitúrát. A Wagner-rajongó szerző hangszín-fantáziáját inspiráló művek alapos ismeretében kétségkívül ráérzett az ideális arányokra – ugyanakkor biztos formálással életre keltette a zeneszerzői gondolkodás orgona-szerű vonásait is. A rétegezett, hajtogatott, neki-nekilendülő, belső (variált) ismétlésekkel erősített szakaszok egymásutánja aligha fűzhető fel lineárisan – Kesselyák a térben építkezett, s a különböző hangvolumenű és színű területekből figyelemreméltó monumentális alakzatokat hozott létre. Tehát, az ismétlődések nem kényszerű megtorpanásnak hatottak, indokolatlan időhúzásnak, nem gyengítő hatásúak voltak, hanem gyakran örömforrásnak bizonyultak, amennyiben erősítették a hallgató otthonosság-érzetét e muzsikában. Kesselyák kotta nélkül vezényelte a szimfóniát, éspedig a tételek eleve-elképzelésével. Tehát, nemcsak „beintette” a szólamokat, hanem az egyes tematikus területek karakterét (dinamizmusát) sejtető felütésekkel az érzelmi töltésről is gondoskodott.

Volt játszanivalója bőven a zenekarnak – s becsületükre legyen mondva, a játékosok tobzódtak a tutti-hatásokban. Ilyen környezetben nyilvánvalóan felértékelődött a szóló-állások rangja. Az eredmény: a képzetelbeli figyelmi grafikon kevés kilengést mutatott volna. A zene változatos karaktereinek megfelelően, hol figyeltünk, hol

elábrándoztunk, belefeledkezve az andalító hangzásokba, máskor élveztünk a lenyűgöző monumentalitást – s meghatódottunk a zárótétel bensőségességétől.

A szimfóniát követő tetszésnyilvánítás már-már vastapssá fokozódott – ami annak a jele, hogy a mű üzenete elért a közönséghez. A terjedelmes időt kitöltötték a muzsikások (nem adva időt üresjáratokkal az unatkozásra), ily módon megbizonyosodhattunk arról, hogy indokolt volt a szerző részéről ez a lépték-választás.

... és csak jóval később jutott eszembe, hogy lám, mintha elfelejtett volna fegyelmezetlenkedni a közönség – megfeledezve arról, hogy „a pénzéért azt csinál, amit akar”. Ezúttal a pénzéért – hallgatta a muzsikát, zavaró hatások nélkül. Szép este volt.

2010. november 11. Nemzeti Filharmonikus Zenekar

A zeneszerző születésének 200. évfordulója kínált alkalmat, hogy Erkel-est legyen a Ferencsik-bérlet nyitókoncertje. A Nemzeti Filharmonikus Zenekar ezúttal a Nemzeti Énekkar nélkül, három szólista (Rálik Szilvia, Pataki Adorján és Sándor Árpád) közreműködésével, Medveczky Ádám vezényletével szólaltatott meg részleteket a magyar nemzeti opera megeremtőjének gazdag – és indokolatlanul ritkán játszott – életművéből. Kíváncsított a gesztus-értékű kezdés a Himnusszal (milyen szép lett volna, ha a közönség aktívan kiveszi a részét e jelképes köszöntésből!), a hivatalos műsorkezdés az Ünnepi nyitánnyal, amelyben könnyen felismerhetőek voltak a Szózat idézett fordulatai, majd ízlésesszép válogatás következett hét operából. A műsorösszeállítás, valamint az előadás fogadtatása tanulságos volt (lett volna) valamennyi zenekarunk vezetősége számára: kórus nélkül, szinte zenekari „ön-erőből” is lehet sikert aratni Erkel-programmal. Minden bizonnyal nem csak kerekszámú évfordulók „akciós” vonzásában.

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar gazdag repertoárjában üde színfoltnak hatott ez a magyar est – vélhetőleg a játékosoknak sem volt ellenükre ez a program. Medveczky Ádám számára, aki az Erkel-émlékében több együttessel szólaltatja meg Erkel zenéjét, nagy öröm lehetett a szokatlan „súlycsoportba” tartozó muzsikuszgárdával való munka – annak ellenére, hogy rendszeres kontaktussal nem mindig

kényeztették a muzsikusok. A legemlékezetesebbek azok a pillanatok, amikor anélkül valósították meg a játékosok a karmester elképzeléseit, hogy „kézre” játszottak volna. A közös zenei anyanyelv, az anyanyelvi szintű, értő kottaolvasás következtében gazdag intonációs többlettel érvényesült; nyoma sem volt archaizáló-historizáló szándéknak – élő-eleven muzsikálást hallottunk. Az est egyik csúcspontját a Hunyadi-beli Palotás jelentette. A „magyarság a zenében” kérdéskör bármiféle taglalásához meggyőző illusztrációul szolgált. Nemes tartással szólt a Bánk bán Csárdása is, jóllehet inkább stilizáltan, semmint talpat bizsergetően. (Hozzá tartozik az igazsághoz, hogy a Dózsa György Fegyvertáncában lett volna további tennivalójuk, ha figyelemmel követik Medveczky mozdulatait.). A második rész kezdetén, a Batori Mária nyitányában érdekes volt olyan dallamokat hallani, amelyek később, intonációs többlettel, emblematikussá válnak a szerző életművében, s a Névtelen hősök Verbunkosában örömmel találtunk hasonlóságot a Bánk bánbeli motívumával. A három szólista három énekes-attitűdöt képviselt – az erkeli operaszereplőket legnagyobb elhithető erővel Sándor Árpád keltette hangzó életre. Sajnos, a közreműködők életrajzából nem derült ki, hogy milyen előzményei vannak Erkel-éneklésüknek – Sándor Árpád mintha teljes szerepismertet birtokában állította volna színpadra Brankovicsot csakúgy, mint Gara nádort, Tiborcot vagy épp Ordító kántort (a Saroltából). Ennek is köszönhető, hogy énekesként épp róla tudtunk meg a legtöbbet. Pataki Adorján kevesebb elhithető erővel próbálta színpaddá varázsolni a pódiumot – tolmácsolásában Bánk áriája az est méltó fináléja lett. Kizárólag Rózsa búcsúja jelentett felejtenivaló perceket – tartok tőle, egyszerűen többet kellett volna próbálni, hogy az egzotikus hangszínek ne a zenei folyamaton kívüliségükkel, pontatlanságukkal hívják fel magukra a figyelmet. Mintha az együttműködés problémamentességét itt nem tesztelték volna... Rálik Szilvia első sorban hangjával, nehézséget nem ismerő technikájával brillírozott – legszívesebben mégis Ilonka áriájára emlékezünk előadásában, ahol a sztár helyett az alig ismert szereplőt hallottuk.

Viszonylag hosszú műsor volt – az előadást minősíti, hogy a közönség mégis szánt időt a hosszas tetszés- és köszönetnyilvánításra. A Nemzeti Filharmonikusok bérleti közönsége részesült Erkel zenéjé-

ből, az Erkel-éveknek köszönhetően. Jutalom ez a közönségnek – bárcsak a szerző is kapna már valamit a művészetének kijáró elismerésből, megbecsülésből.

2010. november 13. Duna Szimfonikus Zenekar

Hegedűs Endre – a Chopin-bicentenárium alkalmából rendezett – zenekari zongorarestjén a Duna Szimfonikus Zenekar működött közre, Ménesi Gergely vezényletével. A vonzó programnak és a Stúdió Liszt Productions gondos szervezőmunkájának köszönhetően megtelt a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem. Az Andante spianato és nagy polonézt követően az f-moll, majd szünet után az e-moll zongoraversenyt hallhattuk, s természetesen a két ráadásszám is Chopin-darab volt.

„Chopinista” – mondta annakidején Richter Jevgenyij Kiszinre – nos, Hegedűs Endre nagy szívében sok szerző megfér, Liszt és Brahms mellett jut hely Chopinnek is. A művész aprólékos műgonddal, kidolgozottan játszotta a versenyművek magán-szólamát. Mégis, a nagy élményt hiába vártuk. Külön tanulmányt lehetne szentelni annak, hogy a zongoraverseny műfaj-történetében hogyan aránylik egymáshoz a szólóhangszer és a zenekar. Ezúttal mintha két szálon futott volna a muzsika: az előtérben a zongora, s valahol „háttul” a zenekar. Miként az est szórólapján apró betűkkel szerepelt, hogy „közreműködik” a zenekar, ezúttal az életben is alárendeltnek érezhették magukat a kísérő funkcióban. Játstottak, jólnevelten, korrekten, mint akikre senki sem íváncsi, akiket senki sem kérdez... A szólista elhatárolódott a hangzó környezettől, alig vett tudomást környezetéről. Ez leginkább a dinamikai összerendezetlenségben nyilvánult meg – a zenekar mindig „fedésben volt”, ami kifejezetten hátrányos a harmonikus összehatás szempontjából. Furcsa bizalom alakult ki a szólista és a karmester között – Ménesi a tempók összerendezésére felügyelt. Pontosabban, hogy a zenekar mindig együtt legyen a szólistával. A kölcsönösségnek az érzete hiányzott, a gyönyörű motívumokból közösen létrehozott hangzó építmény össz-élménye. Ménesi általában széles, nagy mozdulatokkal dirigál, épp ezért a dinamikai elképzelései megjelenítésére fokozáskor kevés eszköze van. A tükör-mozdulatok sem sokat segítenek, hiszen a legerősebb precízírozó szándék ellenére könnyen „szétcsúszhat” agogikus

pillanatokban a hangzás, ha a pálca vége mást sejtet, mint a bal kéz ujjai. A lassú tételek kezdetét pálca nélkül irányította a dirigens, s amikor épp nem „csuklózott” (levetkőzhetetlen rossz karnagy-mozdulat?!), szuggesztívabb hatást ért el.

Az előadók kétségkívül felkészültek (szólamukból a zenekari játékosok is), mégsem hatotta át a produkciót a kreativitás élménye. Lejátszották, a művek elhangzottak – de a varázs elmaradt. Ugyanakkor, zavaró tényezőkre nem lehet panaszkodni; aki úgy hallgatta újra a már ismert műveket, hogy lelkében a ténylegesen megszülető hangzástól függetlenül is „szólt” a muzsika, belefeledkezhetett abba a konglomerátumba, amit az akusztikus emlékképek sokasága és a hangrealitás eredményezett. Aki az itt-és-most felcsendülőre fókuszált, kevésbé járt jól. A fáradhatatlan zongoraművész a két népszerű ráadásdarabbal (egy polonézzal és egy noktürnrel) megerősítette hallgatóságát abban a vélekedésében, hogy Chopin zenéje – szeretnivaló.

2010. november 26. Nemzeti Filharmonikusok

„A műsorban elhangzó műveket nemcsak az köti össze, hogy orosz szerzők munkái, hanem az a tragikus körülmény is, hogy valamilyen módon mindkettő létrejöttéhez öngyilkosság kapcsolódik” – erre a MüPa műsorkalauza hívta fel a figyelmet, a bemutatkozó előadások fogadtatásáról a műsorismertető-szórólapon tájékoztat. Az est tapsal mérhető sikere a teljesítményekért kijáró tetszésnyilvánításként értelmezhető első sorban.

Egy szinte ismeretlen és egy viszonylag gyakran hallható kompozíció követte egymást, így a zeneirodalomban többé és kevésbé jártasak egyaránt találtak örvendeznivalót, ráadásul – ha hihetünk a zongoraversenyt követő ováció indulatának – új közönségkedvenc született Denis Kozhukhin, azaz Gyenisz Kozsuhin szeméjében. Ezúttal vélhetőleg az est karmestere, Kocsis Zoltán is maradéktalanul elégedett lehetett a vendégművésszel.

Prokofjev II. zongoraversenyét hallgatva óhatatlanul is elismeréssel kellett adózni a virtuóz zongorista felkészültségének. A briliáns szóló-szólam egészen más dimenzióját teszi lehetővé a főként írásbeli közlésekből ismert ténynek. Prokofjev 33 évesen játszotta magán-szólamát a bemutatón – ha hihetünk a szerző állításá-

nak, miszerint a kétfonórás átírat alapján készült zongoraverseny szinte új műnek tekinthető, figyelmen kívül hagyható az immár rekonstruálhatatlan eredetinek a sajtóvisszhangja. Mindenesetre nyilvánvaló, hogy miért tartozik mindmáig a ritkán játszott versenyművek közé: rendkívül magas követelményeket támaszt az előadókkal szemben. A 24 éves szólista technikai nehézséget nem ismerően, olyan anyanyelvi természetességgel és biztonsággal szólaltatta meg, ami inspirálóan hatott a zenekarra is. A Nemzeti Filharmonikusok egy emberként állították tudásukat a mű szolgálatába. Mintha rég bejáratott repertoárdarabról lett volna szó, olyan „olajozott” volt az összjáték, a karmesternek nem a pódiumon kellett kiküzdenie a re-produkciót. Az „egy hang is melódia” poétikus gesztusát a mű számos részletében megtapasztaltuk. A felelgetések, a kommentárok, a mintegy „rábólintó” válaszok formai biztonsággal sorjázta, minden frázisnak, gesztusnak, motívumnak hangulata, sőt, kedélye volt. A kohézió érződött a tételek folyamán – a zongora gyakran terjedelmes szólószakaszait sem afféle lazító pihenésre használták a muzsikuskok (könnyű az akusztikus kontroll: bármekkora szünetet követően, valamennyi szólam szervesen csatlakozott a folyamatokba). Beszédesen játszottak a vonósok, a szín-paletta gazdagították a fafűvők, a rezeknek köszönhetően pedig a zenei térhatás érzete erősödött. Aki először hallotta itt és most a művet, minden bizonnyal keresni fogja az alkalmat újrhallgatására (akár koncerten, akár hangfelvételtől).

Az ismeretlen darab nagy élménye került a mérleg egyik serpenyőjébe – a másikba az akusztikus emlékekkel erősített Csajkovszkij-szimfónia került (a „Patetikus”). Furcsamód ezúttal a mély (megrendítő) hatás elmaradt – talán az első rész élménye is „ludas” ebben. Hogy az előadás koncentrációja kicsit csökkent, önmagában nem indokolja ezt – hiszen a többnyire épp a metrikus tartásban erős zenekar csak önmagához képest volt esetenként precíz, ezt viszont bőszesen kárpótolta például a nyitótételben az áradóan éneklő dallamokkal. Valahogy a széles dinamikai skála ellenére, még a harsány pillanatokban sem tűnt olyan súlyosnak, ami szinte letaglózta a hallgatót. Fokozatosan haladt a kétségkívül kidolgozott III. tételig – a temperamentumos előadás hallatán egyszerre durrantam és szorongtam, vajon megúszható-e a

beletapsolás. Kocsis Zoltáné az érdem, hogy „kivédte” azzal, hogy még a szűk-séges lélegzetvételnél szünetet is szűkmarkúan mérte – de ennyi impulzív előzmény után a lassú zárótétel kontrasztot biztosított ugyan, de az a bizonyos végtelen szomorúság, ami néha megrendíteni képes a hallgatóságot, ezúttal elmaradt.

Tudatos-koncepciózus is lehetett ez az elképzelés, szándékos szakítani-vágyás az immár hagyományos érzelmi kísérőjelenségektől – helyettük azonban másfajta többlet-élményt nem adott. Vagy kínált – de elfogadására nem voltunk eléggé felkészültek.

2010. november 29. Concerto Budapest

A Karajan mesterbérlet 3. előadásának műsorán minden bizonnyal Beethoven: G-dúr zongoraversenye volt a „húzó” műsorszám. Bár az utóbbi évadokban több zenekar műsorán is feltűntek Bruckner-szimfóniák, még a legnépszerűbbnek számító VII. sem tekinthető repertoárdarabnak. Ha ennek az estnek a közönsége megszerette, az Keller András és a Concerto Budapest közös érdeme.

Jevgenyij Koroljov szólójával a zongoraverseny előadása hidegen hagyott. Ilyenkor szokás mondani, hogy „elhangzott”. E sorok írójának szívében különleges helyet foglal el kedvenc szerzőjének ez a remeke – ezért talán eleve magas az elvárása. Kevesebb semmi esetre sem éri be, mint ami legszebb pompájában mutatja be az ismert művet, s ha az előadók értő kottaolvasással képesek hozzátenni valamit a korábbi emlékképekhez, hálás hallgatóra találnak benne. Koroljov kvalitásaihoz nem fér kétség – de a hallottak alapján úgy tűnik, hogy számára ez a zongoraverseny csupán egy tétel a repertoárjában. Nyilvánvalónak vette, hogy közismert zene – ami igaz is; csakhogy épp ezért kellett volna az élő előadással személyes többletet adni, hozzátenni valamit kinek-kinek a korábbi műismeretéhez! Még a szólista és a zenekar összjátékának igényessége sem tűnt kielégítőnek. Szomorúan kellett megtapasztalnom a közhely kétes értékű igazságát, hogy „Beethoven zenéje nem téveszti el hatását a közönségre”. Mert hogy éppen ez az általánosság diadal-maskodott – miközben az interpretáció adós maradt az élménnyel. Homályban maradt a csodálatos gazdagságú, mélységeket és magasságokat bejáró hangkép-

sor – használati tárgy, élvezeti cikk lett a mű, afféle kedves-régi bútor darab, amelynek jelenlétét már-már magától értetődően vesszük tudomásul, anélkül, hogy érdeklődő figyelemre méltatnánk. Az mindenesetre biztosra vehető, hogy hasonló hőfokú előadások aligha tudták volna tartós sikerre vinni (immár két évszázada) ezt a versenyművet.

Szünet után következett a váratlan, kellemes meglepetés. Bruckner szimfóniája nemcsak kidolgozottan, hanem óriási empátiával csendült fel. Mintha a gazdag partitúrában mindenki felelősséget érzett volna a szólama iránt! Lankadatlan volt a koncentráció, a hangzás intenzitása, ugyanakkor minden részletben érvényesült a szólamok hierarchiája; egy-egy akkordon belül a különböző hangszerek dinamikailag harmonikus egységet alkottak, az akkordmenetek plasztikus felületet képeztek. Lement az első tétel – nagy falat. És ekkor következett az est legemlékezetesebb szakasza: egy átszellemült Adagio, olyan megrendítő szépséggel, hogy szinte fájt! Jólesett utána az „elkönnyítő”, a mindennapokba visszarángató Scherzo. Ezek után a mozgalmas fináléból sem a terjedelme tűnt fel – meggyőzően rímelt vissza formailag a kezdetre.

Rendszeres koncertlátogatóként ezen az esten az fogalmazódott meg bennem, hogy az elmúlt néhány évben talán a Concerto Budapest fejlődött a legdinamikusabbban a fővárosban rendszeresen fellépő hazai együttesek közül. Pontosabban: minőségi változás következett be náluk. Vonatkozik ez a vonóskarra (azon belül is leginkább a hegedűkre), továbbá a hangszín-paletájukra, melynek színkészlete számtalan árnyalattal gazdagodott. Aktivizálódott továbbá a játékosok belső igénye a kisebb-nagyobb léptékű formálásra; tehát vezető karmesterüknek nem kisléptékű aktuális tennivalókból kell felépítenie a nagyformát, hanem mind több energiát szentelhet a differenciált hangzás megvalósításának. A játékosok a terjedelmes művet a koncepció ismeretében szólaltatták meg, annak megvalósítása érdekében fejte ki aktivitásukat.

2010. december 1. Zuglói Filharmonia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar és Oratóriumkórus

A műsort nehéz lenne megideologizálni – de voltaképp nem is szükséges. Egy-egy

Bartók és Csajkovszkij-féldő olyan kínálat, ami vélhetően nem vagy-vagy, hanem is-is a hallgatóság érdeklődési területén. Az új Bartók-összkiadás idején a zenekari művek dirigensével, Kocsis Zoltánnal Bartók-műveket előadni: kétségkívül korszakos jelentőségű tett. A Szent István Király Szimfonikus Zenekar kétségkívül méltó egy ilyen eseményre. Hallgatva a fiatalok tolmácsolásában a Táncszvitet és a Cantata profanát, akaratlanul is el kellett gondolkoznom az „időknek” (az idő múlásának) köszönhető változásokon. Bár a „fejlődés” kategóriával szokás visszaélni, ezúttal minden bizonnyal jogos e szóhasználat. Letagadhatatlan és kétségbevonhatatlan a zenekari játékkultúra fejlődése, ha arra gondolunk: alig 9 évtizede szinte lejátszhatatlan nehézségű volt ez a partitúra a korabeli rangos hazai zenekar játékosai számára. A Záborszky-generációknak köszönhető zenésznevelés diadala is egyben, hogy a zenei nagyszülő-generáció igényes muzsikáját anyanyelvi szinten képes megszólaltatni az együttes. Élő-eleven Táncszvitet hallottunk, melynek előadói – mintegy természetes életritmusként élve meg – eleget tudtak tenni a karmester tempó-követeléseinek. A Cantata profana esetében sem a vállalkozás bátorságát kell értékelni, jóllehet a kórus (egyelőre) még nem élmény-szinten tolmácsolta a szólamokat (szólistaként Fekete Attila és Massányi Viktor működött közre). Persze, a bejátszás után (Bartók mondta a kolindaszöveget) nem lehetett könnyű azonnal „megszólalni”! Remek ötlet volt ennek az egyébként most már hozzáférhető hangfelvételnek a felidézése – egészen különleges atmoszférát teremtett a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. Nem véletlen, hogy idő kellett az élmény lecsengéséhez; a Cantata után aligha kellett tartani a beletapsolástól! Csajkovszkij V. szimfóniája biztos sikerdarab – ezúttal a nagylétszámú vonóskar homogeneitását, igényes játékát és az egész együttes mindvégig kitaró lelkesedését emelném ki. Valamennyi vonósszólam kidolgozott, a szó legnemesebb értelmében vett rutin érződik az összeszokottságukat illetően, ugyanakkor úgy tűnt, minden „a helyén van”, a témák-dallamok áradóan éneklődnek, s a mindenkori kíséret megtalálja a funkcióját a kialakuló egészen belül.

Ha az est végére elfáradtak, ez a felelősséggel végzett munka jogos „visszajelzése” volt – s ha ezt alig vették észre, akkor megéreztek az elismerést és a szeretetet,

amelynek kifejezésével nem fukarkodott a közönség.

Napjainkban a koncertlátogató közönség általában egy-egy zenekar vonzáskörébe kerül, tehát a többi együttes munkájáról teljesítményéről leginkább csak közvetett információkkal rendelkezik. Hogy melyik zenekar hogyan jutott törzsközönséghez, annak esetenként hosszú múltja, sajátos útja van. Az „Istvánosok” helyzete egészen kivételes; a MüPa-beli koncerteken is érződik valamiféle „családiás” légkör – nem csoda, hogy számukra nem jelentett problémát a monumentális teremben való fellépés! Náluk érdemes felnézni a 3. emeletre – az állóhelyeken is mindig vannak diákok. S ha a koncert végén felszabadultabb a tetszésnyilvánítás (néha talán indokolatlanul eltúlzott is), akkor sem hiányoljuk a kritikai érzéket. S ez így lesz mindaddig, amíg az eleve biztosra vehető siker nem teszi elbizakodottá, igénytelenné az előadókat. Ettől viszont nem kell tartani; az immár hagyományosan felelősségteljes irányításnak hála, a rendszeres muzsikálás során óhatatlanul is kialakul/átöröklődik a felelősségérzet a mindenkorai játékosokban a szerzők és a művek iránt.

2010. december 9.

Nemzeti Filharmonikusok

Már a november 26-i est programján felütnették a december 9-i koncertnél a „minden jegy elkelt” információt. S akinek jutott, egészen kivételes élményhez jutott! A zene varázshatalmába vetett hitet kaptuk vissza. Verdi Requiemjének ezzel az interpretációjával életreszólóan elkötelezett híveket lehetett szerezni a romantikus zenének. Aki megmártózott a hangzások eme paradicsomi birodalmában, kicsit más ember lett. Napjainkban, amikor a reálisnak tűnőről (is) gyakran kiderül, hogy virtuális – mámorító ennek a fordítottját megélni. Mert nagyképűség lenne azt állítani bárkinek, hogy „így képzeltem” – így ugyanis aligha képzelhette volna bárki. Még utólag is nehéz elhinni, hogy mit hallottunk.

Hangszínvarázst, már-már végtelen paletta árnyalatainak sokaságát. Rögtön „hangütésként” olyan ppp-t, amelyet mindenki plasztikusan hallott – s nem elsősorban a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem akusztikai viszonyainak köszönhetően, hanem azért, mert úgy lett megszólaltatva! Csakhamar elkönyvelhettük, hogy Carlo

Montanaro a Nagy Varázslók kései leszármazottai közé tartozik. Hegedűsként kezdte (hány muzsikust ismerünk, aki hangszer-vonót cserélt karmesteri pálcára!), de vajon milyen bájolással tudott elérni éterinél éteribb hangzásokat? A hallgatóra nyilván elementárisan hat az élmény – a játékosok a próbák során hozzáédzódhattak ehhez az akusztikus csodához. (Tudom, monumentális zenekar kellett hozzá; hiszen akkor a leghatásosabb a suttozás, ha tömeg eredményezi – de nem tudom, hallottam-e már egyáltalán ilyen szirénhangokat...) Súlytalanság és súly (mert ha kellett, hihetetlen intenzitással feszült dobhártyánknak a látomásos muzsika), egyén és közösség megannyi viszonylata, „játék” a térrel – már amennyiben ilyen profán szót akár még átvitt értelemben is szabad használni.

Történt mindez Verdi grandiózus alkotásának adekvát megszólaltatása érdekében. Mert itt minden a műről szólt, belülről fakadó szakralitással celebrálta a művet Montanaro irányításával a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, a Nemzeti Énekkar, s a szólisták: Sümegei Eszter, Ulbrich Andrea, Alex Vicens és Bretz Gábor.

A romantika kvintesszenciája, mondhatnánk sommásan, merthogy olyan előadást hallottunk, amely képes volt felidézni a 19. századi zeneszerző-óriás merész álmát – ami nagyban tudja leképezni kora izlésvilágát. Ez a zene felemelt és letaglózott, torokszorító szépséggel kábított és bódított. Nem irigylem a vokális közreműködőket; „megszólalni”, lehetőleg nem csökkentve a feszültséget, meghaladni a magas mércét, folytatva a kisebb-nagyobb léptékű formaíveket, miközben maguk is még az elhangzottak hatása alatt vannak – minden elismerés megilleti valamennyiüket. Montanaro a mű hatáselemeinek maximális kiaknázását tartotta feladatának. Nem bánta, ha a végítélet megjelenítésekor egy-egy szakaszban alkalmazta elnyomja/elfedi a zenekari hangzás a kórus énekét – s nem bánta a közönség sem, hiszen a Dies irae (rendszeres koncertlátogatók által ismertnek elvárható) szövegének értéséről készségesen lemondunk az ének- és hangszerhangokba foglalt atmoszféra életre keltéséért.

Megannyi feledhetetlen pillanat – a Lacrymosában például a széles ívű, áradó dallam kíséretének menete, sodra volt – sem a szólisták, sem a férfikar panasza nem indította meg a zenekart. Külön elismerés a szólistáknak a kíséret nélküli szólókvartettért!

Korántsem lenne jogos azt állítani, hogy minden mozzanatában tökéletes előadás tanúi lehettünk. (A Tuba mirum szakaszt bevezető, felelgető trombitafanfárok nem szaporították a csodákat, csupán térélményt adtak – a második részben néha az áhítat fölé kerekedett a teatralitás, ilyenkor pillanatokra éreztük: szólista-produkcióról van szó. A végleges szólistagárda is inkább a szólisták egyéniségével, semmint harmonikus összhangjával, kiegyenlített

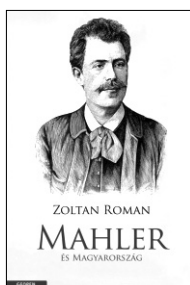
tónusával hatott.) Viszont részesei lehettünk egy olyan átgondolt-konceptuális interpretációnak, amely globális élményt adott.

Lemérhető volt a varázs ereje, hatalma a közönség áhítatos-önfelelt gyönyörködésében – s mindennél többet árult el a produkciót követő csend. Lecsengett mindenkiben a mű, a taps kellő távolságtartással kezdődött. Spontán formálódott mind hangosabbá, gyorsabbá, rit-

mikus (és egyszerre gyorsuló) vastapssá, kiabáló tetszésnyilvánítástól kísérve. Spirituális utazás volt, visszatértünk. És oldódott a koncentráció a színpadon is – Montanaro kifejező gesztusokkal fejezte ki örömet, a szólisták fáradhatatlanul tértek vissza fogadni a hosszas köszönet- és tetszésnyilvánítást. Ezúttal senkinek sem volt sietős...

Fittler Katalin

Könyvkritika

**Zoltan Roman:
Mahler
és Magyarország**

**(Geopen
Könyvkiadó, 2010)**

Miként könyve magyar kiadásához írott előszavában rámutatott a szerző, kevés olyan zeneszerző van, akinek születési és halálozási éve két éven át tartó ünneplésre adna alkalmat. Ő az évszámokat illetően bizonytalan Adam de la Halle-on kívül (1238?–1287?) csupán Gaetano Donizetti (1797–1848) tudta említeni a Gustav Mahler előtti időszakból. Mahler születésének 150. évfordulóját ünnepeltük 2010-ben, s bármennyire zsúfolt is kerek számú évfordulóiban az évfordulónaptár, 2011 aligha múlhat el anélkül, hogy a magyar zenei élet is megemlékezzék a zeneszerző-karmester halálának centenáriumáról. Mahler tehát 2010-ben az Erkel-évben csakúgy főszereplő, mint a 2011-es Liszt-évben – s korántsem csupán Magyarországon.

Csak az érdekesség kedvéért, a muzikológus életében is jelentős a 2011-es év: január 7-én töltötte be 75. életévét. Az egykori miskolci oboista 1957-ben érkezett Kanadába, ahol 1960-ban mondott búcsút a zenekari muzsikusságnak; zenetörténeti érdeklődésében kezdettől fontos helyet foglalt el Mahler (1970-es PHD-dolgozatában is az ő zenéjével foglalkozott). Az egyik magyarul is olvasható értékes Mahler-könyv szerzőjével, Kurt Blaukopf-fal közösen is publikált (Mahler. Sein Leben, sein Werk und seine

Welt in zeitgenössischen Bildern und Texten – Wien, 1976). New Yorkban 1989-ben megjelent könyvében Mahler amerikai éveivel foglalkozott, s 1991-ben Budapesten látott napvilágot (angol nyelven) a Gustav Mahler and Hungary (az MTA Zenetudományi Intézete szponzorálta, mint a magyar kiadáshoz készült előszóból kiderül). A Magyar Gustav Mahler Társaság kezdeményezésére ez a könyve jelent meg magyarul, 1910-ben.

Valljuk meg, nemcsak a nagyközönség széleskörű érdeklődésére, hanem a gyakorló muzsikuskóra is leginkább az anyanyelvű szakirodalom tarthat igényt – s voltaképp érthető is, hiszen így nemcsak a megértés könnyebb, hanem az olvasottak áttekintése, beépítése a korábbi tudásanyagba. Idegen nyelvű forráshoz leginkább naprakész információkért szokás fordulni – de az olvasmányélményeknek csupán nagyon kis része származik onnan. Az olvasmányos fordítások haszna viszont felbecsülhetetlen, gyakran tananyagként is. Idősebb generációk Bruno Walter, valamint Kurt Blaukopf Mahler-könyvén nevelkedettek, a hazai ismeretterjesztő irodalom értékes kiadványa Németh Amadé munkája (a Napról napra sorozat keretében, 1984-ban). A Mahler és Magyarország téma tárgyalásával foglalkozó magyar kiadványok közül Gedeon Tibor és Máthé Miklós 1965-ös könyvét tartotta említésre méltónak angol nyelvű kötete bevezetésében Z. Roman. Most tehát, kanadai közvetítéssel, új olvasnivalóhoz jutottunk. Kanada egyébként is jeleskedik, ami a Mahler-irodalommal illeti; pontosabban az odaköltözött magyar lemezgyűjtő Fülöp Péter, akinek Mahler-diszkográfiája 1984-ben jelent meg első ízben (az Akadémia Kiadó-

nál), míg a második, kibővített kiadásra ugyancsak 2010-ben került sor (Toronto és Budapest).

Van tehát új Mahler-olvasnivaló a magyar zenekedvelőknek, korabeli dokumentumokban gazdag, olyan információanyaggal, amely egyébként legfeljebb a szakkutatók számára hozzáférhető. Bár a szerző korántsem felejtette el anyanyelvét, a fordítást másokra bízta: Kemenes Inezre (angol) és Havas Lujzára (német). Ettől a magyar (származású) szerző könyve idegen nyelvről fordított anyagnak tekinthető – ráadásul olyasminek, ami eredetileg az angolul olvasó közönséget célozta meg. Eredeti célját maga a szerző némi leegyszerűsítéssel, abban határozta meg, hogy rá kívánta irányítani a figyelmet „egy különleges időre és helyre, amely alkalmat és színteret adott egy olyan művész alkotó zsenijének első kibontakozására, akinek az operajátzás művészi és adminisztratív gyakorlatára tett hatása a mai napig is jól érezhető”. Voltaképp változatlanul hagyta könyvét, tehát nem akarta „naprakészre” formálni. Ami azzal a furcsa többlet-haszonnal jár, hogy magyarul olvashatjuk, mit tartott fontosnak a külföldi olvasótábor tudomására hozni (például a 19. századi Magyarország zenei életéről és társadalmáról). És ha korábban nem, ettől kezdve a mindennemű előítéletektől mentes olvasó is elkezd távolságot tartani... Mi mást tehet, ilyesmiket olvasva a bevezetésben: „Azok kedvéért azonban, akik nem ismerősek a magyar társadalmi-gazdasági és (a legtágabb értelemben vett) kultúrtörténettel, különleges figyelmükbe kívánom ajánlani e háttér három jellemzőjét (részben azért is, mert bizonyos értelemben ezek hajlamosak túllépni az időrendi határokat).

Ezek: a nacionalizmus és hiperpatriotizmus (vagy sovinizmus) szerepe; az arisztokrácia és a kismesség (ideértve a dzsentrit is) helyzete és hatalma; az antiszemitizmus jelensége.”

A történetírás talán természetéből adódóan kényszerűen pártos – s nyilvánvalóan a zene-történetírás sem hermeneutikusan elzárt alkotókkal, hanem a saját korukban élő, a korszellem megannyi sajátosságához egyéni módon viszonyuló, érző (sajátos érzékenységekkel megvert) emberekkel foglalkozik. Z. Roman muzikológusként olyan álláspontot foglal el, hogy a más életrajzokban leírottakat „ismertnek” (vagy legalábbis könnyen megismerhetőnek) veszi, tehát nem szándékozik ismétlésekbe bocsátkozni, tehát publikációjának új ismeretanyagára koncentrálni. Érthető és jogos ez a megfontolás, mivel másképp a parttalanság veszélye fenyegetné – viszont ebből következően önmagában nem válhat átfogó/általános alapkönyvvé a munka, hanem értékes adalékgyűjtemény csupán, amit viszont – már csak terjedelméből adódóan is – nehéz bármely szakirodalmi munka függelékének tekinteni. Nyilvánvaló: minél alaposabb ismerője valaki Mahler életének és munkásságának, annál izgalmasabbnak fogja tekinteni a kétségekívül nagy érdeklődésre méltán számot tartó kiadványt.

Nagyon nehéz viszont annak a helyzete, aki megelégedne Mahler budapesti éveinek áttekintésével, ugyanis könnyen elvesz a dokumentumok erdejében. Pontosabban, a dokumentumok jelentik azokat a fákat, amelyekről nehéz észrevenni az erdőt. Z. Roman sűrű egymásutánban tálalja a leveleket, levélrészleteket, néha felhívja a figyelmet az ellentmondások tényére, s a tanács-talan olvasó vagy adalékról adalékra bukácsol tovább, vagy megpróbál kiókumlálni valamit, aminek a segítségével próbálhatja értelmezni, magyarázni a pusztá ténnyeket.

Ráadásul, mintha a szerző nem akarná elhinni, hogy az olvasó – olvasni akar. Már-mint, folyamatosan. Tudományos kelléktárral felfegyverkezve, gazdag jegyzetanyaggal látja el a könyvet, ám ezek rendkívül különböző természetűek. Néha csak forrásmegjelölésre szorítkozik, máskor kommentál. S ha ehhez hozzávesszük a több mint nehézkes rövidítésjegyzéket (amely viszont a bevezetést és az előszókat követően, a könyv elején található...), nos, olvasó legyen a talpán, aki közben nem felejtette el, hogy hol is tartott. (Az sem segít, ha a folyamat kedvéért kicsit előbből kezd – csakhamar következik a következő jegyzet, ismét egy

vagy több rövidítés... – s így megy tovább, mindvégig. Egy apróság: az I. fejezet főszövegében hiába keressük a 34-36. jegyzetre utaló számokat...). És ami érdemben nehezíti a folyamatos olvasást: a főszövegben eredeti nyelven szerepelnek a dokumentumok – tehát, minden egyes német nyelvű levélrészletnél kezdődhet a tortúra, hátrapolás...

A könyv öt fejezetre tagolódik (I.: Mahler és Magyarország 1888 előtt; II.: Zene és társadalom a 19. századi Magyarországon. A Magyar Királyi Operaház Mahler előtt; III.: Mahler, a Magyar Királyi Operaház igazgatója; IV.: A Magyar Királyi Operaház Mahler után; V.: Mahler és Magyarország 1891. március 15. után), majd 60 oldalnyi jegyzetanyag következik, majd a név- és tárgymutatót követően (amelyben hiányságot és betűhibát egyaránt talál) található a képanyag: 43 számozott illusztráció, majd elkülönítva a Magyar Állami Operaház Archivuma által rendelkezésre bocsátott felvételek.

A szerző feladata fejezetről fejezetre változhat – de ugyanannyi alappal állíthatjuk, hogy érdemben mindvégig ugyanaz. Megkerülhetetlen, hogy alapinformációkat adjon, hogy például a közölt adatokat érdemben értelmezhesünk, s nem hátrányos, ha terjedelmesebb saját-szöveggel teszi lehetővé az egyes fejezeteken belüli tagolást. Talán ilyen pihentető közjátéknak szánta például a különböző időszakok statisztikai kimutatásainak összevetését. Könnyen át is szaladna a szem a megannyi számon – de a kommentár megtorpanásra készített. Része lehet ebben a fordításnak is; a Podmaniczky-éréről szólva (ilyenkor megintcsak utána kell gondolni az olvasónak, hol is tartunk, mármint Mahlerhez képest!) megállapítja: „Mozart megdöbbenően gyenge pozíciója mellett a magyar zeneszerzők sovány statisztikai jelenléte a legszembeeszköbbs: mindössze Erkel zenéje foglal el méltányos helyet”. (Napjaink operalátogatója meg méltázhat kedvére, vajon hogyan ítélné meg napjaink műsorpolitikáját...)

Tudom, a leginkább „sasszem” korrektor is képes nyilvánvaló hibák felett átsiklani saját-szövegben... – de vajon olvasta-e könyvének magyar nyelvű verzióját a szerző? A szerző, aki zenekari tagként több együttesben töltött el éveket... vajon nem érzi-e furcsának a zenekari tagok „személyzet”-kénti emlegetését az évek távlatából – ha már a szóismétlés nem bántja a szemét: „... Mahler munkatempója gyakorlatilag kibíratatlan volt az előző engedékeny rendszerben elkényelmesedett személyzet

számára. Úgy tűnik, hogy a zenekar – mindenestre az Operaház művészi személyzetének legjobban leterhelt egysége – okozta Mahlernek a legtöbb gondot”. A finnyás olvasó (aki zenefogyasztóként napról-napra szembesül műsorpolitikai megfontolásokból adódó furcsaságokkal) felszisszen a ilyesfajta sommás megállapítás olvasásakor: „Az Operaház következő bemutatója nyilvánvalóan a közönség és a nacionalisták ízlésének kielégítését célozta”. (Eszerint az operalátogató nacionalista kétszeresen eléggülhetett ki...)

Vannak érzékenységek, amelyekkel könyve megírásakor aligha szembesülhetett a szerző – így például a 2010-es Erkel-évben kicsit másképpen olvassuk a rá vonatkozó megjegyzéseket (hát még ami zenéjének értékelését illeti...). Nem tudom, máskor mennyire tűnt volna fel, most rossz volt olvasni (más kérdés, hogy bárki bármikor olvashatja, megjelenése óta) a következő megállapításokat: „A nemzeti himnusz szerzője, Erkel, 1888-ban már régóta köztisztelőben állt, mint a hazafias zene atyja. Magyar történelmi tárgyú operáival ezt vitán felül kiérdemelte. Stilisztikailag azonban zenéje ritkán haladja meg azt a mesterkéltiséget, amely abból a törekvésből fakadt, hogy magyar népi (vagy inkább népszerű, ’népies’) zenére jellemző ritmusokat és dallamos melódiákat oltson egy alapvetően németes harmóniai alapra. Mindazonáltal Erkel befolyása kiterjedt a zenei élet minden területére. A legerősebb azonban a Magyar Királyi Operaházban volt (és fiainak köszönhetően még sokáig az is maradt).” Hát... – a Zeneakadémia zenetudományi tanszakos növendékei közül kevesen merészkednének ilyesmit papírra vetni... még csak márdártávtól informáló szándékkal sem...

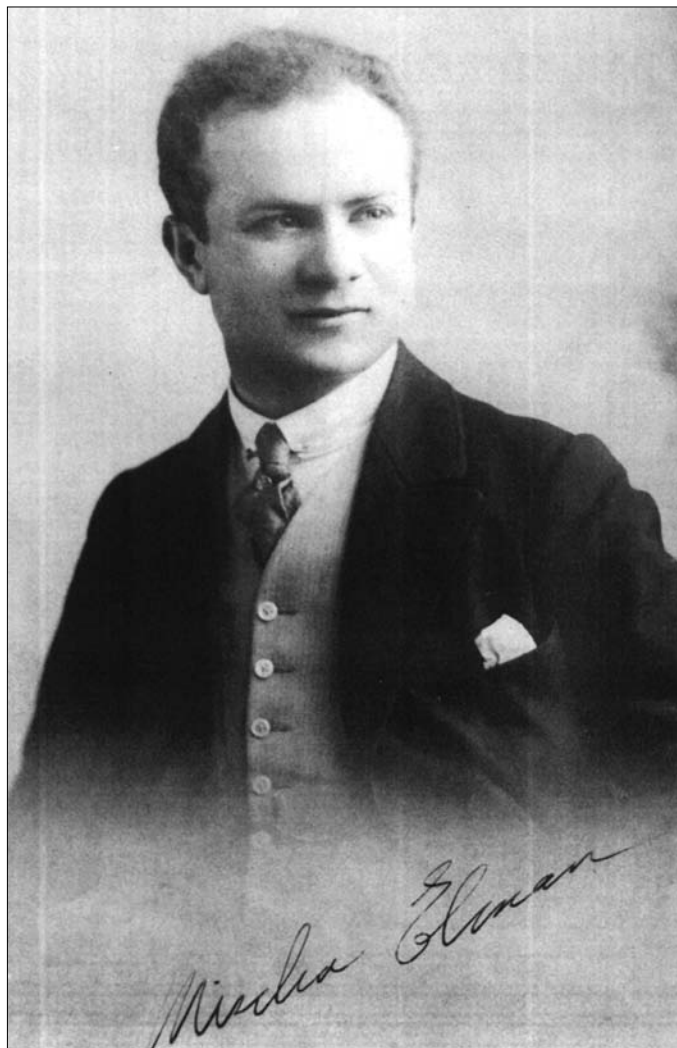
360 számozott oldal – miután átrágtta magát rajta valaki, aligha dől hátra jóleső érzéssel, hogy most már „képben van” Mahlert illetően. Hiszen annyi tapintatlanságot követtünk el, beleolvasva leveleibe, néha végigolvasva azokat, anélkül, hogy felmérhetnénk, az egyes címzettekkel milyen kapcsolatban állt, a szavak, a leírt – és lefordított – szavak milyen érzelmi-indulati töltést tartalmaztak, többletet illetve más felhangokat a mai értelemben használatos alakjukhoz. Ami viszont letagadhatatlan érdeme a könyvnek: kikényszeríti, hogy figyeljen az olvasó, felelősséggel viseltessen a leírtak iránt. Talán épp ennek a fokozott figyelemnek az eredménye, hogy olyan „apróságok” is feltűntek, amelyeken máskor talán átsiklott volna a felületes szem.

Fittler Katalin

Auer iskola

Mischa Elman (Mihail Szaulovics Elman)

született 1891. január 8. Talnoje, Ukrajna (európai idő szerint január 20.) – meghalt 1967. április 5. New York

Tully Potter a The Strad 2002 novemberi számában tette közzé Mischa Elman hanglemezeinek pontos jegyzékét egy rövid cikk kíséretében, amelyben így írt Elman pályakezdéséről:

Még sobasem lebetett hallani olyan gazdag, gyönyörűen rezonáló hegedűbangot, amit szinte úgy varázsolt elő a fiatal Mihail Szaulovics Elman. Egyrészt nevéhez fűződik a modern hegedűjáték kezdete, másrészt ő kezdte inspirálni a zsidó származású vonósbangszerekesek lavinaszerű megjelenését, akik valósággal kiözönlöttek Kelet-Európa gettóiból, a múlt század első negyedében. Egy melamed (héber tanár) fiaként született, Talnojében, Kiev közelé-

ben, 1891. január 20-án. Hegedűlni négy éves korában kezdett tanulni édesapjától, Saultól, de még nagyobb hatással volt rá nagyapjának hegedűbangja, aki klezmer muzsikus, tebát félig-meddig népzeneész volt. Bármilyen meglepő, Elman mindezt másodkézből kapta, amint azt egy korai interjúban elmesélte: „Mindkét nagyapám hegedűs volt. Édesapám apja valami olyasminek számított, amit Oroszországban házi muzsikusnak neveztek. Hegedűsként működött egy nemesi családnál, és mindig együtt utazott velük. Még csecsemő voltam, amikor meghalt, de egy öreg cigány, aki jól ismerte őt, meg szokta mutatni, hogyan játszott.

Elman hegedűbangja korán kifejlődött, és amikor öt éves lett, egy grófnő felajánlotta, hogy támogatni fogja, ha áttér a keresztény hitre. Édesapja ezt visszautasította, és az ogyesszai Cári Zeneiskolába vitte, ahol Alexander Fidelmannál tanult, aki Auer és Brodsky tanítványa volt. „Amint ön is tudja, az emberek az első nagy Auer-növendékek neveztek” – mondta zongorakísérőjének, Joseph Seignernek –, de Auernél még két évig sem tanultam. Nagyszerű tanár volt. Átvette velem az egész repertoárt. Viszont ami magát a hegedülést illeti, Fidelmann tanított meg mindenre.”

Mischa Elman életéről először édesapja jelentetett meg könyvet 1933-ban, New

Yorkban, „Memoirs of Mischa Elman's father” címmel.

Az alábbiakban Henry Roth írását adjuk közre, amely a The Strad című folyóirat 1987 áprilisi számában jelent meg.

Elman 1891. január 20-án született Talnojban, Oroszországban, Kiev közelében. Hegedűlni kezdetben édesapjától tanult, aki zsidó származású tanár volt. Ő viselte gondját fiának zenei pályafutása elején, és Ogyesszába vitte, ahol a Cári Zeneiskola növendéke lett. Itt tanult 6 éves korától Alexander Fidelmannál, aki Auer és Brodsky tanítványa volt. Fejlődése ámulatba ejtő volt: 8 éves korában zenekari kísérettel adta elő Beriot 7. hegedűversenyét.

Két évvel később Auer Ogyesszában hallotta a fiúcskát, és ámulattal hallgatta, amint Wieniaowski 2. hegedűversenyét és Paganini 24. Caprice című darabját játszotta. Ez mindjárt arra ösztönözte Elmant, hogy a mesternél tanuljon tovább Szentpétervárott. Három rubellel a zsebükben, a fiú és édesapja útra keltek Nyikolajevbe, ahol 400 főnyi, éljenző közönség előtt lépett fel, és 400 rubel bevételre tettek szert, amit tanulmányai folytatására szántak. Ezt több nagy sikerű fellépés követte, majd végül megérkeztek Szentpétervárra. Zsidó származása miatt Mischának engedélyt kellett kapnia, hogy ott tanuljon, viszont édesapja persona non gratának számított, annak ellenére, hogy 10 éves fia teljesen egyedül volt. Csak miután Auer személyesen kérte az arrogáns Plehve belügyminisztert (akit később meggyilkoltak), hogy legyen könyörületes, így vált lehetővé Saul Elman számára – aki hetekig bontalanként tartózkodott Szentpétervárott –, hogy a városban maradjon. Elman összesen 16 hónapig tanult Auernál, és több okunk is van azt hinni, hogy az ő kora-érettsége, tehetsége és kivételes játéka készítette arra Auert, hogy változtasson a hegedülésről vallott, korábbi elvein.

Auer legjelentősebb tanára Jacob Dont és Joachim József volt. Ennek következtében technikája és hangképzése nem abban a

Mischa Elman szüleivel és testvéreivel

begezdős miliőben fejlődött ki, amit Mischa Elman képviselt. Bár Auer már 1879-től (helyesen: 1868-tól) Oroszországban tanított, ekkor még egyetlen növendéke sem tett szert nemzetközi hírnévre. 1901-ben, amikor Elman Auerhez került, ő már 56 éves, veterán pedagógus volt. Auer azzal a különös képességgel rendelkezett, hogy ki tudta hozni növendékeiből a maximumot, amire számtalan bizonyítékot találunk, és minden bizonnyal elsőrangú tanár volt hangszeres szempontból is. De naivitás lenne azt hinni, hogy a nagyszerű Elman jobb keze, egészen páratlan vibrátója, eredeti felfogást tükröző lírai hajlama Auer tanításának eredménye lett volna. Logikus feltételezni, hogy amikor Auer először hallotta Elmant, és a szó szoros értelmében el volt képedve, a mesés Elman játékát már fémjelzte begedűhangja, amely ha nem is volt teljesen kiérlelt, de már akkor kitűnt vele. De Elman rendkívüli játéka nem tulajdonítható első tanárának, Alexander Fidelmannak sem, bár övé az érdem, hogy Elmant korrekt módon tanította alapokon, miközben játéka megőrizte páratlanul egyéni jellegét. Nem fér hozzá kétség, hogy szépségre rezonáló hajlama és érzéki begedűhangja Auer, és az új orosz iskola érdeme, amelynek nemzetközi porondon történő megjelenése Elman színrelépésével vette kezdetét.

Elman sikere a lírai kifejezőmód terén fel-tűnő jelentőséggel bírt olyan Auer-növendékek stílusbeli fejlődésére is, akik utána következtek: Piastro, Poljakin, Seidel és Heifetz. Bár Elman és Heifetz játéka általános értelemben véve gyökeresen eltér egymástól, viszont az olyan lírai darabok

átiratainak alapos megfigyelése Heifetz korai felvételein, mint a Chopin „Nocturne” (Op. 27 No. 2.) világosan jelzik Elman hatását. Ami pedig az Auer-Elman kapcsolatot illeti, eldöntetlen kérdés, vajon a mester, vagy a tanítvány batott-e jobban a másikra. Édesapja nőgatására, Elman 1904 október 14-én lépett fel először Berlinben, nem sokkal a fiatal Vecsey Ferenc debütálását követően (akit Joachim „a legnagyobb begedűs zseninek” kiáltott ki). Lenyűgöző, lírai előadásmódjával jóval mélyebb benyomást gyakorolt a közönségre, mint Vecsey üresen csillogó tornamutatóványai. És íme egy újabb példa arra, hogyan arat győzelmet a begedűjáték fejlődésében az „új” a „rég” felett. Nem sokkal később Vecseyt otthagya az impresszáriója, aki néhány hónappal később már Elman londoni bemutatkozását készítette elő. Egészen az I. Világháború kitöréséig London lett Elman további szerepléseinek első számú központja. 1923-ban amerikai állampolgár lett.

(Megjegyzés: Henry Roth kissé elveti a sulykot, amikor Vecsey rovására igyekszik dicsérni Mischa Elmant. Elman 1891. január 20-án, Vecsey 1893. március 23-án született. A kis Vecseyt 1903 októberében léptette fel Grósz Sándor (Alexander Grosz) impresszárió Berlinben, példátlan sikerrel. Ezt követően Európában és Oroszországban turnézott, majd a nyáron már újabb turnékra készítette fel Hubay. 1904 végén szüleivel és impresszáriójával több hónapra az Egyesült Államokba utazott, ahonnan 1905 április 30-án érkezett vissza Angliába. Az amerikai turné közepén – több mint 1 évi együttműködés

után – Vecseyék megváltak Grosz Sándortól, és amerikai impresszáriókkal dolgoztak tovább. A kis Vecsey édesapja, Vecsey Lajos már az oroszországi turné idején elégedetlen volt Grósz Sándor szervező munkájával. „Grósz egyik bakot a másik után lövi... egyébként nem rossz ember” – írja Vecsey Lajos egyik levelében legjobb barátjának, Hubay Jenőnek. Grósz Sándor 1904 február 14-én, New Yorkban kelt, magyar nyelven írott levelében, szomorúan búcsúzott el a kis Vecseytől: „...Fáj a szívem hogy el kell válnunk, de reményt táplálok, hogy nem örökre, talán rendezhetek magának még hangversenyt... Ha némelykor rám gondol, boldog lesz nagyon és őszintén szerető, legelső impresszáriója... Egyelőre Londonba megyek, Hotel Savoy. Kedves szüleit számtalanszor üdvözlöm, Grósz Sándor.”

Ami pedig Vecsey „üresen csillogó tornamutatóványait” illeti, erről inkább beszéljenek a tények: ezzel kapcsolatban „Vecsey Ferenc élete dokumentumokban” című, részletes életrajzi munkánkat ajánljuk, amely remélhetőleg a közeljövőben jelenik meg.)

Auer Londonba jött, hogy minden nap foglalkozhasson Elmannal, „egy több hetes időszakon keresztül”, és felkészítse első londoni fellépésére. Bár szerette volna, hogy a fiú továbbra is nála tanuljon, Elman már soha többé nem tért vissza Szentpétervárra, hogy folytassa tanulmányait. Tehát alig volt 14 éves, amikor hivatalos értelemben vett tanulmányai befejeződtek. Ez kétségtelenül igen károsan hatott jövőbeli zenei fejlődésére. Egy 14 éves fiú, legyen akár zseniálisan tebet-

Elman vonósnégyese: Nicholas Moldavan (brácsa), Horace Britt (cselló), Mischka Elman (1. begedű), Eddy Bachmann (2. begedű)

Eugene Ysaÿe, Erzsébet belga királynő, Mischka Elman (1925 körül)

séges, felügyelet alatt kell hogy tanuljon, különösen a 20. században, tekintettel az egyre bővülő zenei repertoár által támasztott követelményekre. A későbbi évek során Elman már valószínűleg érzekelte ezeket a hiányosságokat, már ami a fegyelmezett és lelkiismeretes felkészülést illeti, és úgy döntött, megalapítja az Elman-vonósnégyest. (Megjegyzés: Említett cikkében Tully Potter írja, hogy Elman 1916-tól 1918-ig működő vonósnégyesének Adolf Bak, Karl Rissland és Rudolf Nagel voltak a tagjai. Öt évvel később újabb kvartetetet alapított, Eddy Bachmann, Nicholas Moldavan és Horace Britt részvételével.) De azt az egyéni jeleget, amely fiatal korában mélyen átítatta játékát, már lehetetlenség volt kiirtani, és még a sok kamarazenélés sem tudta átalakítani eredeti előadásmódjának szilárd alapjait, illetve hiányosságait. Vonósnégyesét (a felvett névnek megfelelően) Elman begedűhangja formálta, az együttes hangzása az ő leki beállítottságára épült, és más kvartettekhez hasonlón, amelyek prímbegegedűse egyben kiváló szólista, lényegében a prímbegegedű volt túlsúlyban, és így volt ez még akkor is, ha a kritika ezt bizonyos mértékig tudomásul vette. 1908 decemberi, New York-i bemutatkozó hangversenye megosztotta a kritikuskokat, de egy évvel később zsúfolt ház előtt játszotta a Beethoven koncertet, megszilárdítva ezzel amerikai elfogadottságát. A 18 éves Elman, miután már végigutazta egész Európát, nemzetközileg ünnepeelt begedűs lett, és a következő öt éves időszakban még Kreisler is felülmúlta, ami az Egyesült Államokban adott koncertek bevételét illeti. 1913-ban lemezeinek jutaléka egy év alatt 35.000 dollárt tett ki, ami nagy pénznek számított akkoriban. Massenet „Elégia”-

jának Elman-lemeze, amelyen Enrico Caruso, a legendás tenor is énekelt, gyakorlatilag minden báztartás tartozékának számított. Mindenkit elbájoló műsorzámmával Elman még a csodálatos olasz énekest is túlszárnyalta.

Elman hitvallása szerint: „az a jó előadás, amelyik jól hangzik.” Ezzel természetesen a közönséggel folytatott kommunikációra utalt, pusztán az akusztikai értelemben vett szépséget illetően. Mások megtalálhatják a szépséget a befelé forduló zeneiségben, az intellektuális megközelítésben, a mű tartalmának hű tolmácsolásában, de Elmannál nem így történt!

Ő szívből begedült. Mániájának a ritmikai bűség, vagy a mű strukturális felépítése látta kárát, hiszen ő a hallgatók fülét akarta megbizsergetni. Ezen a téren soha nem volt lelkiismeretfurdalása. És azokban az időkben, amikor az előadóművészetben a zenei fegyelem még nem dominált annyira, Elman nem csupán baladt a maga útján, de ráadásul kritikuskainak nagy részét is megnyerte ennek a felfogásnak. „Ne szentségtelenítsétek meg a valódi érzelmeket” - szokott tiltakozni, az érzelmi kifejezés volt játékának vezérlő csillaga. Ha egy bizonyos mű vagy passzázs nem az érzelmi kifejezésen alapult, Elman – erőt merítve páratlan szépségű hangjából –, még akkor is igyekezett érzelmeket vinni játékába.

A 20. század közepén így panaszkodott: „A múltban a művész igazi nagyságát a lassú tételekben mutatta meg. Ma már nem léteznek lassú tételek, még az adagiokat is kétszer olyan gyorsan játsszák, mint kellene, és mivel a tempót az előadók unalmasnak találják, igyekeznek egyre gyorsabban és gyorsabban játszani. A szépség

kifejezéséhez megfelelő lassúságú tempó kell, de ők ezt nem veszik észre, annyira mechanikusan játszanak.” Elman nem kedvelte a lélek nélküli gyorsaságot. Ő annyi lírikus érzést csepegtetett az általában gyorsan, briliánsan előadott menetekbe, amennyit csak tudott. Szokta emlegetni, hogy a múlt nagy begedűsei: Ysaÿe, Kreisler és de Pachmann... üzenetet közvetítettek, így hatottak a közönségre... A fiatal generációhoz tartozó begedűsök többsége technikailag rendkívül jó, de nincs egyéniségük, játékukból hiányzik a szín és a képzelet. Olyanok, mint a gyárilag előállított tömeg-termékek... A művészetben az embernek szüksége van szabadidőre és elmélkedésre, hogy fel tudja fedezni, élénk tudja tárnai a zenében rejlő szépséget. Manapság ezrével állítjuk elő a zenészeket, akárcsak az autókat, és úgy tűnik, mindezt a céllal, hogy minél több hangot tudjanak eljátszani.

Elmannak előadás közben szokása, hogy mozog a fejével és a testével, és együtt ringatózik a zenével, de ez természetes mozgás, és nem valamiféle „szellemi kielégülést” imitáló, gyanús művelet. Őt láb magas testével ide-oda billegve, nagy léptekkel szokott bejönni a pódiumra, egyenes tartással, mint egy törpefenyő, sugárzó holdvilágképével, elővillanó kopasz fejével, a helység legtekintélyesebb emberére jellemző felsőbbiséggel, és olyan csillogó szemmel, mintha csak azt birdetné: „Én vagyok Mischka Elman, és nincs a világon még egy olyan begedűs, mint én.”

Intonációja kifogástalan volt. Elmondta, nem jelent számára gondot változatos hangon begedülni, spiccatózni és üveg-hangokat játszani, de bevallotta, hogy a kettősfogások mesteri megszólaltatásáért

meg kell dolgoznia. Ezért a kettősfogás-skálákra, és a kettősfogás-menetek gyakorlására koncentrált a Paganini Caprice-okban, és az Ernst-koncertben. Teljesen egyéni újrendet alkalmazott, és azt is a szép hang szolgálatába állította, még a technikás menetekben is.

A fekvésváltással kapcsolatos elképzelése (mármint a lírai részeknél) szintén jellegzetes játéktílusához igazodott. Abogy mondta: „A fiatal hegedűsök hajlamosak rá, hogy amennyire csak lehet, kiküszöböljék a fekvésváltásokat, amivel sok kárt okoznak. Ne feledjük, hogy a hegedű éneklő hangszer, a hangoknak egymáshoz kell kapcsolódnuk. Ha egy énekes rácsúszik egyik hangról a másikra, ez megengedhető. Miért kifogásolják, ha egy hegedűs teszi ugyanezt?”

Elmant nem technikás hegedűsként ünnepték, bár rendelkezett azzal a manuális ügyességgel, hogy műsorán szerepeljenek a hegedűs repertoár fontosabb darabjai, talán nébány nyaktörő Paganini különlegesség kivételével. Nem vett gyors tempót még fénykorában sem, de játéka makulátlan volt, jobb kezével érthetően artikulált. Az a-moll és E-dúr koncert, valamint a Chaconne kivételével más Bach-művek nem igen szerepeltek hangversenyekén műsorán. Amint mondta: „Bach zenéje olyan hatalmas, hogy a hegedű gyakran már nem is elegendő annak kifejezésére.” Őszintén szólva, a Bach-szonáták és partiták mélységei nem voltak alkalmasak arra, hogy kifejezésre juttassák Elman teljesen egyéni hegedűhangját, vagy keletről hozott vérmérsékletét. Érzéki hegedűhangja jobb karjának és vibratójának teljesen egyéni szintéziséből jött létre. Bár viszonylag rövid karjai voltak, Elmannak – aki gyakran egészen a hegedűláb közelében húzta a vonót, felhasználva a teljes szőrfeületet –, olyan volt a hangja, ami még az Auer-Elman-féle orosz hegedűiskolához képest is rendkívülinek számított, amely később annyi telt hangú hegedűs sztárt nevelt ki. Amikor 75 éves korában ballottam egyik utolsó koncertjét, jobb keze még mindig rendkívül biztosan és eredményesen működött, bár bal keze, és általában hegedűjátéka már csak karikatúrája volt annak, ami őt fénykorában jellemezte.

Ilyen utánozhatatlan, különleges vibrátóra csak ő volt képes. Olyan volt ez, amit „impulse” vibrátónak (ihletett vibrátónak) lehetne hívni, mivel különbözött a csuklóból és karból jövő vibrátótól. Az utóbbi vibrátófajta, amely alapjában véve kontrollált izomműködés eredménye,

alkalmas szép és kellemes hang képzésére, viszont nem szívből szólóan érzi. Kreislernek, Heifetznek és Seidelnek szintén „ihletett” vibrátója volt, amely lenyűgöző hatású, férfias hangjukra vezethető vissza, és – bár mindegyik nyilvánvalóan különbözött a másiktól – ilyen volt Elman vibrátója is. Az „ihletett” vibrátó, amely a hang belső magjára összpontosul, rendkívül csekély kilengésű. A karból, a csuklóból és az ujjak végéből sugárzik ki, és ihlettel van feltöltve. Valami olyasmi ez, mint az elektromos áram. Intenzitást eredményez merevség nélkül, feszültséget feszesség nélkül. Időnként nem is látható a néző számára. Elman varázsló volt a művészet terén, az ujjak húrira irányuló nyomásának mértékét változatos módon alkalmazta, és ez felbecsülhetetlen értékűnek bizonyult a hangszínek és a finom árnyalatok széles palettájának megjelenítése szempontjából. Teljes mértékben kibaszta az ujjak végén lévő ujjbegy előnyeit, igen gyakran egész közel kerülve a körömböz, különösen az első és második ujj esetében, és ezzel búgó, szinte buja hangot tudott kibozni a hangszerből.

(Megjegyzés: Tully Potter említi, hogy Elmannak aránylag hosszú körmei voltak, ujjait azok segítségével támasztotta neki a fogólapnak: „using them to prop up his fingers on the fingerboard”. Írja még, hogy Elmannak két Stradiváriusa volt, az egyik korábban Willy Burmester játszott, míg a másikat – elsőszámú hangszerét – 1925-ben kapta feleségétől, Helénától, házassági ajándékkul. Mint Potter írja, ez a hangszer korábban Madame Récamier, és Napóleon egyik tábornokának tulajdonában volt. Ezzel az információval kapcsolatban jegyezzük meg, hogy az 1808-as spanyolországi hadjárat idején Berthier marsall – aki maga is muzsikált –, volt a francia sereg parancsnoka. Berthier akkor több olyan Stradiváriust vitt magával Madridból Párizsba hadizsákmányként, amelyeket korábban a spanyol királyi udvar még a híres olasz hegedűkészítőnél, Stradivárinál rendelt meg. Az viszont bizonyos, hogy száz évvel később, 1908-ban Vecsey Ferenc egy olyan Stradiváriust vásárolta meg, amit a spanyolországi hadjárat után Napóleon ajándékozott Berthier marsallnak.)

Ügyesen változtatta a hangszíneket, és ezzel teljesen kielégítette hallgatói igényeit. Ráadásul nem mindennapi módon tudta megőrizni a hang intenzitását az egyik ujjról a másikra történő átmeneteknél, valamint a fekvésváltások során (nagyjából a hatodik fekvésig). Ebben az intervallumban a líraiság kifejezése szempontjából soba nem voltak kítőltetlen bézagok. Azonban azt is fontos megjegyezni, hogy Elman vibrátója, amely teljesen ösztönösen működött, elvesztette intenzitását a magasabb fekvésekben. Hogy ez a probléma a kar és az ujjak fizikai felépítésének következménye volt-e, vagy pedig a fül kontrolljával volt összefüggésben, valószínűleg nem követhető nyomon. De ez a hiányosság mégsem okozott torzulást játékában, hiszen repertoárjában a melodikus epizódok nagy részét nem a magas fekvésekben kellett játszani. Mindenesetre tény, hogy azok a kisebb darabok, amelyek Elman nagy népszerűsége tekintetében elsőrendű fontossággal bírtak, a fogólap alsó felén szólaltak meg.

Míg Heifetz hangszíne „tenore assoluto”-ként (kötetlenül éneklő tenorként) volt jellemezhető, addig Elman játékát a „baritone grandioso” kategóriába sorolhattuk, amelyben a hangterjedeleme hatósugara talán némileg korlátozott volt, viszont fényesen ragyogó hegedűhangja ebben az intervallumban utólrhetetlen volt. Testes, puba hangja természetesen illeszkedett a lírikusan megszólaló részekhez, ellenben nem igazán volt megfelelő a briliáns, bombasztikus, magas fekvésekben kicsúcsosodó, gyors és bravúros menetekben. Ennek következtében előadásában mindig lágy szövés móddal bújtak meg a technikus részek.

Bár az előadói stílus és temperamentum tekintetében igazi romantikus művész volt, szeretett játszani barokk és klasszikus műveket is. Specialitásai közé tartoztak a Händel szonáták, ezeket nyugodt tempóban, lenyűgöző bájjal adta elő. Minden tétel pompás vignettaként (címkéként) szólalt meg, melyben minden hang része volt az egésznek. Természetesen mindez romantikus hangulatot tükrözött, ami nyilvánvalóan sértette a modern klasszikus játéktílus védelmezőinek ízlését, neki viszont sikerült ezeket a kedves és elegáns szonátákat igazán szórakoztató közeggé kiteljesíteni, bár ezek korunkban egyre ritkábban hallhatók, mivel nem gyakorolnak elegendő vonzóerőt a zenehallgatók tömegeire.

Elman hitt abban, hogy a romantikus zenét romantikusan kell előadni, ezzel kapcsolatos felfogása basonlatos lehetett ahhoz a szóvirágokkal ékes, dagályos retorikához, amely a 19. századi, jobb novelistákat jellemezte. Ebből a szempontból Ysaÿe-ra emlékeztetett. Rugalmas tempói

műsora a következő művekből állt:

1. Egy Händel-szonáta
2. A Franck-szonáta, vagy a Beethoven „Kreutzer”, vagy a „Tavaszi” szonáta, vagy pedig egy Fauré-, Brahms- vagy Grieg-szonáta

3. Bach: Chaconne szünet

4. Spohr „Gesangszene” begedüversenye, vagy a Glazunov- illetve a Vieuxtemps 4. és 5. versenymű, vagy pedig Lalo négy tételes, Symphonie Espagnole című koncertje.

5. Saint-Saëns „Bevezetés és Rondo Capriccioso”-ja, vagy Vieuxtemps „Ballada és Polonéz” című műve.

Egy ilyen típusú program esetében el lehetett hagyni a Bach-művet, és a befejező műorszám előtt inkább olyan, négy vagy öt darabból álló csokrot

lehetett előadni, mint a Sarasate „Romanza Andaluza”, a „Caprice Basque”, a „Malaguena”, Wieniauski „Souvenir de Moscou”-ja, Espejo „Airs Tziganes” című műve, vagy néhány Kreisler-kompozíció, amelyeket páratlan eleganciával játszott. Elman úgy vélte, egy zenei miniatűr előadását ugyanolyan komolyan kell venni, mint amikor egy óriási festővászonon dolgozunk. Kijelentette: „A „Hejre Kati” stílusos előadása ugyanolyan kifinomult játékmódot igényel, mint amikor egy Bach-művet úgy akarunk előadni, ahogy azt a kompozíció megköveteli.”

A begedüléstől eltekintve, Elman társaságkedvelő ember volt, aki arról volt ismert, hogy időnként csípős, váratlan megjegyzéseket tett. Magabiztossága, önérzetessége személyiségének szembeütő oldala volt. Az Elmannal kapcsolatos történeteknek se szeri, se száma, és szinte szentségtörés lenne, ha úgy beszélénk Elmanról, hogy legalább kettőt nem idéznénk fel ezek közül. Messze a leghíresebb ezek közül Heifetz első amerikai szólóestjéhez fűződik, amely alkalmával Elman állítólag panaszkodott: „Nagyon meleg van itt”, amire Leopold Godowsky csípkelődve jegyezte meg: „De nem zongoristáknak!”

De talán a legmulatságosabb az, amit viszont megbízható forrásból hallottam. Úgy tűnik, Elman rábeszélétek, hallgassa meg Ojsztrab első amerikai szólóestjét. Miután szó nélkül végigülte az egész koncertet, megkérdezték tőle, mi a véleménye Ojsztrab játékáról. Gondolkodott egy pillanatig, aztán megrándította a vállát, majd megszólalt szipító hangján: „A begedüléssel minden rendben, de azért még a Jascha is jobb nála!”

A korai címkével ellátott, még az elektromos korszak előtt, 1910–1925 között készült Elman-felvételek a hanglemezgyűjtők legvarázslatosabb kincsei közé tartoznak. Kreislerhez hasonlóan, ennek a műfajnak páratlan mestere volt, és igazán szomorú tény, hogy az RCA, a legnagyobb hanglemezgyárak egyike (a régi, Victor Talking Machine Company címkével ellátott hanglemezek gyártásának folytatója) (megjegyzés: a Victor hanglemezgyár 1910-től adott ki egy Elman-sorozatot) nem volt képes arra, hogy restauráljon 50–60 darabot ezekből a gyöngyszemekből, és újra megjelenesse őket, mint ahogy tette Caruso, Heifetz és McCormack felvételeivel. Az Elman-felvételek egyik sorozata, amely a „A vonó mesterei” címkével jelent meg, és 17 korai, 78-as fordulatszámú felvételt tartalmaz, de ezek között annyi jó van, hogy nem férnek el egyetlen lemezen. A fiatal muzsikusok (és a laikusok tömege), akiknek nem állt módjukban hallani ezeket a rövid „költeményeket”, meg lettek fosztva az egyik legcsodálatosabb hangzó élménytől, amit a begedüjáték művészete nyújthat.

A leggyönyörűbbek között van a zamatos hangzású Saenger „Scotch Pastorale”, Fibich szirupos „Poème”-jének Schindler-féle átirata, Dvořák „Humoresque”-je (Elman természetes módon megszólaltatott kettősfógaival díszítve), Raff áriaszerű „Cavatina”-ja, Sarasate ábrándos „Romanza Andaluza” című műve, Drdla átetsző „Souvenir”-je, Bruch szívettépő „Kol Nidre” c. darabja, Schumann keserűes „Träumerei”-je, és Wagner-Wilhelmj „Albumlap” című kompozíciója. Szintén emlékezetes Huby borssal fűszerezett „Hejre Kati”-ja, Espejos „Airs Tzigane”-ja és Haydn-Burmester élettől duzzadó „Mennüett”-je. Két meglepő, technikai irányba történő „elkalandozásban” Elman legyőzte a manuális ügyességet igénylő, a középső fekvésekben előforduló meneteket Vogrich „Dans le bois” című darabjában, a Paganini 9. Caprice egyik átiratában, fürgén és simán mozogva ide-oda (bár helyenként üveghangokat használ az

és eltúlzott módon megformált frázisai nélkülözhetetlen részét képezték megközelítésének, és Elman nem törődött azzal, ha valamilyen szent és sérthetetlen zenei felfogást megszenteltetett. Egyszer kijelentette, hogy Ysaÿe még lassúbb tempót vesz a Franck szonátában, mint ő.

Feltette a kérdést: „A nagy romantikus műveket nekünk napjaink (a 20. század közepének) stílusa szerint kell játszaniuk?” A Csajkouszkij begedüversenyéről szólva megjegyezte: „Manapság igen eltérő előadásokban halljuk ezt, és úgy érzem, a mű romantikus szépsége nagyrészt elvész. Túlságosan mechanikusan játsszák.”

Ami pedig a művek előadását illeti, meg kell értenünk, hogy Elman interpretációja – összhangban a Heifetz előtti korszak begedüéseinek előadásával – nem csupán esztétikai és zenei elvek alapján, hanem – és ez is igen fontos – a begedüsi erősségeket és fogyatékoságokat is figyelembe véve alakult ki. Ami ma a begedüsök interpretációját illeti, általában elfogadott, hogy aprólékos gonddal veszik figyelembe mindazokat a bejegyzéseket, amelyek a partitúrában találhatóak, és ennek következtében interpretációjuk sokkal kevésbé változatos. Egy tipikus Elman-szólóest

E-búron, a magas fekvésekben), Sarasate „Caprice basque”-jának gyors variációját pedig (kissé lerövidített változatban) világos, jól érthető előadásban, bár mérsékelt tempóban hallhatjuk. Könnyen megnevezhetnénk még további 20 vagy 30 darab címet, idesorolva őket ebbe az előnyös tulajdonságokat felmutató, korai Elman-felvételeket tartalmazó leltárba, például a szellemes Kreisler „Sicilienne et Rigaudon”-t, a „Chanson Louis XIII et Pavane”-t, az utóbbit olyan líraiságtól „illatozó” előadásban, amely még Kreislerét is felülmúlja, még ha nem is olyan kecsesen és lendületesen játssza is. Maga Elman is komponált, illetve átírt néhány egyszerűbb, rövid darabot.

Elman rövid darabokban mutatott sokoldalúsága ellenére félrevezető lenne levonni azt a következtetést, hogy a nagy műveket nem tudta elsőrendű hozzáértéssel előadni. Egyéni tempói és az előadói stílust érintő, sajátos szellemi beállítottsága ellenére csiszolt, inspiráló, élettel teli, élvezetes előadásban hallottam tőle a Csajkovszkij-, Beethoven-, Brahms-, Glazunov-, Vieuxtemps 5., Spohr „Gesangszene”, Mendelssohn- és Saint-Saëns hegedűversenyeket, és ezen kívül még néhány kevésbé ismert versenyművet, és legalább egy tucat hegedű-zongoraszonátát a fontosabbak közül, amelyeket kotta nélkül adott elő. Milsteinhez és Morinibez hasonlóan, Elman hangja is jobban érvényesült „élő” előadásban. (Megjegyzés: Tully Potter említi, hogy 1911-ben, a londoni bemutató alkalmával Elman játszotta Csajkovszkij „Hattyúk tava” című balettjének hegedűszólóját.)

Ami a repertoárt illeti, nem igen volt vállalkozó szellemű, bár megrendelte Martinitól a II. hegedűversenyt, és sikeresen adta elő az 1943–44-es hangversenyévadban, Koussevitskyvel és a Boston Symphony-val. Már a betvenes éveiben járt, amikor megtanulta és lemezre vette a Hacsaturján-hegedűversenyt, siralmasan lassú tempóban, viszont líraiságot sugárzó menetekkel felrubázva azt.

Elman összes felvételeinek száma körülbelül annyit tesz ki, mint Kreisleré (körülbelül 200, nem számítva az Elman-vonósnégyes által készített felvételeket), és hozzá hasonlóan, nála is a nagy művek többségét már élete alkonyán vették fel, viszont a Csajkovszkij hegedűverseny felvétele történelmi mérföldkő a versenymű életében, valamint a Mendelssohn-hegedűverseny Désiré

Defauw-val és a Chicago Symphony-val, amit még a régi 78-as fordulatszámú lemezre vettek fel, és amely minden kívánalmat kielégítő, szíporkázóan szép előadás.

Elman több mint 60 évi, aktív koncertezésel eltöltött pályafutása egyike a legbosszabbaknak a hegedűjáték történetében, de Joachimtól, Kreislertől és Heifetzről eltérően, ez nem jelentett egyre növekvő, vagy hosszan tartó dicsőséget a számára. A koncertpódiumon eltöltött pályafutásának 50. évfordulójának megünneplése 1954-ben mérsékelt nyilvánosság előtt zajlott, amikor régi kedvencét, a Csajkovszkij hegedűversenyt játszotta a Carnegie Hall-ban. Úgy gondolom, fontos röviden végigkövetni Elman pályáját és megvizsgálni azokat a hegedüléssel kapcsolatos eseményeket, amelyek arra hatással voltak. Elman kezdetben igen erőteljes hatást gyakorolt a világ hegedűjátékára, és körülbelül 1909-1917 között adott koncertjeinek bevételével túlszárnyalta Kreislerét, akinek sokkal több időre volt szüksége abhoz, hogy megszilárdítsa pozícióját a legmagasabb szinten. Ysaÿe ekkor már leszálló ágban volt. Elman és Kreisler küzdött egymással az elsőségért, és végül az utóbbi kerekedett felül.

Heifetz tüneményes megjelenése 1917-ben – Kreisler kivételével – hirtelen visszaminősítette az összes hegedűst, különösen az orosz iskola képviselőit, így Elmant is, aki a második leghíresebb volt az Aueriskola „gyümölcsei” közül. (Megjegyzés: Henry Roth figyelmen kívül hagyja, hogy a sajtó véleménye alapján, 1921-ben, a néhány hónapig az Egyesült Államokban turnézó, 28 éves Vecsey Ferenc lett az év hegedűse. Vecsey hírneve Amerikában még nagyobb lett volna, ha akkor lemezek készültek volna játékaról. Az egyik hanglemezgyár meg is kereste, de azt az ostoba feltételt szabta, hogy előbb próbát kell neki játszani, amit Vecsey természetesen visszautasított.)

Kreisler túlélté ezt a körülményt, sőt még jobban belopta magát az emberek szívébe, egészen kivételes hangjával és stílusával, valamint varázslatos egyéniségével. Művészete a sokaknak tetsző, tökéletes ellentéte volt Heifetzének. A 20-as évek közepére Elmant jelentősen túlszárnyalta ez a két rivális, a közönség kegyeinek elnyeréséért folytatott küzdelemben. Ezt követően, a fiatal Menuhin meteorszerű felemelkedésével, valamint a kevésbé sikeres, viszont meggyőző tudással rendelkező Milstein, Szigeti, Ricci és Francescatti 1930-as évek

ben mutatott játéka, és Stern 1940-es évek elején mutatott hegedülése mellett Elman már csaknem anakronizmusnak számított, pedig még nem volt 50 éves. A felkérések száma csökkent, egyre kevesebb fontos szerződést kapott, és honoráriuma is fokozatosan csökkent. Mégis sikerült megtartani kicsi, de hozzá igen ragaszkodó közönségét, egészen 75 éves koráig. Az újabb kívánalmak szempontjából már nem volt kedvező az Elman által gyakorolt vonzerő: a tempók felgyorsultak, és általában még azon hegedűs sztárok körében is elburjánzott a virtuóz technika, akik nem helyezték előtérbe öncélúan a virtuozitást. A tegnapi simulékony, alkalmazkodó zenei koncepció kiment a divatból, és az individualista hegedűs poétát, aki minden hangot szeretettel dédelgetett, elárasztotta a perfekcionizmus és az egyre inkább érvényesülő zenei fegyelem.

Mintegy 50 éves koráig Elman nagyrészt megőrizte tekintélyét, de a hangját bevívó szenvedély később kezdett alábbhagyni, tempói még lassúbbá váltak, és amint balkézbjátéka lankadni kezdett, hegedülése még hiteltelenebbé, még ormótlanabbá vált. A pályafutásának utolsó két évtizedében készült felvételek többsége jóvátehetetlen károkat okozott Elmannak a hegedűjáték történetében kivívott tekintélyében, és ennek következtében a fiatal hegedűs generáció nagy része, akik alig, vagy egyáltalán nem tudták, hogyan hegedült fénykorában, valamiféle komikus figurának képzeltek.

Történelmi szempontból nézve Elman nem gyakorolt tartós, mélyreható befolyást a hegedűjáték művészetére. A New York-i Manhattan School of Music-ban lévő Elman-tanszékétől eltekintve, mindössze csekély számú, hibetetlenül szép, áporodott szagú lemezt hagyott hátra erről a tíz évről a „Mischák emlékezetes Mischája”, kevés jó állapotú lemezt pályafutásának középső részéről, és néhány zavarba ejtően kínos felvételt utolsó periódusából. Viszont rendelkezésünkre állnak az idősebb emberek visszaemlékezései, akik még hallották őt fénykorában, és mindig becsben fogják tartani az „Arabian Nights”-ban megszólaló hegedűhangját, és varázslatos, fantáziadús előadásmódját. Magától értetődik, hogy a hegedülésről vallott felfogás folytonos változásával egyre kevésbé dominál a szempont, hogy valósággal ömöljön a hang a hegedűből, így az ő hegedűjátékához hasonlóan már soba többé nem fogunk hallani. Közreadta Rakos Miklós

Ingolf Schauer/Harry Schröder

Egy szenvedélyes (szenvedéses?) pálya

Zenekari muzsikuskok egészség-analízise

Alig létezik még egy olyan szakma, amely oly sokszor van kitéve ártalmas feszültségeknek, eufória és frusztráció között hullámzó kedélyállapotoknak. A muzsikuskok lét legtöbbször nem is hivatás, hanem életforma. A muzsikálás a gyermekkortól kezdve lényeges részét képezi az egyén életének. Ha a személyiségnek ezt a részét különféle káros befolyások érik, hamar elbizonytalanodás léphet fel, amely negatívan befolyásolhatja a művészi tevékenységet.

A zenekari muzsikuskok foglalkozása nemcsak a kívülről nézve kitűnő mesteresség. A nyilvános fellépések ünnepélyes eseményekhez, művészi élvezetekhez és sikerekhez kapcsolódnak. Ez azonban még a közönséget sem téveszti meg, tudja, hogy a zenélés magas színvonalú az egész életet kísérő fáradtság, gyakorlás révén őrizhető meg, és lemondásokkal kikövezett küzdelmes utat jelent. Mindazonáltal a privát életre- és egészségre ható energiák és egyéni áldozatok csak a bennfentesek számára ismertek igazán. Az USA-ban a muzsikuskok szakma a „Top five”-hoz tartozik. A Focusban 1997-ben „Orchesterstress” címen megjelent tanulmány félelmekről, depresszióról és alvászavarokról, mint a muzsikuskok körében széles elterjedt jelenségről tudósít.

A Die Welt 2005. szeptember 8-án elemzi a téma feszültséggel teli erejét. A cikk „A muzsikuskok görcsöktől, hideg verítéktől és migréntől szenvednek” cím alatt olyan hivatás-specifikus betegségekkel foglalkozik, amelyek stressz, egyoldalú tartás és hosszú túlmunka révén lépnek fel.

Más hivatásokkal összehasonlítva, szinte nem is létezik olyan, a művészi szakmát érintő, csoport-specifikus egészség-analízis, amely a lelkiállapot megállapításánál megállt volna. Olyan empirikus körülmény-analíziseket használnak, amelyek az egészségi következményekkel szisztematikusan kapcsolatba hozhatók. Emellett fel kell tárnunk mind a megterhelő faktorokat mind a mindenkori egészségkárosító forrásokat. Csak így lehet a zenekar-specifikus egészségkárosodó végkövetkeztetéseket és ajánlásokat levezetni. Ennek a törekvésnek áldozott egy átfogó tanulmány, amelyet nemrég a Lipcsei Egyetem (Pszichológiai Intézet II) dolgozott ki.

A vizsgálatban négy szövetségi tartományból nyolc színházi- és szimfonikus zenekar vett részt. A 370 muzsikuskot bekapcsoló reprezentatív mintavétel életkor szerint felosztott három csoporttal foglalkozott. További szociodemográfiai adatokat a zenekarban betöltött pozícióból (szóló, tutti) és nemi hovatartozásból nyertek.

VÁLOGATÁS AZ EREDMÉNYEKBŐL

A pálya pozitív aspektusai

A zenekari muzsikuskok többségének hivatása örömet okoz, azt érdekesnek, értelmes-

nek és változatosnak éli meg (1. táblázat). A pályát és a nyilvánosság előtt bemutatott produkciókat a vizsgált személyek több mint 70 százaléka minősítette jónak. A megkérdezettek kétharmada pozitívan értékelt a lehetőséget, hogy munkájuk során képességeiket ki tudják fejteni és mindig újat tudnak tanulni. Azt, hogy a zenekarban jó a kollegiális szellem, a muzsikuskoknak majdnem 70 százaléka állította.

A hivatás negatív aspektusai

Az alacsonyabb százalékok az egyes zenekarok eltérő körülményeire utalhatnak, tehát a megelőző intézkedéseknél lényeges ezekre is odafigyelni.

Négy nyilatkozat a zavaró körülményekre utal. A zenekari muzsikuskok fele érzi a hangerőt ártalmasnak. A próbatermek száma és minősége, a szellőzés elégtelensége és a szűk tér is oka az elégedetlenségnek. Néhányan a játéktér méreteit is kritizálták. Több mint 50 százaléka a zenészeknek a munka folyamán a döntési lehetőségeket is elégtelennek minősítette. A zenekar feletti gondoskodást is kritika érte. Így a megkérdezettek 47 százalékának az a véleménye, hogy a tagok egészségére és jó közérzetére nem sok gondot fordítanak, egyharmaduk pedig úgy érzi, hogy nincsenek tekintettel a személyes életkörülményekre. A művészi együttműködés jelenti azt az alapot, amelyre a közös teljesítményt építeni lehet. Ám ez a közösség legtöbbször a záró akkorddal véget ér. További, a táblázatban nem jelzett értékelések szerint, a muzsikuskok egyharmadának véleménye az, hogy a változások-

1. táblázat

Zenekari muzsikuskok munkájukkal kapcsolatos pozitív nyilatkozatai

A pozitív top tíz

1. Érdekes és változatos munka	84%
2. A közönség számára kielégítő teljesítmény	(79%)
3. Örömteli munka	(78%)
4. Értelmes tevékenység érzete	(74%)
5. A zenekar jó hírneve	(70%)
6. A kollegiális viszony általában jó	(69%)
7. Mindig újat lehet tanulni	(57%)
8. Képességek és készségek fejlesztésének lehetősége	66%
9. A munkahely nincs érintve átszervezési intézkedésektől	(65%)

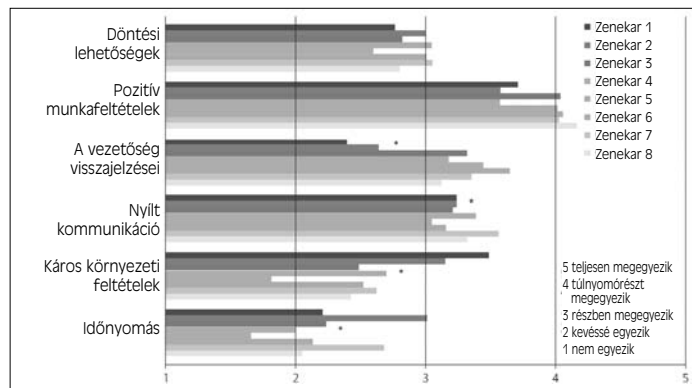
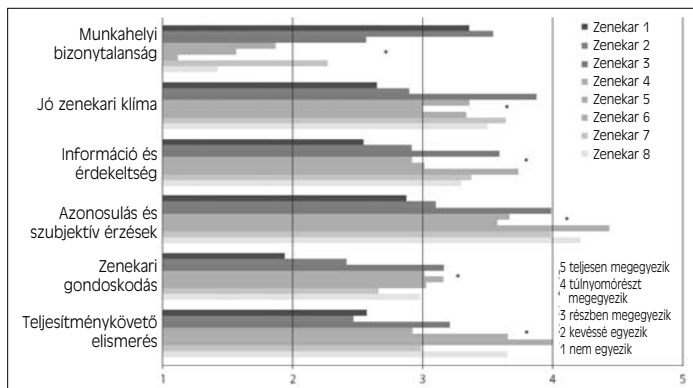
2. táblázat

Zenekari muzsikuskok munkájukkal kapcsolatos negatív nyilatkozatai

A negatív top tíz

1. Káros zajhatás.	(58%)
2. A betanulandó darabok sorrendjét nem lehet önállóan megállapítani	(53%)
3. A munka szervezetlensége	(51%)
4. A zenekari tagok jó közérzetére és egészségére nincs sok gond fordítva	(47%)
5. Az időt nem lehet önállóan beosztani	(44%)
6. Elégtelen hely a szólópróbáknak	(8%)
7. A személyes elkötelezettségnek nincs értéke	(38%)
8. Elégtelen szellőzés	(38%)
9. Szűk tér	(36%)

1.áttekintés (bal) és 2. áttekintés (jobb).
Munka- és szervezési tulajdonságok a zenekari összehasonlításban

ról és a döntésekről rosszul informáltak. Azonkívül a karmester ítélete a teljesítményekről nem igazságos. Azt, hogy a nyílt kommunikációban kollegiális problémák vannak, a megkérdezettek egyharmada állítja.

A ZENEKAROK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Sajátosságok a munka- és szervezés terén

Németország az egész világ szemében híres magas színvonalú zenekultúrájáról. A spektrum nemzetközileg elismert zenekaroktól, kisebb színházakon keresztül – amelyek a nagyvárosokon kívül is opera- és koncertlátogatást tesznek lehetővé – egészen a speciális zenei irányzatú amatőr együttesekig terjed.

Ez a sokféleség tükröződik vissza a zenekarok munka- és szervezési sajátosságainak eltérő megítélésében (lásd 1. és 2. áttekintést). A munkahelyi bizonytalanságot a 3. és 8. zenekar muzsikusi kevésbé találják fenyegetőnek mint az első két zenekar tagjai. Mindkét együttes fuzionált zenekar, azaz költségtakarékossági kényszer következményeképpen két-két zenekart összeolvasztottak. Az ezzel kapcsolatos változások részben még nem záródtak le vagy differenciákhoz vezettek. Illetékes helyeken a problémák ilyen természetét gyakran nem veszik tudomásul.

A közvetlen munkafeltételeket a zenekarok a 3.-tól a 8-ig a többivel összehasonlítva ugyancsak kedvezőbbnek találták. Ezekben a zenekarokban általánosan jó klíma uralkodik, a tagok úgy érzik, hogy tájékozottak és azonosulni tudnak együttesükkel. Ez különösen a 3. 6. 7. és 8. zenekarra vonatkozik, amelyek egy régió túlterjedő ismertséggel rendelkeznek. A gondoskodást nem ilyen pozitívan élik meg. A tulajdonképpeni feladatok teljesítése vagy működési helyszínük mérete hasonlóan értékelt

mindegyik zenekarban. A fuzionált zenekarok problémái ennélfogva főként a szervezési sajátosságokban rejlenek. Javulás a zenekari vezetés és a zenekari tagok közötti jobb kommunikáció révén volna elérhető. A muzsikuskok jobban informálnak éreznék magukat. Ez a zenekarral való azonosulásra is kihatással, és következményeként a kollegák közötti kommunikációra is jótékony hatással lenne. A gondoskodás a teljesítmény elismerése, a vezetőség visszajelzése révén volna megoldható. Ez gyakran a vezetés minőségén múlik, ennek jobbítása az egész együttes teljesítményének növelésére kihatna. A „top” zenekarok inkább vannak olyan helyzetben, hogy az ilyen deficiteket ideiglenesen kiegyenlítsék.

A legerősebben a 2. zenekarnál megélt időnyomás, gyakran szoros terminusokkal, egy tipikus utazó zenekar problémáit jelzi. Minden kitűzött munkafolyamat tervezésénél elegendő pihenő időről is gondoskodni kell, és tekintetbe kell venni különös körülményeket is, mint pl. torlódást az autópályán. A zenekarok közötti jelentős különbségek oka a körülményekben is kereshető. A munka-körülményekre ható intézkedéseket zenekar-specifikusan kell kezelni. Az, hogy a működés során a zajhatás valóban elkerülhető, kérdéses. Azonban még ennél a pontnál is, bár kevésbé, jelentős különbségek vannak az egyes zenekarok között. Valójában igen különböző teremfeltétel vagy egyénekről történő gondoskodás létezik (pl. hangvédő falak, fül dugó).

Szubjektív panaszok az összehasonlítás során

Szubjektív megítélésük szempontjából nincs lényeges különbség az egyes zenekarok muzsikusi között. Figyelmet kell azonban fordítani ezekre mégis, mert összértékük eléggé magas szintet ér el. A muzsikuskok elsősorban csontrendszer-fájdalmaktól szenvednek. De pszichikai panaszok,

mint kimerültség és ingerültség, is szerepet játszanak. A hangszeres játékosok kifogástalan játék-képessége ilyen körülmények mellett nehezen elképzelhető. A fizikai igénybevétel a munkakörülmények javításával (pl. megfelelő ülőalkalmatosságok) csökkenthető.

Az egészségi sajátosságokat befolyásoló tényezők

A zenekari muzsikuskok szakmai körülményei és panaszai közötti kapcsolatok felméréséhez, és a leszűrt tapasztalatok alapján egészségmegőrző javaslatok megtételéhez, megkísérelték a speciális hatásokat kimutatni. (ún. regresszió analízisekkel). A 3. táblázatban az összes ilyen testi és pszichikai panaszokat okozó külső hatást (prediktorokat) listába szedték. Egyike ezeknek a faktoroknak az időnyomás. Feloldása optimalás szervezéssel (jobb információ esetleg bekövetkező változásokról, vagy kiegyensúlyozott utazási-játék- és próbatervek) volna lehetséges. A panaszok csökkentéséhez vezet a nyílt kommunikáció és a konfliktuskezelés is. Azt, hogy milyen mértékben volna lehetséges egy szolgálaton kívüli aktivitás a szakmai tevékenységben korlátozott kommunikációs lehetőségek kiszélesítésére, meg kellene vizsgálni. Akadályozóként megélt körülmények testi panaszokhoz vezetnek. Az eredményekből egyértelműen kitűnik, hogy lelki terheléseknek is lehetnek testi megnyilvánulásai. Pszichikai kimerültség, valamint ingerültség és leterheltség fizikai teljesítmény-csökkenéssel járhatnak. Fordítva, emésztési zavarok és csontrendszer-fájdalmak nagyban felelősek a pszichikai panaszokért. A tartásból és a hangszerkezelésből vagy a mindennapi napi hangulatból eredeztethető merevség a korlátozott finom-motorikus mozgás miatt bizonytalansághoz vezethet. A várakozásnak megfelelően a lelet szerint

3. táblázat. Testi és pszichikai panaszokat befolyásoló körülmények

MUNKA-ÉS SZERVEZÉSI SAJÁTOSSÁGOK	
Nyílt kommunikáció és konfliktus-kezelés	Testi panaszokat akadályoz Pszichikai panaszokat akadályoz
Környezeti adottságok	Testi panaszokat okoz
Időnyomás	Testi panaszokat okoz Pszichikai panaszokat okoz
MEGTERHELÉSEK	
Lámpaláz	Testi panaszokat okoz Pszichikai panaszokat okoz
Pszichikai kimerültség	Testi panaszokat okoz
Ingerültség	Testi panaszokat okoz
Emésztési panaszok	Pszichikai panaszokat okoz
Csontrendszerfájdalmak	Pszichikai panaszokat okoz
PANASZOK LEKÜZDÉSE	
Beletörődés	Testi panaszokat okoz Pszichikai panaszokat okoz
Erőkifejtés	Testi panaszokat okoz
Megelégedettség	Pszichikai panaszokat csökkent
Nyugalom/Kiegyensúlyozottság	Testi panaszokat csökkent Pszichikai panaszokat csökkent

a nyugalomnak és kiegyensúlyozottnak erős panaszredukáló hatása van. Lazítási technikák a pszichikai és testi állapotra pozitív hatással bírnak. Reznált leküzdési formák testi és lelki panaszokra utalnak. Itt mutatkozik meg az alkalmazható stresszkezelési programok jelentősége. A lámpalázhoz való egyéni viszonyulásnak (relatív stabil személyjegy) biztos befolyása van mind a testi mind a lelki panaszokra.

Összefoglalás

Az eredmények bizonyítják a munkafolyamatokat kísérő üzemi egészség-analízis szükségességét és jelentőségét a zenekaroknál. A 3. áttekintés a nyert diagnózisból a végkövetkeztetést vonja le és meghatározza a változtatási kiindulópontokat. Ezek alapján támogatható a muzikusok és környezetük preventív intézkedéseinek elősegítése.

Mivel a zenekarok gyakran igen indivi-

3. áttekintés: ajánlások az egészség megóvásához zenekarok számára

- > Elégtelennek megélt zenekari klíma
- > Munkahelyi bizonytalanság
- > Elégtelen környezeti adottságok
- > Túl csekély nyilvános kommunikáció
- > Időnyomás
- > Alacsony hatásfokú stratégia a problémák és leterhelések legyőzéséhez (eredménytelenségnél rezignáció)
- > Kimerültség és ingerültség
- > Rendszeres lámpaláz
- > Erőkifejtés
- > Csontrendszer-fájdalmak
- > Alacsony koherencia-érzet

A személyzeti és szervezési fejlesztés feladatai (pl. vezetési tréning karmesterek számára)

- > Egészségi tanulókör
- > Stressz-leküzdő tréning
- > Kommunikációs- és probléma-megoldó tréning
- > Intervenció program a lámpaláz legyőzéséhez
- > Egyéni tanácsadás

duális karakterrel rendelkeznek, az általános tanácsok csak részben reálisak. A vizsgálatok eredménye alapján az azokba bevont zenekarok számára speciális visszajelzéseket lehetett adni. Ezek a mindenkori zenekari vezetőségnek lehetővé teszik a meghatározott adottságok célzott befolyásolását, és az eredmények alapján a megfelelő intézkedéseket.

(Das Orchester 2008/9)

Szinte már tudjuk, mikor jön a varázslat...

Interjú Szepesi János klarinétművésszel a 15 éves Budapest Klarinét Kvartett alapítójával és művészeti vezetőjével

! Tizenöt évvel ezelőtt mi adta az ötletet, hogy éppen négy klarinétal alakítsanak kamaragyűttest?

– Kezdetben különböző zenei táborokban, klarinétos kurzusok alkalmával a növendékek által ismertem meg ezt a formációt, ami Magyarországon akkor még nem honosodott meg. Nekem azonban azonnal megtetszett. Itthon elsősorban a fúvósötös kultusza dívott, vagy az öt klarinét, a négy klarinétos összeállítás inkább külföldön volt honos. Felismertem, hogy rengeteg

lehetőség rejlik ebben az „egynemű” kamarazenélésben, hiszen a zenekari gyakorlatra is nagyon jó hatással van, ha „stimmkollégák” a zenekari feladatokon túl is együtt játszanak, ráadásul kamarazenét. Ez rendkívül jótékony hatással van mind az intonáció, mind a hangszín homogenitására.

! Ön a Rádiózenekar klarinétművésze, a másik három kolléga azonban nem a Rádiózenekarban játszik...

– Igen, valóban nem. De az együttes többi tagja mind a Concerto Budapest muzsikusa, így ott valóban meg tud valósulni a szólamnak ez az ideális egysége.

■ Mi volt a céljuk a megalakulásakor?

– Engem mindig érdekelték a kamarazeneben rejlő lehetőségek. Több ötletem is volt ebben a vonatkozásban, többek között vonósokban is gondolkodtam. Végül ez az összeállítás látszott a leginkább megvalósíthatónak. Ehhez azonban meg kellett találni azokat a kollégákat, akikkel nem csak szakmailag, hanem emberileg is jól megértjük és kiegészítjük egymást.

■ Hogyan találtak egymásra a kvartett tagjaival?

– Egy zenekari turné alkalmával találkoztam Mayer Lászlóval, akit korábban nem nagyon ismertem. Hosszas beszélgetések után azonban kiderült, hogy a világról és annak értékrendjéről is hasonlóan gondolkozunk, s zeneileg is azonnal azonos hullámhosszra kerültünk. A mai napig sokat számít nekem az ő véleménye, és kifinomult zenei ízlése. Amikor megosztottam vele ezt az ötletemet, akkor kezdtünk beszélgetni arról, hogy kikkel tudnánk szépen és jól együtt játszani. Nagyon fontos szempont volt például, hogy ki legyen a basszusklarinétos, ami egy nagyon fontos szólam. Tizenöt évvel ezelőtt a basszusklarinét még nem volt olyan önálló hangszer Magyarországon, mint manapság. A hangszerek is csak a rendszerváltás után kezdtek beáramlani az országba, és a klarinétosok akkor kezdték próbálgatni az új fejlesztéseket. Pápai Ákos már egy új generáció kiváló basszusklarinétosa, éppen egy felbomló félben lévő együttesben játszott, így örömmel vállalta a felkérést, hogy legyen az alakuló klarinét-kvartett tagja.

■ Ekkor már csak egy negyedik alapító tagra volt szükség...

– Végül Reé Györgyre esett a választásunk, akit szintén egy közös munka során ismertünk meg és a muzikalitása mellett emberileg is megfelelőnek tartottunk. Gyuri rendkívül jól alkalmazkodik, ugyanakkor nagyon színes, egyéni a játéka és a zenei elképzeléseink is nagyon hasonlóak. Mikor összeállt a csapat, akkor leültünk egy Váci utcai presszóban és innen számítjuk a megalakulást.

■ Feltételezem, hogy a presszóban egyeztetették a jövőbeni stratégiát is...

– Az egyik kulcsfontosságú kérdés maga a

repertoár volt: milyen darabokat játszunk, honnan merítsünk, ki lesz az, aki esetleg átiratokat készít számunkra. A másik fontos kérdés pedig maga a szervezés, illetve a logisztika. Végül is tizenöt év elteltével elmondhatom, hogy ez utóbbi mind rám hárult, ennek minden nehézségével és örömeivel együtt. De alapjában véve nagyon szívesen csinálom, hiszen a szervezésből, a koncertek előkészítéséből, vagyis magából a menedzselésből is rengeteget tanultam.

■ Milyen tanulságokkal járt az Ön számára ez a szervező munka?

– Nagyon szívesen emlékszem vissza a 2006-os Mozart-emlékévre. Az évforduló alkalmából lehetőségem nyílt arra, hogy a Rádióban szervezzek egy fúvós-kamara sorozatot. Nagy élmény volt számomra, hogy a Rádió keretén belül részt vehettem Mozart valamennyi fúvós-hangszerre írt kamaraművének szervezésében és előadásában. Ez nagyon jó iskola volt számomra, aminek a tapasztalatait a klarinét kvartett menedzselésében is felhasználhatom. Maga a folyamat, minden hasonló típusú együttesnél azonos, ha kellő komolysággal valósítjuk meg az elképzeléseinket. Először a figyelemfelkeltés a legfontosabb, prospektussal, hangzó anyaggal, bemutatkozó koncerttel. Ezt követően a befektetett rendszeres és folyamatos munka általában meghozza a gyümölcsöt. Az első amerikai turnénkra három év után került sor és ez eddig háromszor ismétlődött meg.

■ Most is rendszeresen fellépnek külföldön?

– Sajnos most egy kicsit nehezebb a helyzet, a szervezés és a személyes elfoglaltságaink miatt is, azon kívül mivel a három társam ugyanabban a zenekarban játszik, így nem tudnak egyszerre távol lenni az együttestől. Ez előnyös a zenekari játék tekintetében, de kifejezett hátrányt jelent a turnék szervezésekor. Legközelebb Svájcba készülünk.

■ Az első feltételre visszatérve, hogyan alakították ki az együttes törzsrepertoárját, hiszen a klarinét repertoár viszonylag fiatal – mindössze a bécsi klasszikus szerzőkig nyúlik vissza -, az Önök koncertjein pedig barokk művek is szerepelnek?

– Négy klarinét olyan harmonikus hangzásokra képes együtt, hogy akár az orgona illúzióját is keltheti, elsősorban vokális

művek kíséretekor. Az egyik amerikai felépésünk során épp a közönség egy negatív előítéletekkel érkező tagja állapította meg a koncert hallatán, hogy mennyire gazdag, változatos, dús és finom lehet négy klarinét összhangja. Az eredeti repertoár ugyanakkor valóban nagyon behatárolt, tekintve, hogy elsősorban huszadik századi és kortárs kompozíciókból válogathatunk, és nem biztos, hogy a napi munka után a hallgatóságnak csak ez jelenti a kikapcsolódást. Maga a műfaj is megkövetel bizonyos könnyedséget, éppen ezért nekünk meg kellett találni az egyensúlyt a nehezebben befogadható és a populárisabb alkotások között. Ezt elsősorban átiratok segítségével tudtuk megteremteni. Ráadásul az átiratoknak köszönhetően olyan műveket tudunk megszólaltatni egy-egy távolabbi településen, vagy kisebb helységben, ahová szimfonikus zenekar nem tudna eljutni. Példának említem az „Alpoktól délre” című szimfonikus darabot, amit ebben a felállásban is mindig, mindenütt óriási sikerrel játszunk. Abban a szerencsés helyzetben voltunk, hogy megismertük Brünauer Tibort, aki rendszeresen készítette számunkra átiratokat.

■ Úgy tudom Brünauer Tibort szoros barátság fűzte a Budapesti Klarinét Kvartettbe?

– Nagyon sokat köszönhetünk az ő zenei átiratainak és instrukcióinak. Épp ezért volt nagyon fájó számunkra, hogy a Klarinét Ünnepek keretében a Festetics-kastély Tükörtermében december elején tartott lemezbemutató koncertünkre betegsége miatt már nem tudott eljönni, és az elmúlt év végén eltávozott közülünk. A másik zeneszerző, akire szintén nagy szeretettel emlékezünk, Hidas Frigyes. Élete utolsó opuszát az együttesnek írta, de sajnos már nem érthette meg a „Klarinét kvartett” ősbemutatóját. Örökké emlékezetes marad számomra, ahogy a Rádió Pagodájában gyakran biztatott, hogy „Szepeikém készül a darab”, mígnem egyszer csak letette elém a partitúrát. Felemelő érzés volt, hogy megajándékozta az együttest egy ilyen kompozícióval, hiszen én az ő Fantáziáján nőtem fel, és kezdő zenekari muzsikusként még sokat volt alkalmam együtt dolgozni vele a Rádióban.

■ Melyek voltak a további fontos állomások az együttes életében?

– Természetesen mi is szerettünk volna minél előbb hangzó anyaggal megjelenni.

Referenciaként akkor még a kazetta szolgált, de azután elkészült az együttes első CD-felvétele is, amit később egy „Best of” CD követett. Ez utóbbira a saját kedvenc darabjainkból válogattunk. Végül most, tizenöt év elteltével a Hungarotonnál sikerült rögzítenünk egy olyan lemezt, amelyen már kifejezetten az együttes számára komponált alkotások szerepelnek.

■ *A Budapesti Klarinét Kvartettnek köszönhetően tebát maga a hangszer-összeállítás is új impulzusokkal gazdagította a hazai zeneszerzőket, hiszen tudomásom szerint korábban nem születtek művek négy klarinétra.*

– Számomra az a legfontosabb, hogy ez nem alkalmi formáció, hanem adott összeállítás: egy szimfonikus zenekar klarinétszólama. Ha négy azonos hangszeren játszók muzsikussá válnak egymásra, és jól tud együtt muzsikálni, az a zenekari hangzáson is meghallatszik, és ez aztán elindít egy folyamatot. Vagyis a zeneszerzők bátran gondolkodhatnak az együttesben, és annak tagjaiban.

■ *Ilyenfajta együttműködésre éppen a klarinétrepertoár szolgált több példát is, gondoljunk például Mozarthra vagy Brahmsra.*

– Igen, ez a mi esetünkben is így működött, Dubrovay László, Kovács Zoltán, Fekete Gyula és Brünauer Tibor is kifejezetten az együttesnek ajánlotta a műveket. Úgy gondolom, hogy iskolát is teremtettünk ezzel egy új klarinétos generációnak, amelynek tagjai a számunkra írt művekkel további ihletői lehetnek új szerzeményeknek. Remélem, hogy a nagyon sok befektetett munka a klarinét kvartett esetében is olyan színvonalú, ami az együttes tagjai és a közönség számára öröm, a zeneszerzők számára pedig ihlető forrás. Mostanra elértük azt a szintet, hogy megoszthatjuk egymás között a feladatokat, mondjuk felváltva játszunk első szólamot. Ilyenkor a kísérszólamokat játszóknak azon igyekeznek, hogy minél inkább kiszolgálják a kollégát, és szinte minden rezdülését lesik. Előre érezzük, mikor következik a varázslat, és számunkra ez jelenti a műfaj szépségét.

■ *Hogyan értékelné az elmúlt tizenöt évet?*

– Ez a tizenöt év úgy telt el, hogy nem szólt mindig minden rólunk, de nem is ez volt a cél. Mindenki muzsikált a saját zenekarában, s mellette töltöttünk a kamaraze-

nével. Ha sokat voltunk együtt – elsősorban négy-hat hetes turnék alkalmával –, akkor utána szükségünk volt pihenésre. Ezt követően annál nagyobb örömmel ültünk újra össze, amikor új műsorra készültünk, hiszen folyamatosan érkeztek a felkérések és a darabok, elsősorban az átíratok. Menet közben viszont nagyon sok ötletet sikerült megvalósítani. Nekem kezdetől fogva nagyon fontos volt, hogy éneket is kíséjünk. Számomra a hangszerjátékban a vokalizás az ideál és a követendő minta, a tanításban is mindig ezt tartom elsődlegesnek. A vokális szólam ráadásul rendkívül színessé és különlegessé teszi magát a műfajt is és a hangzást is. Elsődlegesen átíratokat játszunk ekkor is, de az énekhangnak köszönhetően könnyedebb műfajú alkotásokkal is bővíthetjük a repertoárt. Éppen most kaptunk egy felkérést operaáriák kíséretére, de Richard Strauss és Gershwin dalait is meg tudjuk szólaltatni ezzel az összeállítással. Nagyon jól sikerült a nyitás ebben a műfajban, mert Halmai Katalin személyében olyan kvalitású énekesnőt találtunk, aki nemcsak nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő, hanem akinek a zeneisége és egész művészi habitusa rendkívül inspiráló a kvartett számára.

■ *Személy szerint Önnek mi a legfontosabb az együttesben?*

– Számomra a klarinét kvartett a zenei élményeken túl elsősorban azt jelenti, hogy tizenöt éve játszunk együtt négy muzsikussal, akik a mai napig, szívesen ülnek le muzsikálni, beszélgetni egymással, következőképpen nincsenek titkaink egymás előtt. Az első próbákon fél óráig szinte bele sem fújunk a hangszerbe, csak az addig átélt élményeinket osztjuk meg. Ez alatt a tizenöt év alatt a kamarazenélés mellett, elsősorban az emberi kapcsolatokat építettük és elmondhatom, hogy szert tettem három olyan kollégára és barátára, akikhez mind zeneileg, mind emberileg nagyon közel kerültem. Ha nincs ez a felállás, akkor kollégákként ma talán csak felületes, köszönő viszonyban lennénk egymással. A kvartettnek köszönhetően viszont úgy gondolom, hogy alakítottuk egymás személyiségét is.

■ *Hogyan tudták befolyásolni egymás személyiségét, hiszen már mindannyian felnőtt, diplomás művészek voltak, amikor létrehozták az együttest?*

– Az együttesen belül nekem például arra volt szükségem, hogy kicsit lazuljak, ami

esetemben azt jelentette, hogy kevésbé legyen szigorú. Én általában mindenben maximalista vagyok, és az ehhez szükséges fegyelmet is nagyon megkövetem. A próbák légkörét azonban mindig sikerült humorral oldottabbá tenni. Valószínű, hogy nekem éppen erre volt szükségem, hiszen maga a műfaj is megkövetel bizonyos oldottságot. A társaimnak pedig talán az én „szigorúságomra” volt szüksége ahhoz, hogy ugyanolyan professzionális igénytelenséggel vegyenek részt ebben a munkában, mint más művészi feladatokban. A végcél mindig az, hogy a közönség azt érezze, hogy felszabadultan játszunk és muzsikálunk!

■ *Milyen távlati terveik vannak?*

– Egyre többet szeretnénk játszani gyerekeknek. Rendeztünk már gyermekeknek karácsonyi koncertet is. További tematikus ifjúsági koncerteken szeretném az egyes művészeti ágakat közelebb hozni egymáshoz és megmutatni a közöttük lévő kapcsolatot. Együtt lenne próza, ének és hangszer, ami természetesen nemcsak a gyerekeknek érdekes, hanem felnőtteknek is, de maga az összeállítás elsősorban a gyerekekhez szólna. Ennek megvalósításában szintén nagyon sok segítséget kaptunk Brünauer Tibortól, aki nemcsak karácsonyi darabot írt az együttesnek, hanem olyan karácsonyi darabokat is meghangszerelt, amelyek nagyon szépen megszólaltak négy klarinéton. Ezen kívül Richard Strauss és Hugo Wolf dalaiából válogattunk olyanokat, amelyek valamilyen módon kapcsolódtak a gyermekek világához, vagy a karácsonyi ünnepkörhöz. Bár ezek a dalok elsősorban felnőttekhez szólnak, de versekkel kiegészítve nagyon harmonikusan illeszkedtek a koncertek hangulatába és a gyerekek is meglepően fogékonyan mutatkoztak a befogadásukra. A műsor sikerén felbuzdulva gondolkozunk egy hasonló tematikus CD rögzítésében is, de a legközelebbi CD-felvétel terve mindenképpen az énekhangot helyezi előtérbe. Ezen kívül sok olyan mű van még a repertoárunkon, amit még nem játszottunk el nyilvános koncerten. A legnagyobb büszkeség és öröm számunkra azonban mégis az, hogy megjelent első kortárs hanglemezeink – Clarinetto Diabolico – címmel, és mostanára a kortárs magyar zeneszerzőktől is két lemezre való anyagunk gyűlt össze, valamint művészi és emberi tekintetben is sikerült folyamatosan építkeznünk.

Kaisinger Rita

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR

2011. február 13. vasárnap, 19.30

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Fortissima

Mahler: III. szimfónia
Wiedemann Bernadett
Magnificat Ifjúsági Kórus
Budapesti Akadémiai Kórustársaság
Vez.: Roberto Paternostro

2011. február 20. vasárnap, 11.00
Olasz Kultúrintézet

A megérthető zene

Angyalok és démonok
Gyöngyösi: I. szimfónia
Németh Judit
Nyíregyházi Cantemus Vegyeskar
Előad és vez.: Hollerung Gábor

2011. február 25. péntek, 19.00
Klauzál Ház

Budafoki hangversenyesték

Britten:
Variációk és fuga egy Purcell-témára
Kákonyi: Harsonaverseny
Goldmark: Falusi lakodalom
Vez.: Hollerung Gábor

2011. február 26. szombat, 11.00
Klauzál Ház

A megérthető zene junior

Britten:
Variációk és fuga egy Purcell-témára
Előad és vez.: Hollerung Gábor

2011. március 9. szerda, 19.30
Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Fortissima

Csemiczky: Scherzo alla ungherese
Kodály: Háry János-szvit
Sosztakovics: VII. szimfónia
Vez.: Hollerung Gábor

BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG

2011. február 20.
Művészetek Palotája

Schubert maraton

Schubert: Rosamunda-kísérőzene
Vez.: Kovács János
Km.: a Nemzeti Énekkar,
karigazgató: Antal Mátyás

2011. február 21. Operaház

Kodály bérlet/3

Schubert: Rosamunda-kísérőzene
R. Strauss: Rózsalovag-keringő
Ravel: Bolero Farsangi meglepetések
Vez.: Kovács János
Km.: a Nemzeti Énekkar,
karigazgató: Antal Mátyás

2011. február 22. Operaház

Mahler bérlet/5

Schubert: Rosamunda-kísérőzene
R. Strauss: Rózsalovag-keringő
Ravel: Bolero
Farsangi meglepetések
Vez.: Kovács János
Km.: a Nemzeti Énekkar,
karigazgató: Antal Mátyás

CONCERTO BUDAPEST

2011. január 30. vasárnap, 19.30

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Karajan bérlet

Mozart: D-dúr fuviolaverseny, K.314
Mercadente: e-moll fuviolaverseny
Schubert: VIII. „Befejezetlen”
szimfónia, h-moll, D.759
Vez. és km.: Sir James Galway

2011. február 13. vasárnap, 11.00
Nemzeti Múzeum

Dzsopotán és Gásztöföld családi sorozat 2.

Dido és Aeneas – boszorkányok és búcsú
Km.: Nagy-Kálózy Eszter színművész,
Szabad Hangok énekegyüttes
Művészeti vezető: Lakatos György

2011. február 20. vasárnap

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Kurtág-est

Február 27. vasárnap, 11.00

Zeneház

Manó bérlet 3,
Hangjáték, hol itt, hol ott...

2011. március 5. szombat 19.30

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Richter bérlet

Rimszkij-Korszakov: Nagy orosz
húsvét – nyitány, op.36
Sosztakovics:
2. gordonkaverseny, op.126
Csajkovszkij:
V. szimfónia, e-moll, op.64
Km.: Perényi Miklós – gordonka
Vez.: Keller András

2011. Március 11. péntek, 19.30

Thália

Fischer Annie bérlet

Mozart és Moz'Art,
Beavatottak és kiválasztottak –
Mozart tudománya
Házigazda: Batta András
C-moll adagio és fuga KV 546
Vonósnégyes átírat a Wohltemperiertes
Klavier II. kötetéből KV 405, Nr 3
G-dúr vonósnégyes, IV. tétel KV 387
Szabadkőműves gyászzené KV 477
Gran Partita KV 364
Vez.: Keller András

DEBRECENI FILHARMONIKUS ZENEKAR

2011. február 10. 19.30

Debrecen, Kölcsey Központ

Gulyás György bérlet

Orff: Carmina Burana
Csemiczky: Carmina Universitatis
Km.: Rost Andrea, Ottokar Klein,
Haja Zsolt, Debreceni Kodály Kórus
Vez.: Karolozs Trikolidisz
Karigazgató: Pad Zoltán

2011. február 17.

Debrecen, Kölcsey Központ

Rubányi Vilmos bérlet

Brahms: d-moll zongoraverseny

Rachmaninov: II. szimfónia
Km.: Bogányi Gergely – zongora
Vez.: Kocsár Balázs

DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

Február 4. 19.00

Duna Palota – Színházterem

Tavaszi Bérlet

Mendelssohn: Hebridák nyitány
Rodrigo: Aranjuezi concerto
Ney Rosauero: Marimbaverseny
Dvorák: Amerikai szvit op.98b
Km.: Csáki András (gitár) a 2010.évi
Fischer Annie ösztöndíj nyertese
Vitkóczy Miklós (marimba)
Vez.: Deák András

Február 6. 10.30

Duna Palota, Színházterem

Családi hangversenyek

Különleges versenyművek
Rodrigo: Gitárverseny
 („Aranjuezi concerto”)
Ney Rosauero: Marimbaverseny
Km.: Csáki András (gitár)
a 2010.évi Fischer Annie ösztöndíj
nyertese
Vitkóczy Miklós (marimba)
Vez.: Deák András
Műsorvezető: Zelinka Tamás

Február 18. 19.00

Duna Palota, Színházterem

Tavaszi Bérlet

„Csajkovszkij est”
Francesca da Rimini fantázia
e-moll op.32
Olasz capriccio A-dúr op.45
5. szimfónia e-moll op.64
Vez.: Oleg Malmcsenko (ukrajna)

Február 27. 10.30

Duna Palota, Színházterem

Családi hangversenyek

Állatkerti útmutató
Devecseri Gábor költő verseit hívjuk
segítségül zenés sétánkhoz
Vez.: Deák András
Műsorvezető: Zelinka Tamás

Március 11. 19.00

Duna Palota, Színházterem

Tavaszi Bérlet

„A Strauss család”
Válogatás id. Johann, ifj. Johann,
Josef és Eduard műveiből
Keringők, polkák, indulók
Km.: Galambos Livia (ének)
Vez.: Deák András

GYÓRI FILHARMONIKUS ZENEKAR

2011. január 27., csütörtök, 19.00

Richter-terem

Nikisch Artur bérlet

Mozartiana
P. I. Csajkovszkij: IV. zenekari szvit
„Mozartiana”, op. 61
W. A. Mozart: C-dúr versenymű
fuviolára és hárfára K 299

S. Rachmaninov:
II. (e-moll) szimfónia
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Drahos Béla – fuvola
Vigh Andrea – hárfá

2011. február 15., kedd, 19.30

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Nikisch Artur bérlet

Győr Budapesten
Szokolay S.: Nyitány-fantázia, op. 185
L. van Beethoven:
C-dúr hármasszvit, op. 56
A. P. Borodin: II. (h-moll) szimfónia
Vez.: Berkes Kálmán
Km.: Baráti Kristóf – hegedű
Várdai István – gordonka
Zsoldos Bálint – zongora

2011. február 25., péntek, 19.00

Richter-terem

Richter János bérlet

G. Verdi: Rigoletto
(az opera koncertszerű előadása)
Vez.: Kovács János
Km.: a Magyar Állami Operaház
magánénekesei
Főbb szerepekben: Miklósa Erika,
Nyári Zoltán, Perencz Béla

MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR

2011. január 31.

Erdélyi Budapesti Operettszínház

Lutoslawski: Kis szvit
Prokofjev: Rómeo és Júlia (Joël Jenny
átírata brácsára és zenekarra)
Bernstein: Divertimento
Gershwin: Catfish Row – szvit a
Porgy és Bess című operából
Km.: Gilad Karni – brácsa
Vez.: Máriusz Smolij

2011. február 7. hétfő, 19.00

Budapesti Operettszínház

Lukács-bérlet

Hacsaturján: Álarcosbál – szvit
Vinicio Meza: Versenymű négy
harsonára és zenekarra
Csajkovszkij: V. szimfónia
Közreműködik a Corpus Harsona
Quartet
Vez.: Irwin Hoffman

2011. február 9. szerda, 16.30

a zenekar próbatermében,

VIII., Múzeum utca 11.

Bűgőcsiga – baba-mama koncertek
Szerkesztő-műsorvezető:
Ácsné Székely Edit

2011. február 9. szerda, 18.00

a zenekar próbatermében,

VIII., Múzeum utca 11.

*Szeretethang – hangverseny várandós
kismamának*

Szerkesztő-műsorvezető:
Ácsné Székely Edit

2011. február 15.

Budapesti Operettszínház

Erdélyi-bérlet

Berlioz: A kalóz – nyitány
R. Strauss: Négy utolsó ének

Csajkovszkij:
VI. (Patetikus) szimfónia
Km.: Kolonits Klára
Vez.: Irwin Hoffman

2011. február 19. szombat, 10.30 Művészetek Palotája

Schubert-maraton

Schubert: C-dúr nyitány
olasz stílusban, D. 591
Schubert-Reinecke: Der Hirt auf dem
Felsen, D. 965 – zenekari változat
Schubert: 8., (h-moll, „Befejezetlen”)
szimfónia, D. 759
Km.: Wierdl Eszter – szoprán
Vez.: Takács-Nagy Gábor

2011. február 22. kedd, 19.30 Bartók Béla Hangversenyterem

Szőke Tibor Mesterbérlet

Rost Andrea áriaestje – Magyar est
Vez.: Medveczky Ádám

2011. március 1. kedd, 19.30 Bartók Béla Hangversenyterem

Szőke Tibor Mesterbérlet – Szimfonikus feljedése!

Madarász Iván:
Fuvolaverseny, No. 2. – ősbemutató
Mahler: V. szimfónia
Km.: Gyöngyössi Zoltán
Vez.: Kesselyák Gergely

2011. március 7. Budapesti Operettszínház

Erdélyi-bérlet

Mozart: Don Giovanni – nyitány
Liszt: A-dúr zongoraverseny
Schumann: I. szimfónia, B-dúr,
„Tavaszi” Op. 38
Km. és vez.: Vásáry Tamás

MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR

2011. február 5. 15.30 Művészetek Háza

Játsszunk zenét a Szimfonikusokkal...
Forgatókönyvíró és műsorvezető:
Csuka Tímea
Vez.: Kovács László

2010. február 11. 19.00 Művészetek Háza

Liszt-est a Miskolci Egyetem Bartók
Béla Zeneművészeti Intézetének
növendékeivel

Liszt: Les Préludes
Liszt: Haláltánc
Liszt: Magyar fantázia
Zongora: Oravecz György
Vez.: Kovács László

2011. február 17. 19.00 Művészetek Háza

Mesterbérlet

Puccini: Pillangókisasszony
Ének: Gonzáles Mónika, Gémes Ka-
talin, Fekete Attila, Kálmándi Mihály,
Markovics Erika, Rezsnyák Róbert,
Rozsos István, Molnár Zsolt, Németh
Gábor, Miskolci Cardinal Mindszenty
Kórus, Cantus Agriensis Kamarakórus
(Művészeti vezető: Gergely Péter Pál)
Vez.: Kovács János

2011. február 28. 19.00 Művészetek Háza

Szezonbérlet

Beethoven: Egmont-nyitány
Rahmanyinov:
Rapszódia egy Paganini-témára
Franck: d-moll szimfónia
Zongora: Farkas Gábor
Vez.: Kovács László

2011. március 1. 19.00 Nyíregyháza, Kodály Zoltán

Beethoven: Egmont-nyitány
Rahmanyinov:
Rapszódia egy Paganini-témára
Franck: d-moll szimfónia
Zongora: Farkas Gábor
Vez.: Kovács László

NEMZETI FILHARMONIKUS ZENEKAR

2011. február 17. csütörtök, 19.30

Klempere-bérlet/4. – a 25 éves Nemzeti

Énekar jubileumi hangversenye

Igor Sztavinszkij: A menyegző
Johannes Brahms:
Szerelmi dalkeringők, op.52
Carl Orff: Carmina Burana
Km.: Szalai Ágnes, Röser Orsolya –
szoprán, Kálmán László, Kiss Tivadar
– tenor, Massányi Viktor, Sebestyén
Miklós – bariton, Balogh József,
Bizják Dóra, Jandó Jenő, Zentai
Károly – zongora, a Talamba Ütő-
együttes-Gödöllő, a Nemzeti Énekar
(karigazgató: Antal Mátyas) a Magyar
Rádió Gyermekkórusa(karigazgató
Thész Gabriella) Vez.: Antal Mátyas

2011. február 27. vasárnap, 15.00 Bartók Béla

Nemzeti Hangversenyterem

Iffjúsági-bérlet/2

A hangszerek királya: az orgona – a
Művészetek Palotája orgonájának
bemutatása
Km.: Virágh András-orgona
Műsorvezető: Kovács Sándor

2011. március 3. csütörtök, 19.30

Ferencsik-bérlet/4.

Anatolij Ljadov: Nénia, op.67
Alexander Glazunov:
Hegedűverseny a-moll, op.82
Alexander Szkrajbin:
III. szimfónia c-moll, op.43
Km.: Baráti Kristóf – hegedű
Vez.: Alexander Vedernikov

PANNON FILHARMONIKUSOK

2011. január 29. szombat, 18.00 Kodály Központ

Maestro I.

Wagner: A bolygó hollandi – nyitány
Vaughan Williams: Tubaverseny
Sibelius: En Saga (Legenda) – szim-
fonikus költemény
Brahms: II. szimfónia (D-dúr)
Vez.: Howard Williams
Km.: Szentpáli Roland – tuba

2011. február 5. szombat, 15.00 és 16.30, Kodály Központ, Csigaház

A Pannon Filharmonikusok egyedi
zenei programja KICSIKNEK! (4-8 év)

2011. február 14. hétfő, 19.00 Kodály Központ

Valentin napi koncert szerelmeseknek
– Music by...: szerelmes filmklágerek
Csajkovszkij:

Rómeó és Júlia nyitányfantázia
Bernstein:
West Side Story – szimfonikus táncok
Magyar filmklágerek
Vez.: Silló István
Km.: Janza Kata és Dolhai Attila

2011. február 20. vasárnap, 18.00 Kodály Központ

Segítség, komolyzene!

Schubi-dubi
Schubert: III. szimfónia, (D-dúr)
Vez.: Vass András
Km.: Bujtor Balázs, László Csaba

2011. március 3. csütörtök, 19.30 Kodály Központ

Breitner VI./Gyermán VI.
Webern: Passacaglia, op.1
Mahler: Gyermekgyászadalok
Dohnányi: II. szimfónia
Vez.: Bogányi Tibor
Km.: Komlósi Ildikó – mezzoszoprán

2011. március 4. péntek, 19.30 Művészetek Palotája Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem, Budapest

Kétszáz éve európai

Webern: Passacaglia, op.1
Mahler: Gyermekgyászadalok
Dohnányi: II. szimfónia
Vez.: Bogányi Tibor
Km.: Komlósi Ildikó – mezzoszoprán

2011. március 5. szombat, 15.00 és 16.30, Kodály Központ Csigaház

A Pannon Filharmonikusok egyedi
zenei programja KICSIKNEK! (4-8 év)

2011. március 15. kedd, 19.00 Pécsi Bazilika, Kodály Központ

Házavatási ceremónia

Vez.: Vass András

ÓBUDAI DANUBIA ZENEKAR

2011. január 27. 19.30

Klebelberg Kultúrkúria

Mozart: A varázsfuvola – nyitány
J. S. Bach:
D-dúr Brandenburgi verseny No.5.
Schubert:
h-moll „Befejezetlen” szimfónia
Km.: Balog Evelin, Marosné
Molnár Zsófia
Vez.: Zádori László

2011. január 28. 19.00 Nemzeti Színház, Nagyszínpad

Ármány és szerelem

2011. január 29. 19.00
Nemzeti Színház, Gobbi Színpad
Závada: Magyar Ünnepek

2011. február 3. 19.00 Nemzeti Színház, Gobbi Színpad

Závada: Magyar Ünnepek

2011. február 4. 19.00

2011. január 28. 19.00 Nemzeti Színház, Nagyszínpad

2011. február 8. 19.00 Nemzeti Színház, Gobbi Színpad

Závada: Magyar Ünnepek

2011. február 19. 12.30

Schubert maraton, MŰPA

Asz-dúr mise, D 678
Km.: Szabóki Tünde, Wiedemann
Bernadett, Fekete Attila, Rác István,
valamint a Debreceeni Kodály Kórus
(karvezető: Pad Zoltán)
Vez.: Héja Domonkos

2011. február 24. 19.00 Óbudai Társaskör

„Danubia + Dolbai Attila”

Szakcsi Lakatos Béla: Szentivánéji
álom – „Puccos taliga”
Bernstein: West Side Story – „Maria”
Sylvester Levay:
Mozart! – „A zene az vagyok én”
Zerkovitz: Csókos asszony –
„Mi muzsikos lelkek”
Huszka: Gül baba – Bordal
Kálmán: A bajadér – „Ó bajadérom”
Erkel: Bánk bán – „Hazám hazám”
Km.: Dolhai Attila
Vez.: Silló István

2011. március 5. 19.00 Nemzeti Színház, Nagyszínpad

Bérletes Koncert

„Ármány és szerelem”
A Nemzeti Színház előadásán
elhangozó zeneművek
Haydn:
D-dúr „A reggel” szimfónia No. 6.
Sosztakovics:
Kamaraszimfónia No. 10.
Mendelssohn: III. „Skót” szimfónia
Mahler: Gyermekgyászadalok 4.
Km.: Molnár Piroška
Vez.: Héja Domonkos

SAVARIA SZIMFONIKUS ZENEKAR

2011. február 11. 19.30 Bartók Terem, Szombathely

Bartók: Divertimento
Vez.: Petró János
Liszt: Dante – szimfónia
Km.: Nemzeti Énekar
Kodály: Psalmus Hungaricus

2011. február 19. szombat, 19.00, Bartók Terem, Szombathely

Puccini: Pillangókisasszony
koncertszerű előadás
Cso-Cso-Szán – Bazsinka Zsuzsa
Pinkerton – Berkes János, Sharpless –
Miller Lajos, Goro – Rozsos István,
Kate – Markovics Erika, Yamadori –
Ambrus Ákos, Bonzo – Egri Sándor,
Császári biztos – Vághelyi Gábor,
Erkel-Szent Márton Oratórikus Kórus
– Szombathely, Karigazgató: Horváth
Imre. Vez.: Medveczky Ádám

SZEGEDI SZIMFONIKUS ZENEKAR

2011. január 30. és február 1-2-3.

Ifjúsági hangversenyek

Mozart: Bastien és Bastienne
Közreműködnek a SZTE ZMK ének tanszékének hallgatói
Vez.: Gyüdi Sándor

2011. február 8. kedd, 12.00 Színház

Ifjúsági hangv. délidőben

Grieg:
Peer Gynt – I. szvit - részletek
Grieg: a-moll zongoraverseny

2011. február 8. kedd, 19.30 Vaszy/4.

Grieg: Peer Gynt – I. szvit
Grieg: a-moll zongoraverseny
Sibelius:
IV. szimfónia, a-moll, op. 63
Km.: Balázs János - zongora
Vez.: Pál Tamás

2010. február 13. vasárnap 11.00, Színház

Matiné/3.

A magyar reformkor zenéje
Liszt: II. magyar rapszódia;
Magyar fantázia;
Les Préludes; Rákóczi induló
Km.: Farkas Gábor (zong.)
Vez.: Gyüdi Sándor

2011. február 26. szombat, 11 és 14.30, Budapest Thália Színház

Ifjúsági hangversenyek

Muszorgszkij:
Egy éj a kopár hegyen
Ljadov: Baba Yaga
Muszorgszkij: Baba Yaga
Berlioz: Fantasztikus szimf. – Boszorkányszombat
Liszt: Haláltánc
Km.: Oravecz György (zong.)
Vez.: Gyüdi Sándor

2011. március 1. kedd, 19.30 Színház

Vaszy/5.

Smetana: Eladott menyasszony – nyitány
Dohnányi:

Hegedűverseny, c-moll,
op. 43 nr. 2

Janáček: Taras Bulba – rapszódia zenekarra
Km.: Kosztándi István – hegedű
Vez.: Oliver von Dohnányi

2011. március 7. hétfő, 19.30 Jókai Színház, Békéscsaba

Nicolai:
A windsori víg nők – nyitány
Mendelssohn: e-moll hegedűverseny, op. 64
Schubert:
V. szimfónia, B-dúr, D. 485
Km.: Banda Ádám – hegedű
Vez.: Dénes István

2011. március 8. kedd, 12.00 Színház:

Ifjúsági hangverseny délidőben

Nicolai:
A windsori víg nők – nyitány
Mendelssohn: e-moll hegedűverseny

2011. március 8. kedd, 19.30 Fricsay/5.

A műsört szerkesztette a közönség!
Nicolai: A windsori víg nők – nyitány
Mendelssohn: e-moll hegedűverseny, op. 64
Schubert:
V. szimfónia, B-dúr, D 485
Km.: Banda Ádám – hegedű
Vez.: Dénes István

SZOLNOKI SZIMFONIKUS ZENEKAR

2011. február 7. hétfő, 19.00
Aba-Novák Kulturális Központ Liszt Ferenc hangversenyterme

Aba Novák bérlet 4
Amerikai-est
Dohnányi: Amerikai rapszódia
Paul Creston: Marimbaverseny
Gershwin: Kubai nyitány
Kék rapszódia
Km.: Vukán György
Tőgyi Attila
Vez.: Bolyky Zoltán

Február 21. hétfő, 19.00 Szolnoki Főiskola – Campus

Campus bérlet 3.
Mese-est
Rossini: Hamupipőke – nyitány
Mendelssohn: Szentivánéji álom – szvit (részletek)
Grieg: Peer Gynt 1. és 2. szvit
Km.: Szolnoki Táncműhely
Művészeti vezető: Szitt Melinda, a Magyar Táncművészeti Főiskola tanára
Vez.: Bolyky Zoltán

2011. március 7. hétfő, 19.00
Aba-Novák Kulturális Központ Liszt Ferenc hangversenyterme
Aba Novák bérlet 5.

Orosz-est
Glinka:
Ruszan és Ludmilla – nyitány
Glazunov: Stenka Razin – szimfonikus költemény
Csajkovszkij:
IV. (f-moll) szimfónia
Vez.: Izaki Maszahiro

ZUGLÓI FILHARMÓNIA – SZENT ISTVÁN KIRÁLY SZIMFONIKUS ZENEKAR ÉS ORATÓRIUMKÓRUS

2011. február 16. szerda, 19.30

Művészetek Palotája, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem
Zuglói Filharmónia bérletsorozata V/3.

Beethoven:
Coriolan – nyitány, Op. 62.
Mozart:
G-dúr Hegedűverseny K.216
Km.: Stuller Gyula – hegedű
Liszt: Missa solemnis (Esztergomi mise)
Km.: Váradi Zita, Schöck Atala, Szappanos Tibor, Rezsnyák Róbert, Szent István Gimnázium Vegyeskara (karigazgatók: Szilágyiné Mátyus Elvira, Tőkés Tünde, Ménesi Gergely)
Vez.: Ménesi Gergely

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI:

DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR
Duna Palota és Kiadó Kulturális Kht.
Próbaterem: 1038 Budapest, Csobánka tér 5.
Tel./fax: (+36-1) 355-8330
1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Bérletvásárlás, jegyrendelés:
Bokor Erzsébet 06/20 937-1399
www.dunaszimfonikusok.hu
E-mail: info@dunaszimfonikusok.hu

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Közhasznú Nonprofit Kft.
Cím: 1221 Budapest, Tóth József u. 47.
Levélcíme: 1775 Budapest, Pf. 122
Művészeti titkárság: 1087 Budapest, Kerepesi út 29/b. IV. ép.
Telefon: 322-1488 • Fax: 413-6365
E-mail: info@bdz.hu
www.bdz.hu

Concerto Budapest
1094 Budapest, Páva u. 10-12.
Tel.: 215-5770 • Fax: 215-5462
E-mail: btg@tza.hu • http://www.telekomzenekar.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar
4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395
E-mail: info@dbfilharmonikusok.hu
gazdvez@dbfilharmonikusok.hu
halasz.edit@dbfilharmonikusok.hu
www.dbfilharmonikusok.hu

Győri Filharmonikus Zenekar
9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452 • Fax: (96) 319-232
E-mail: office@gyfz.hu
www.gyfz.hu

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Enekkar és Kottatár Kht.
1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Postacím: 1364 Budapest, Pf. 49
Tel.: 411-6610 • Fax: 411-6699
E-mail: G.Kovacs@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

Magyar Állami Operaház Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara
1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar
1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 • Tel./fax: 338-4085
E-mail: office@mavzenekar.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar
3525 Miskolc, Fábrián u. 6/a.
Tel.: (46) 323-488
E-mail: missyo@hu.inter.net • www.mso.hu

Óbudai Danubia Zenekar
1061 Budapest, Liszt Ferenc tér 5., I. em 4., kapucsengő: 26.
Levélcíme: 1399 Budapest, Pf. 716
Tel.: (+36-1) 373-0228 • Tel./fax: (+36-1) 269-1178
E-mail: info@danubiazenekar.hu
www.danubiazenekar.hu

Pannon Filharmonikusok – Pécs
7621 Pécs, Király u. 19.
Tel.: (72) 510-114 • Fax: (72) 213-513
E-mail: info@pannonfilharmonikusok.hu
www.pannonfilharmonikusok.hu

Savaria Szimfonikus Zenekar
9700 Szombathely, Rákóczi u. 3.
Tel.: (94) 314-472 • Fax: (94) 316-808
E-mail: info@sso.hu
www.sso.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar
6720 Szeged, Széchenyi tér 9.
Korzó Zeneház
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@symph-szeged.hu • www.symph-szeged.hu

Szolnoki Szimfonikus Zenekar
5000 Szolnok, Hild tér 1
Aba-Novák Kulturális Központ
Tel.: (30) 9358-368
E-mail: info@szolnokszimfonikusok.hu
www.szolnokszimfonikusok.hu

Zuglói Filharmónia Non-profit Kft. – Szent István Király Szimfonikus Zenekar
1145 Budapest, Columbus u. 11.
Tel./Fax: (36 1) 467-0788; 467-0788;
E-mail: zugloifilharmonia@szenstivanzene.sulinet.hu
http://www.szenstivanzene.hu

zeneKar

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK,
VALAMINT A MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK
SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS LAPJA,
A NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM TÁMOGATÁSÁVAL.

nka

Nemzeti Kulturális Alap

ALAPÍTOTTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.zene-kar.hu

Felelős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

Nyomdai kivitelezés: PUBLIKITAS
1021 Budapest, Tárogtató út 26.
Telefon/fax: 200-7330
e-mail: dtp@publicitas.hu • www.publicitas.hu
Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője
ISSN: 1218-2702

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel
szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul.
Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

Adams
Alexander
Alphasax
Amati
Bach
Bags
Berg Larsen
BG
Blackburn
Borgani
Buffet Crampon
B&S
Cannonball
Charles Bay
Cherub
Conn
Courtois
Denis Wick
Dotzauer
E. Schmid
Eastman
Edwards
Fontaine
Francois Louis
Getzen
Hammig
Hardcase
Holton
Hoyer
Jody Jazz
Jupiter
Keilwerth
King
König & Meyer
Kromat
Lebayle
Leblanc
Lorée
Ludwig
Majestic
Manhasset
Marca
Marigaux
Mateki
Melton
Miyazawa
Morizono
Muramatsu
Musser
Neotech
P. Mauriat
Paiste
Pearl
Powell
Premier
Rico
Rigotti
Roy Benson
Rudolf Meinl
Sankyo
Schagerl
Schneider
Schreiber
Seiko
Selmer
Sonaré
Steuer
Straubinger
Studio 49
Trevor J. James
Vandoren
VMI
Wilde + Spieth
Wittner
Yamaha
Yanagisawa

20 ÉV

TISZTA HANG

20 ÉVES A FON-TRADE MUSIC,
30 ÉVES A CSIDER HANGSZERÉSZMŰHELY

www.fontrademusic.hu

1081 Budapest, Kiss József utca 14., Telefon: 1 210 2790, 30 488 6622

FON
TRADE MUSIC

Megkezdődtek a magyarországi Liszt-év eseményei

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar ünnepi hangversenyével megkezdődtek a magyarországi Liszt-év eseményei a Művészetek Palotája Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében. Az év védnöke, Schmitt Pál köztársasági elnök köszöntötte a koncert előtt a közönséget. "A magyar kultúra, a Himnusz születése napján nincs annál méltóbb alkalom, mint Liszt Ferenc páratlan géniuszával ünnepelni" - hangsúlyozta a köztársasági elnök.

>> tovább

1 2 3

>>> további hírek

Vidéken is lehetnek nemzeti fenntartású intézmények

2011. január 23.

Budapest mellett vidéken is lehetővé válhat a nemzeti fenntartású intézmény státus elnyerése azon keretrendszer segítségével, melynek kidolgozását a közeljövőben tervezi a Nemzeti Erőforrás Minisztérium - mondta Halász János, a szaktárca parlamenti államtitkára szombaton Pécsen. A politikus a Kodály Központban, a magyar kultúra napja alkalmából tartott

sajtótájékoztatót hangsúlyozta: fontos, hogy Magyarországon a fővároson kívül is legyenek helyek,

A kultúra városává nyilvánítja Pécszet a helyi közgyűlés

2011. január 23.

A kultúra városává nyilvánítja Pécszet és kulturális díjat alapít a város közgyűlése következő ülésén - jelentette be Páva Zsolt polgármester szombaton a baranyai megyeszékhelyen.

"A közgyűlés január 27-én határozatban fogja Pécszet a kultúra városává nyilvánítani. Magyarországon a mi városunk lesz hivatva örök időkre emléket állítani e nép, e nemzet kultúrájának" - mondta a politikus a Kodály Központban, Berecz András és barátainak a magyar kultúra napján tartott Angyalfütyű című előadása előtt.

>> Tovább...

Próbajátékok

FRISS

● Próbajáték koncertmesteri állásra

>> TOVÁBBI PRÓBAJÁTÉKOK

Parlando

Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének zenepedagógiai folyóirata.

Eseménynaptár

<< Előző ÉV / HÓNAP Köv. ÉV / HÓNAP >>

2011 Január						
H	K	SZ	CS	P	SZ	V
					01	02
03	04	05	06	07	08	09
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37

Mai dátum

ESEMÉNYEK

Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara 2010. január 24

KÖZELI ESEMÉNYEK:

AMI BENNÜNKET ÉRDEKEL – NAPI FRISSÍTÉSSEL!

Új online folyóirat indult Szövetségünk gondozásában **zene-kar.hu** néven!

A Zenekar újságot 1994-ben indította a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete. A kéthavonta megjelenő folyóirat azóta is az egyetlen olyan szaklap, amely kimonodottan a szimfonikus zenekarokhoz és azokról szól, érintve minden olyan témát, amely a zenészek érdeklődési körébe tartozik: közélet, hangversenykritika, zenetörténet, hangszervilág, oktatás, egészség. A nyomtatott újság azonban nem tudja már betölteni gyorsuló világunk egyre nagyobb információéhségét, ezért párhuzamosan létrehoztuk a papíralapú újság internetes változatát, amely napi információkkal és érdekes interjúkkal, szakmai vitákkal kívánja olvasótáborát igényeit kielégíteni.

Internetes portálunkon napi frissítéssel olvashatunk a magyar zenei közélet eseményeiről, kritikai rovatunkban a szimfonikus zenekaraink Budapesten megrendezett hangversenyeiről. Ezek mellett könyv és CD kritikákat, zenetörténeti tanulmányokat teszünk közzé, és Műhely rovatunkban foglalkozunk a kultúrát érintő kormányzati döntésekről, azok hátteréről. Hírt adunk tudományos kutatásokról a zenei-, valamint a zenekari oktatás terén, a zenekari muzikusok egészséges életmódjával foglalkozó tudományos kutatásokról illetőleg a munkahelyi ártalmakról, új hangszerekről, hangszerkészítési módszerekről és egyéb elméleti kérdésekről, zenekari programokról, fesztiválokról, versenyekről és nem utolsósorban próbajátékokról, álláslehetőségekről.

RSS

A legfrissebb híreink és a próbajáték lehetőségek már közvetlenül elérhetők az RSS szolgáltatásunkon keresztül, akár mobiltelefonon is.

HÍREK: http://www.hungorchestras.com/rss/news_rss.php

PRÓBAJÁTÉKOK: http://www.hungorchestras.com/rss/probajatekok_rss.php